

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Analecta. Pars I. Ex Waddingi Annalibus Minorum, aliisque editis et Mss.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

AUCTORE
C. S.

in eodem con-
cessit Indul-
gentiam Por-
tuncule.

dulgentia Portuncule hic subicere. Bonifacius episcopus, Servus Servorum Dei etc. Splendor Paternæ gloriæ, qui sua mundum illuminat ineffabili charitate, pia vota fidelium, de clementissima ipsius Majestate sperantium, tunc præcipue benigno favore prosequitur, cum devota ipsorum humilitas Sanctorum precibus et meritis adjuvatur.

90 Cum itaque, sicut accepimus, ad ecclesiam domus Fratrum Ordinis Minorum, sitam in monte Alvernæ, Aretinæ diocesis, in quo Dominus noster Jesus Christus beatum Franciscum suis sacratissimis stigmatibus insignivit, tam Tusciæ, quam etiam multarum aliarum partium devotionis causa maxima confluat populi multitudo; nos cupientes, ut ecclesia ipsa congruis honoribus frequentetur; et ut Christifideles eo libentius causa devotionis confluant ad eandem, quo ex hoc ibidem dono cælestis gratiæ uberius conspexerint se refectos; de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli, Apostolorum ejus, auctoritate confici, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui dictam ecclesiam decima septima die mensis Septembris, in qua annis singulis hujusmodi stigmatum solemnitas celebratur, devote visitaverint, annuatim illam Indulgentiam et remissionem peccatorum concedimus, quæ visitantibus ecclesiam sanctæ Mariæ de Portuncula, Assisien. dioc., a primis Vesperis primæ diei mensis Augusti usque ad secundas Vesperas subsequentis diei annuatim autoritate Apostolica, ut asseruit, est concessa... Datum Perusii Kalend. Decemb. Pontificatus nostri anno quarto: ad est, anno Christi 1592, cum Bonifacius electus fuerit Pontifex die 2 Novembris anni 1589, ac die 9 vel 11 ejusdem mensis coronatus.

quod Sixtus
IV confirmavit.

91 Sequitur ibidem Bulla Sixti IV, data Romæ anno 1475, præmissam Bonifacianam confirmantis, ac præterea, ut fideles eo accurrentes Indulgentias hujusmodi facilius consequantur, potestatem facientis vicario Fratrum provinciæ Tusciæ secundum morem dicti Ordinis, et eo a provincia absente, guardiano dictæ domus pro tempore existenti, deputandi aliquos Fratres dicti Ordinis idoneos presbyteros in numero sufficienti, qui dicta die xvii Septembris, et quatuor aliis diebus, illam immediate præcedentibus, Christi fidelium eorumdem confessionibus diligenter auditis, eisdem fidelibus in singulis casibus, in quibus minores pœnitentiarii nostri (Pontificii) in basilica Principis Apostolorum de Urbe soliti sunt absolvere, de absolutionis beneficio providere, et pœnitentiam salutarem injungere libere et licite valeant. Hinc collige, quanta tunc temporis fuerit istius sacri montis religio, quantusque fidelium ad eundem in festo sacrorum stigmatum pietatis ergo accursus.

Fortè sunt et
aliæ ecclesiæ
peculiari ra-
tione ipsi di-
cata ac cele-
bres.

92 Nullus dubito, quin præter loca tum hic, tum in Commentario, jam memorata, aut etiam in Analectis commemoranda, etiam alibi sint quædam singulari quodam modo ac religione eidem sancto Minorum Institutore sacra, ac peculiari ejusdem memoria celebria; sed nimii laboris esset in singula inquirere; quare sufficiat, præcipua ista memorasse, suaque maneat ceteris religio, quam auctam cupio, non diminutam. Ad Analecta igitur progrediamur.

ANALECTA.

PARS I.

Ex Waddingi Annalibus Minorum, aliisque editis et Mss.

§ I. Quædam Sancti gesta, a Waddingo in Annalibus ad annum MCCXI relata.

Ratio, cur hæc
Analecta tradantur,

Cum in Commentario prævio mihi fere tantum propositum fuerit quatuor primas, easque optimæ fidei, S. Francischi Vitas commentari, ut ejusdem Sancti gesta historice certa studioso lectori exhibe-

rem; multa sciens volensque præteriri, quæ eruditus ac diligens annalista Minorum Waddingus aliunde accepta præterea recensuit. Procul certe abest, ut biographi, quorum lucubrations illustravi et edidi, omnia Francischi gesta scriptis suis consignaverint; nam etsi illi multa de ipso tradiderunt, nullo tamen plura sine dubio gessit toto viginti annorum spatio, quo Vir iste magnus Deo ferventissime servivit; quod et eisdem biographi, Thomas Celanensis, Tres Socii, sanctusque Bonaventura in Prologis suis expresse testantur. Quam ob rem ex solo horum silentio in dubium vocari nequeunt alia ejusdem facta, si pro his idonei auctores habeantur.

2 His autem mihi quidem, ut alibi jam monui, accensendi non videntur Bartholomæus Pisanus, collectores Speculi S. Francischi, Marianus, alique, quorum fidem partim recentior ætas, partim quædam improbandæ relationes sublestam faciunt. Hinc non omnia, quæ laudatus Waddingus Annalibus Minorum inseruit, commemorabo, sed quædam passim seligam, quæ verisimiliora videbuntur, aut maturius examen merentur, ne Analecta hæc nimium ecresecant. Eadem de causa passim præteribo, aut solum leviter attingam fundationes conventuum, quæ longioribus inquisitionibus indigerent, atque ad annalistas potius, quam ad meas partes pertinent. Sequar autem hic ordinem annorum, quem tenet Waddingus; non tamen, quod singula ad annos suos ab eo recte reposita existimem, nec ut in chronotaxim inquirem: nam hæc ibi passim niti videtur Chronico Mariani, qui sæculo xv et xvi floruit, et multa certis annis illigavit, quorum temporis ratio non videtur posse assignari. Quæ ad Francischi parentes, natalitatem, conversionem, sociorum admissionem, Regulæque per Innocentium III approbationem spectant, satis discussimus in Commentario prævio, ut de hisce nihil hic addere necesse sit.

5 Itaque ad annum 1214, num. 2 Waddingus, laudans in margine Marianum et Marcum Ulyssiponensem, scribit, S. Franciscum, priusquam discipulos suos ad prædicandum mitteret, voluisse experiri, an sacro huic muneri essent idonei. Jubet ergo (verba Annalistas sunt) ut primus omnium os suum aperiat ad prædicationis munus Bernardus, qui primus omnium dedit nomen societati. Ille vero sine mora obedienter incepit, et admiranda eructavit arcana, ita ut, non ipse, qui loquebatur, sed, qui inerat, Spiritus verba protulisse judicaretur. Secundum in medium prodire imperat Petrum Cathanæum, qui similiter tam perite et expedite Dei reseravit magna, ut multis annis summum egisse videretur concionatorem. Alter de fugiendis peccatis et acquirendis virtutibus mirum habuit sermonem, et quisque tam docte de signata sibi materia locutus est, ut ex alto Dei virtute et sapientia omnes imbutos esse, non immerito crederetur. Cum ergo omnes eructarent verbum bonum, et illorum linguæ viderentur calami scribarum velociter scribentium, quæ a superiori dictabantur potestate, stupentique cuncti ad divina in singulos concessa beneficia, ecce in medio eorum, qui spiritum infudit et verba, Christus Dominus apparuit in specie pulcherrimi juvenis, singulos mira benignitate et affabili dignatione benedicens.

4 Ad cælestem et repentinam hanc visionem omnes stupefacti, extra se rapti, supini ceciderunt in terram. Sed, ut ad se redierunt, dixit Vir sanctus: Fratres mei et filii dilectissimi, summas agite gratias Deo omnipotenti et Filio ejus Jesu Christo Domino nostro, cui placuit, per ora simplicium thesauros disseminare cælestes. Prosequitur Sanctus sermonem ad eam rem accommodatum, post quem ibidem additur: Quibus auditis, viri sancti se ad omnia aiunt paratos, solumque expectare præceptum, qui jam propriæ renunciant voluntati; nec de sua simplicitate diffidentiam superare spem divini adjutorii. Divisit ergo eis pius Pater terram in funiculo distributionis etc. Haud difficile hæc credi possent, si antiquiores testes haberent, quam sint Marianus et Marcus; nam in

D

et quis in illis
servandus
modus.

E

Sanctus suos
divinitus in-
structos, et
Christi conspectu anima-
tos.

F

mittit ad præ-
dicandum

Vitis,

A *Vitis, quas edidi, nil tale legere est. Si eadem nota fuerint Tribus Sociis, miror, non hæc potius ab illis in exemplum adducta fuisse, quam quæ habent in Appendice num. 56 et sequenti; nimirum, sex primos socios, cum a S. Francisco mitterentur ad annunciamdam populo verbis factisque pœnitentiam, terribus timuisse, et ab eodem Sancto promissis prophetis ad suscipiendum impositum munus animatos promptisque redditos fuisse.*

Dum Perusii prædicans impeditur.

3 Ad eundem annum num. 5 subdit Waddingus ex eodem Mariano, Franciscum, sociis alio missis, cum Sylvestro in vicinam Tusciam perrexisse, de eoque itinere inter alia narrat sequentia: Peruenit ergo Perusium, nobilem ac satis notam in ditione Pontificia civitatem, in qua publico in foro dum sermonem haberet ad populum, supervenerunt quidam equites ac nobiles civitatis juvenes, qui in equis hinc inde discurrerent et hastiludium exercentes, impediabant auditores, ne, quid Vir sanctus prædicabat, audirent. Quos dum ipse populus sæpius incusaret, et quidam acrius arguerent, nec tamen illi a suis ludis et vanitatibus absterent; conversus ad eos in fervore spiritus beatus Pater dixit: Audite et intelligite, quæ Dominus per me servum suum vobis annunciat. Nec dicatis, quod hic est Assisias (apposuit hanc cautelam propter mutuum odium inter utriusque civitatis populos) quia non secundum hominem loquor.

dicatur publice prædixisse civiles tumultus.

6 Dominus exaltavit vos et magnificavit super omnes vicinos vestros: propter quod magis debetis agnoscere Creatorem vestrum, humiliando vos, non tantum ipsi Deo, sed etiam vicinis vestris, et omni creatura propter Deum. Sed elevatum est cor vestrum in elatione et superbia et fortitudine vestra; et devastastis et oppressistis vicinos vestros, et multos interfecistis. Unde dico vobis, quod, nisi cito ad Dominum conversi fueritis, satisfaciendes illis, quos offendistis, Dominus, qui nihil relinquit inultum, ad majorem vindictam et punitionem vestram, et in opprobrium vestrum faciet vos consurgere unum adversus alterum, et mota seditione et intestino bello, tantam tribulationem patiemini, quantum vicini vestri vobis inferre non possent... Ad complementum vero supra relatæ prophetiæ divina evenit permissione, ut paucis post diebus magnus oriretur tumultus inter nobiles Perusinos et populum. Deventum est ad intestinum bellum; sed populus prævaluit, et nobiles cum clero, cui adhæserunt, expulsi sunt civitate. Qui, ut illatam ulciscerentur injuriam, omnia ruralia bona, domos campestris, vineas, segetes, pomaria populi devastaverunt, et, quæ poterant, damna retulerunt.

evento mox secuto.

7 Stomachabundus similiter populus illorum deprædatus est ædes, cecidit servos et filios, talisque facta est desolatio, contritio et infelicitas in visceribus eorum, ut vere secundum Francisci vaticinium exteri hostes tot mala non possent infligere. Tanto ergo suo damno Perusini hominis experti sanctitatem, qui futura mala præviderit et tam clare prænuntiavit, dignam ejus conceperunt opinionem, et rogarunt, ut apud eos paulisper remaneret, sedemque suæ mansionis sibi deligeret. Adhæserunt etiam ei multi pii adolescentes et timorati viri, quorum aliquos sua veste donavit, ex quibus specialem invenio fratris Humilis memoriam. *Hactenus Annalista ex fide Mariani, quem unum laudavit; nam verba S. Bonaventuræ, qui num. 4 etiam citatur, unice faciunt ad probandam S. Francisci in publice arguendo Evangelicam libertatem et constantiam, nec ad hunc annum 1211, aut ad hanc civitatem magis, quam alio pertinent; at faciunt tamen, ut prædicta paulo verisimiliora reddantur.*

Dicitur Cortona tunc admisisse ad Ordinem

8 Perusia post alia quædam progressum esse S. Franciscum Cortonam, ait ibidem Waddingus num. 8, tuncque ad Ordinem suum admisisse B. Guidonem, qui, cum jam a prima ætate sua vitam sancte instituisset, Francisci publico ad populum sermone audito, coram ipso procedens, eum ad prandium invitavit, prandioque finito, ejusdem Octobris Tomus II.

habitu indui postulavit, obtinuitque post distributa pauperibus omnia, quæ possidebat. Dum vero Guido in fine concionis, ut dictum est, prandium offerens, ad Francisci genua procidit, Sanctus ad suos conversus, dixit: Iste adolescens per Dei gratiam nostræ adscribetur hodie militiæ, et in ista civitate sanctificabitur; quod utrumque vaticinium probavit eventus. Tunc quoque Franciscus, ducente eodem B. Guidone, et adjuvantibus Cortonensis civitatis incolis, pauperculum cenobiolum extra civitatem exstruxit in loco Cellæ appellato.

AUCTORE C. S.

9 Laudat pro hisce Annalista Marianum, Rodolphum et Legendam B. Guidonis, quam etiam apud nos editam habes ad diem 12 Junii, ubi tamen idem B. Guido perperam dictus fuit Tertiarius Ordinis S. Francisci, cum ejusdem Ordinis Minorum dicens fuisse, uti postea observatum fuit in Supplemento Junii tom. VI. Porro ista aliæque ejusdem Beati cum S. Francisco gesta paulo latius in eadem Legendam ibi legi possunt; an tamen illa citato per Waddingum anno contigerint, ex ea non elicies. Tunc quoque ab eodem sancto Institute ad Ordinem admissi leguntur apud Waddingum Helias, qui proximus ejusdem in generale Minorum ministerium successor fuit, atque alius, nomine Vitus, cujus breve, sed insigne, elogium ibidem datur. Leguntur præterea etiam nonnulla alia S. Francisci gesta, E velut ad hunc annum pertinentia, quæ in Vitis quoque a me editis referuntur, sed sine nota temporis, quo contigerunt.

B. Guidonem, Heliam et Vitum;

10 Num. 12 peculiare Sancti jejunium narratur his verbis: Imminente deinde Quadragesima, consumptis in superioribus exercitiis duobus ferme mensibus, commendata ediculæ (Cortonensis) cura fratri Sylvestro, dissimulavit apud fratres, se aliquanto longius solum iturum. Accessit vero ad devotum quemdam virum, non longe ab illo loco morantem, juxta... lacum Trasumenum, seu Perusinum. Rogavit hunc, ut feria tertia Quinquagesimæ se transvehi curaret in mediis lacus parvam et incultam insulam. Præparavit homo cymbam, et ante auroram diei Cinerum sanctum Patrem transtulit, quo desiderabat, duos tantum (Gonzaga cum aliis unum dicit) secum afferentem panes. Rogavit autem portitorem Vir sanctus, ut nulli detegeret illius latibulum, nec eum repeteret, nisi feria quarta Majoris hebdomadæ. Durum videbatur lintrario seu vectori, hominem tot diebus in deserto, ubi humani generis nullus habitabat, tam tenui et perexiguo victu vitam transigere; sed ob sanctitatis perspectæ reverentiam, se facturum, quod jussit, promisit.

ac deinde successisse in insulam lacus Perusini.

11 Recedente hoc suo amico, sub spisso vepre formavit sibi receptaculum ad modum tugurioli, in quo aliquantulum ab adverso cælo se defendebat. Ex panibus vero, quos secum tulit, unius dumtaxat dimidium manducavit, per quadraginta illos dies ad Christi exemplum in solitudine jejunans. Rediit autem vir ille devotus statuto die, ut eum reportaret, unde ante devexit: cui gratias agens, transfretavit, placato, dum navigaret, signo Crucis procelloso lacu, et ad locum Cellæ rediit, ubi Cœnam et Resurrectionem Dominicam cum fratribus celebravit. Ut autem hujus rari jejunii pervenit ad vicinum populum notitia, quotidie in insulam multi transvadabant, ut a sancto Viro compactum viderent et celebrarent tuguriolum. Factis autem ibidem, sancti Viri meritis, magnis prodigiis, ob ejus devotionem cæperunt quidam illuc demorari, et construere sibi habitacula, quæ decursu temporis mediocre coierunt in oppidum. Invalens etiam Perusinum erga sanctum Patrem devotione, eo defuncto, ibidem in ejus honorem conventum ædificaverunt, ut largius ad annum MCCCXXVIII referemus. Adjacet conventui fons, ex quo aliquoties per illos quadraginta dies biberat Vir sanctus, a quo nomen accepit, et cujus aqua epota multos infirmos perfectæ reddidit sospitati.

B in eaque solus quadraginta diebus severissime jejunas-

12 Duo, quos hic laudat Annalista, auctores sunt

AUCTORE
C. S.
quod quibus
auctoribus
asseratur,

sunt illustrissimus Gonzaga in provincia S. Francisci conventu 53, et Rodolphus fol. 505, pag. 2, qui sæculo XVI scripserunt, neque alios testes appellant. Eadem tamen aut simillima leguntur etiam in tribus, quas habeo, Speculi vitæ S. Francisci editionibus, Metensi scilicet anni 1509, Spoelberchiana Antverpiensi anni 1620, et Bosquieriana Coloniensi anni 1625, quarum sola prima præluere potuit laudatis Gonzagæ et Rodolpho. At mirari licet, cur istud factum ignoraverit, aut præterierit Bartholomæus Pisanus, sæculi XIV scriptor, ad cuius argumentum non parum conducebat, hoc tam severum in deserto loco jejunium reliquis S. Francisci cum Christo Domino conformitatibus, ut ipse loquitur, annumerari; uti annumerare non omiserunt tres prædictæ Speculi editiones. Esse tamen hujus rei apud Perusinos traditionem, discimus etiam ex Cæsare Crispolti Perusino in Descriptione Perusiæ Augustæ lib. II, pag. 188, ubi de eodem lacu Trasumeno ad propositum nostrum habet, quæ ex Italicis Latine subijcio.

quamque veri-
simile sit,

15 In mediis ejus aquis surgunt tres insulæ, quarum duæ, sibi vicinæ, versus Septemtrionem sitæ sunt, et quarum una appellatur MAJOR, altera MINOR; hæc habitatoribus vacua est; illa ducentis ferme familiis culta, aerisque salubris. In hujus fastigio conventus est Fratrum Observantium S. Francisci, ædificatus in memoriam Seraphici Patris, qui Quadragesimas ibidem exegit in jejuniis, orationibus, lacrymis et flagellationibus, occasionemque dedit, ut ea insula habitaretur; quapropter et locus iste MONS SANCTUS appellatur. De conventu Ordinis Minorum in ejusdem lacus insula sito etiam meminit Gobellinus in Commentario Pii II lib. II dicens, hunc Pontificem, dum Assisio Senas pergens, Trasumenum lacum trajecit, in eadem insula apud religiosos S. Francisci monachos pernoctasse. Huc verisimillime etiam spectat, quod apud Blavium in Geographia in Charta Territorii Perusini ad eandem insulam notetur: S. Francesco. Quod autem Waddingus verbis supra datis promiserat de destructione ejusdem conventus ad annum 1528 latius referenda, ejusdem memoriæ postea accidisse videtur, cum eo anno, quem dixerat ex Gonzaga, nullam illius mentionem fecerit.

paulisper ex-
penditur.

14 Ex Vita, a Bonaventura scripta, constat quidem, S. Franciscum in aliqua lacus Perusini insula aliquando fuisse; sed nec hanc tunc habitatoribus vacuam ait, nec illum ibi solum fuisse; quin postremo contrarium potius indicavit. En verba ejus ex Vita num. 115. Modo quoque consimili in insula lacus Perusini cuniculus quidam captus et Viro Dei oblatum, cum ceteros fugeret, manibus ejus et sinui se domestica securitate commisit. Certe ad hanc in ea insula moram referri nequit prædictum jejunium, si Sanctus illud, ut supra dicitur, in eadem omnino solus exegerit. At potuit ille etiam alio tempore in eadem trajecisse cum sociis, alio solus. Quid multa? Non erat hujusmodi secretus recessus a Francisci genio alienus; quippe qui soluerat, ut docet Celanensis in Vita num. 91, sua tempora ita partiri, ut eorum partem divinis colloquiis, partem proximorum salutis impenderet, maximeque solitudine gauderet, ut, si quid humanæ labis ex consortio hominum sibi forsitan adhæsisset, ab omni remotus turba, solus cum solo Deo, detergeret. Verumtamen cum pro tam mirabili facto nullus sat antiquus produceretur auctor, non potest non mihi admodum dubium videri, et de adjunctorum exaggeratione manere valde suspectum.

Ordinatis
apud Corto-
nam rebus,
Aretinos paci-
ficat,

13 Post hæc apud Waddingum legitur S. Franciscum concessisse B. Guidoni, ut majoris solitudinis et liberioris contemplationis gratia in cava rupe adversi montis, ad cuius radices prædictus pauperculus conventus erat, cellulam sibi ædificaret, eo tamen pacto, ut ad statas preces cum ceteris conveniret: deinde vero rebus omnibus recte ordinatis, hinc recessisse; quæ ejusdem B. Guidonis Cortonensis Vitæ, ad diem 12 Junii apud nos editæ, conformia sunt. Hinc dicitur Sanctus profectus Aretium,

in ejusque suburbio hospitant, civitatem illam, in testino bello periclitantem, ejectis ex ea dæmonibus, mirabiliter placasse. Res certa est ex S. Bonaventura in Vita edita num. 83, sed quod ad annum spectat, is ibi non indicatur, et a Waddingo acceptus est ex Mariano et Hugolino; dissidentibus tamen, ut observat, Marco Ulyssiponensi et Rebollo, qui annum 1216 vel 1217 signarunt. Ego nullum determinare ausim, cum Bonaventura solum dicat: Contigit, ipsum (Franciscum) ALIQUANDO Aretium devenire etc.

16 Porro Waddingus ex supra laudatis scriptoribus subdit, Aretinos, cum tam inopinatæ subitæque civium suorum reconciliationis Auctorem cognovissent, ad pedes ejus procidisse, eundemque summo cum honore ac veneratione in civitatem deduxisse; ubi ille in publico foro sermonem instituit de pace servanda, fugiendisque discordiis, quas a dæmonibus, pacis inimicis, oriri, luculenter ostendit. Finita concione, illum ad communes civitatis ædes ductum, et assistentibus primoribus populi, cibo refectionem, ait; deinde actum de extruendo conventu Aretii, et hunc humili more brevi conditum, religiosisque novitiis instructum fuisse. Verisimilia hæc sunt; quamquam, ut jam monui, annus, quo ea contigerint, incertus mihi sit. Inter admissos tunc ad Ordinem memorat B. Benedictum Aretinum, de quo in Opere nostro actum est die 51 Augusti. Multa quoque miracula a sancto Patre in eadem Aretina mora patrata fuisse, asserenti Waddingo facile credi potest.

ab iisdem con-
ventum obti-
net, patrat
miracula.

17 Aretio (ut ibidem sequitur num. 18) Franciscus Florentiam versus proficiscens, Ganghereti, quod in valle Arni in Tuscia oppidum esse ibi dicitur, ædificando conventui fundum a loci dominis accepit, in quo adversa valetudine correptus aliquot diebus morari compulsus est; ne tamen vel sic otaretur, suis manibus exstruxit, vel muro circumdedit eum, qui sua ope et precibus in nemore exstillavit, fontem, qui adhuc existit, et cuius aqua multos a variis liberat infirmitatibus. Hæc Waddingus ex Rodolpho in Custodia Aretina, et Gonzaga in provincia Tusciæ conventu 43; post quæ subdit ipse sequentia num. 19: Id obiter de hoc loco dixerim, quod Marianus post non annuum accidisse, notavit, temporis decursu ecclesiuiculam a divo Francisco exstructam, alia nova ædificata, adeo neglectam, ut vario usui successively inserviret, donec demum deleta ab hominum memoria, ibidem aliquando sacram extitisse ædem, mutaretur in stabulum. Ostendit autem Deus, quantum sibi hæc hominum displicebat incuria, morte quorumcumque, quæ illuc introducebantur, animalium.

Ganghereti
sacellum con-
struit, quod,
ejus profana-
tionem ulci-
scentis Deo,

18 Quidpiam illic latuisse sacri, existimavit quidam ex patribus, et absterso purgatoque loco, invenit in quodam parietis angulo defossam capsulam, continentem quasdam reliquias Sanctorum, scutellam ligneam, in qua sæpius sanctus Pater comederat, sicut appositum scriptum testabatur membraneum; atque ejus genuinam imaginem, a quodam Aretino non longe ab ejus morte depictam. Movit hæc ratio patres, ut locum in veneratione haberent, et erecto in eo altari inventam superponerent effigiem, quæ in hunc usque diem magna colitur religione sub cura patrum Conventualium custodiæ Aretinæ. Eo plus fidei meretur hæc narratio Mariani, quod eodem sæculo, quo ista contigisse affirmat, ipsemet etiam floruerit. Ne nimium exerescant hæc Analecta, præterea, quæ in sæpe dictis Annalibus Minorum ad eundem annum leguntur de exstructis variis in locis per S. Franciscum ejusque fratres conventibus, admissis in Ordinem candidatis, inter quos unus fuit Petrus, qui pro Christi nomine sanguinem suum apud Marrochianos postea fudit, atque aliis, de quibus studiosus lector Waddingum consulere ibi potest.

F
sæculo xv re-
stitutum fuit:
alia quædam
Sancti gesta.

A
§ II. Varia Sancti gesta, quæ a Waddingo ad annum mcccxi et ad partem sequentis narrantur.

Hoc anno dicitur admisisse conventum apud Sarthianum,

Ex sententia Waddingi, seu potius, quem hic secutus est, Mariani, perrexit Franciscus anno 1212 ineunte in Hetruria magno cum fructu prædicare ac nominatim Sarthiani, quod oppidum est civitati Clusinae vicinum. Hic ab incolis rogatus, ut apud illos maneret, negavit, se, cui omnium salus curæ esset, diutius ibi posse subsistere; concessit tamen suorum aliquot, quibus conventus condendi locum secundo ab oppido lapide præscripsit ipse... inter densas sylvas in supereminenti montis cacumine. Tum, sicut post ejus discessum, ait, prout Institutor designavit, pauperulum effoderunt delubrum in ipsa rupe, ita ut pro laquearibus ipsum habeat montis supercilium, et cellula viderentur potius ferarum antra, quam cubacula monachorum. Quidquid sit de anno modoque structi conventus, ex Bonaventura constat, tempore S. Francisci ibi aliquem conventum cum contiguo horto exstitisse. Nam in Vita num. 60 et sequenti narrat, Franciscum, cum... apud eremum de Sarthiano nocte quadam orationi vacaret in cellula, a tentatore demone ad laziorem vitam fallaciter invitatum fuisse, eamque tentationem a sancto Viro sui corporis flagellatione, et in horto in nivem immersione pique elusione virtutem repulsum fuisse.

atque inde rediit Assisium miro populi applausu exceptus,

B 20 Redeo ad Waddingum, apud quem num. 4 legitur Sanctus alterum conventum suis obtinuisse Citioni vel Cetona, quem locum verisimiliter non longe a prædicta civitate Clusio distitum ait. Deinde num. 6 ex Mariano ita proseguitur: A Cetona rediit Assisium ad Quadragesimæ principium, Sancti et Deo chari adeptus ubique per castella et civitates opinionem: verbis enim et factis mirabilem se ostendit et vere a Deo missum. Propter quod turmatim omnes ad eum confluabant, quidam vestimenta tangebant, alii etiam pedum vestigia venerabantur; et, qui ipsum attractare vel manus aut pedes ejus osculari poterant, felicissimos se reputabant, omnemque sibi possibilem honorem exhibebant. Unde factum est, ut socius admiraretur valde, sed inde validius, quod Vir sanctus honorificantes non repellat. Simpliciter proinde audacia admonere voluit, fugiendos hominum honores, dicens: Pater, non animadvertis, quæ circa te fiunt? Non attendis ad istos applausus humanos? Tantum abest, ut hos pro Christiana humilitate repellas, ut potius ex affectu humano videaris in eisdem complacere. Quænam hæc, Pater, complacentia tam aliena a Dei servis?

eumque, cur non prohiberet, momenti socio

C 21 Cui Vir sanctus majorem admirationem incussit hac sua responsione: Licet plurimus tibi videatur mihi honor impensus, attamen scias, me reputare, hos parum aut nihil mihi exhibere illius honoris, quem, deberent impendere. Ad hos sermones infirmi socii pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus ad scandalum; cujus ut subveniret infirmitati humilis Pater subjunxit: Vide, frater, et intellige, omnem hanc reverentiam ad Deum remitto, nihil illius mihi tribuo, nec approprio; sed me ipsum conservo et confirmo magis in face meæ humilitatis et vilitatis. Veluti lapidea statua aut lignea effigies, quibus debitus offertur cultus, nec tamen hinc extolluntur, aut tument, sed sub eadem permanentes materia omnem honorem transmittunt ad suos prototypos, propter quos adorantur. Homines autem ex hoc non modicum lucrantur, quia Deum recognoscunt et honorant in suis creaturis, et in me omnium vilissima. Qua pia et discreta ratiocinatione delevit ex discipuli mente, quod obvenerat offencilum. Hactenus ille ex Mariano suo.

exposuisse.

22 Simili populorum plausu, letitia ac veneratione, imo etiam majori, Franciscum ob perspectam sanctitatem et miraculorum gloriam sæpius, aut

certe aliquoties, in oppidis et castellis exceptum fuisse, docet ibidem ex Legenda, quam vocat Gregorii IX, ac revera etiam legere est in Vita per Celanensem apud me num. 62 et sequenti, ut hac de re prudenter nequeat dubitari. Interrogatio quoque socii Sanctique responsio, licet de vis sileant primi biographi, sua tamen verisimilitudine non carent. Non poterat certe humillimo Francisco, qui se peccatorum omnium vilissimum reputabat, et haberi volebat, non esse grave ab hominibus honorari; sed nec magis facile ei erat, turbam impedire; quid ergo ageret Vir sanctissimus, nisi, quod ei solenne erat, delatum sibi honorem referre in Deum, cujus causa honorabatur, atque hinc duplici effervescente pio gaudio, quod et sic honoraretur Deus, et certior affugeret sibi spes salutis populi tam obsequentis. Hæc igitur sensa, in quibus nihil est humillimo simul ac seraphico Francisco non dignum, importuno monitori socio promerere potuit, ut simul ipsum erudiret, quid in simili occasione agendum esset. Ceterum, quantum Sanctus ab humanis laudibus abhorruerit, quantopere desiderarit contemni, docent omnes biographi illius, et ego in Commentario prævio exposui.

23 Quæ deinde apud Waddingum sequuntur de conversione S. Claræ ad vitam religiosam; de dubio S. Francisci, an præstaret sibi prædicationi, an vero contemplationi, incumbere, cognitaque Dei pro prædicatione voluntate, et miraculis, quæ prædicantem illustrarunt, jam egi in Commentario prævio, partim suis temporibus, partim inter incerti temporis gesta, quia tanti mihi non est Marianus, ut in omnibus illius chronotaxim sequendam putem. Subdit Annalista Romanus Sancti iter, in quo ipsum cum summo Pontifice Innocentio III tractasse, ait, tum de rebus sui Ordinis, tum de Mahumetanis et Tartaris convertendis ad fidem. Ibi tunc ab eo admissum ad Ordinem esse Zachariam Romanum, signis et portentis postea mirificum; atque alterum, Guilielmum Anglicum, sanctitate pariter ac miraculis clarum. Ibi denique tunc inilam fuisse arctam illam inter ipsum ac nobilem matronam Romanam, Jacobam de Septemsolis, amicitiam, de qua in ejusdem Sancti funere egimus in Commentario prævio.

24 Post collata cum summo Pontifice, uti dictum est, consilia, obtentamque, ut Mahumetanis prædicaret, facultatem, Franciscus Roma Assisium rediisse, atque hinc mox iter versus Syriam aggressus fuisse dicitur num. 53, ac recta quidem ivisse in civitatem Asculanam, in Piceno nobilibus, ut ibidem ex Legenda antiqua observatum est. Is vero illius prædicationis in eadem civitate fructus, eodem teste, tunc fuit, ut triginta... tum ex clericis, tum ex laicis, ad suum sodalium receperit, quos ad extractas a se ædículas transmisit. Verum, Deo aliter disponente, postquam Sanctus mari se commiserat, navi vi tempestatis in Slavoniae partem adacta, præcisique ipse tunc navigandi in Syriam, in Italiam reversus est. Iter hoc ego quoque anno 1212 illigavi in Commentarii prævii § 15 ad quem lectorem remitto. De magno Asculanorum in S. Francisci adventu gaudio, ac triginta viris, clericis laicisque Minorum habitu ibidem donatis etiam expresse meminit Celanensis in Vita a me edita num. 62, et quidem aliquot iisdem phrasibus; sed annum minime expressit, solum dicens: Tempore illo, in quo, sicut dictum est, venerabilis pater Franciscus prædicavit, civitates et castella circueis etc. Hinc suspicor, Legendam, quam Antiquam vocat Waddingus, partim ex Vita per Celanensem scripta concinnatam fuisse.

25 Dilabente hoc anno (ita proseguitur Annalista num. 32) Vir sanctus in tertianam incidit febrem, quæ post evasit quartana; quem ut rescivit morbo laborasse, dominus Guido, civitatis (Assisensis) antistes, uti erat Vir pius et in Dei Servum valde propensus, instanter et importune cum eo egit, ut in sua domo decumberet. Jacentem hic conveniebant fratres in rebus necessariis, eoque deferebant juvenes sodalio adscribendos, quorum a

AUCTORE
C. S.

Alia quaedam alibi jam relata: gesta Sancti Romæ.
E

ac in itinere versus Syriam et reditu in Italiam.

F

Ejusdem morbus, ac quaedam alia

AUCTORE
C. S.

an ut?

gesta Assisii.

Dicitur nobi-
lem divitem-
que adoles-
centem,

qui cum ma-
gna pompa ad
eum veniens
habitum pete-
bat,

recepisse, sed
post data hu-
militatis indi-
cia recepisse,

a sociis, Italiae regiones lustrantibus, missorum aliquando triginta, aliquando quadraginta simul habitu donabat. Inter quos accessit nobilis ex Luca civitate adolescens, plorans et instantissime petens, ut cum ceteris initiaretur. Quem intuitus Vir sanctus, dixit: O miser! quid adeo ploras, et oculis velis indicare, quod tibi cordi non est? Quam facile divelleris ab hoc tuo levi proposito! Nec magna intercessit mora, quando accesserunt ex parentibus duo cum equis et servis ad episcopi palatium, juvenem revocaturi, et, si oporteret, vi reportaturi, quibus absque plurima renitentia assensus adolescens, juxta sancti Viri praedictionem reversus est in domum paternam, facillime abigens tepidum illud monachatus desiderium.

26 Unde haec acceperit, non indicat Waddingus, nisi forte ex Hugolino, quem laudaverat num. praecedente. Nihil tamen in his est a verisimilitudine alienum: nam et Sanctum etiam alias in aedibus Guidonis episcopi Assisiatis decubuisse, et eo tempore non potuisse Ordinis Minorum candidatos, nisi ab ipsomet Institute religionis habitu indui, atque ipsum mira arcanorum mentium cognitione fuisse praeditum, ex primigeniis Vitis novimus. Nescio, an recte ad hoc pariter tempus hic referatur num. 35, quod apud S. Bonaventuram cap. 6 legitur de mira S. Francisci humilitate et desiderio contemptus sui, ex quo, cum infirmitatis causa carnem gallinaceam comedisset, jussit se magna sui corporis parte nudatum, funeque ad collum alligato, a socio in publicum protrahi et gulosum proclamari etc.

27 Alterum cujusdam nobilis adolescentis ad Ordinem Minorum accessum num. 36 Waddingus narrat his verbis ex Mariano, ut inquit, et Legenda antiqua. Pia et sancta horum fratrum (qui Mediolani versabantur) conversatio movit adolescentem quemdam nobilem, divitem et doctum, ut eorum affectaret sodalitatem. Responderunt, rem difficilem intentasse, incipiendumque a sui abnegatione et temporalium abdicatione. Cuncta, quae praescribebant, leviter judicavit ex vehementia caelestis vocationis, et per plures dies institit in habitu petendo; tandemque ad fratrum consilium omnes suas facultates vendidit, quarum potiorem partem distribuit in pauperes, partem alteram reservavit itineri, quod peragendum dixerunt fratres versus Assisium, ubi debebat sui instituti Rector, penes quem duntaxat erat potestas ad Ordinem recipiendi.

28 Ille familiares quosdam et parentes convocavit, ut comitarentur in via, et magnam duxit secum turbam satellitum. Secutus est etiam rogatu nobilium cognatorum ex fratribus unus, ut prosperum faceret desiderium ejus; qui, postquam ad sanctum Patrem accessit, eumque ad ostiolum caenobii deduxit, ut nobiles viros salutaret et exciperet; statim, ut vidit tantum et pomposum comitatum, interrogavit: Qui sunt isti domini, aut quid volunt? Cui frater hilari vultu, quasi magnam et gratam offerret sancto Viro praedam, Pater inquit, hic est ex nobilissimis Mediolanensibus adolescens, eruditus et dives, qui vester cupit esse discipulus. Subridens sanctus Pater, Frater mi, inquit coram omnibus, non videtur mihi bonus pro nostra societate: ad pauperem enim religionem nimio cum fastu, elati animi signo, venire, mihi indicat, non contempsisse perfecte amorem saeculi; nec ei velle perfecte valedicere. Consulam hac in re nostros consodales.

29 Convocatis igitur in unum, et re omnibus proposita, ipso adolescente coramposito, singulos interrogavit, an admitti deberet. Quibus sigillatim dicentibus: Nequaquam; quia adhuc radicatum, nec perfecte extirpatam in eo conspiciabant vanam gloriam et pompam mundanam; obstupuit totoque palluit ore adolescens, et in compunctionis lacrimas erupit. Quem ut vidit ore mutatum, et corde compunctum, ejus compatiens benignus Pater, denuo interrogavit: Vultis eum recipere, fratres mei, si velit humiliter servire in culina, et noster

esse coquus; quo ministerio saeculi abdicabit vanitatem? Responderunt, sibi hac lege placere. Conversus ad juvenem, inquit: Audisti, quid hi dicunt? Complebis hoc pactum? Illo provoluto ad sancti Viri pedes, asserenteque, se paratum ad omnia, quae sibi placerent imperare, amplexus est eum et deosculatus, dimissisque comitibus et satellitibus, quibus omnem pecuniam et suppellectilem tradi praecipit, misit eum tyronem in urbem, ut in supra dicto, quod habebant in xenodochio, hospitio fratribus inserviret in culina.

50 Quod humiliter et absque omni fecit murmure ad magnum sui et fratrum solamen; et tantus evasit vir inter vilia humilitatis officia, ut eum caeteris in eadem aede postea praefecerit sanctus Pater, et magna deinceps splendoris vitae sanctimonia. Haec ibi Waddingus ex Mariano, ut dixit, et Legenda antiqua, quorum primi aetas recentior est, alterius mihi ignotior, quam ut certum de jam relatis iudicium ferre queam. Interim mihi mirum apparet, nec relationi faveat, quod tam nobilis, divitis, fastosi ac eruditi adolescentis, moxque tam humilis monachi, deinde conventus guardiani, sanctimonia insignis, nomen nescierint ejusdem relationis auctores; cur enim omiserint, si scivissent? Poteratne tam praecleari exempli viri vocabulum e memoria Minorum facile obliterari.

51 Ad annum 1215 progrediens Waddingus, febres, quibus Franciscum elapso anno conflictatum dixerat, hoc quoque eidem molestas fuisse affirmat; ac propterea, cum vires ad magna, quae mediatantur, non suppetere, scripsisse primo brevem ad omnes Christianos epistolam, ac post hanc etiam longiorem, ut sic saltem alius prodesset. Jam monui in Commentario praevio § 14, febres illas, quae sine teste asserit Annalista, non satis recte posse componi cum laboribus, quos eodem anno ab illo susceptos narrat. De epistolis cum in peculiari de S. Francisci Opusculis capite acturus sim, nihil hic observabo. Pergit Waddingus, ipsumque, antequam mediatum in Africam iter arripere, ineunte vere, cum jam minus molesta febris esset, et in quartanam mutata, ad visitandos in valle Spoletana vicinisque provinciis conventus suos procedentem producit, Mariani Chronicon secutus. Suffecerit mihi compendiose percurrisse, quae ille pluribus enarravit.

52 Fulgini conventum suis obtinuit, suique hospitis domum signo Crucis munivit eo successu, ut illa, flagrantibus vicinis aedibus, ter quaterve intacta manserit, flamma alio se convertente. Trebiae, dum in publico foro concionabatur, pullum asini, ruditu suo concionem turbantem, his verbis compecuit: Frater asine, orem te, ut sileas, nec interturbes verbum Dei, quod sitiienti huic populo propono. Quae verba veluti rationabiliter caperet, jumentum statim, cunctis admirantibus, obediit, et propius accedens, utroque poplite flexo, se etiam exhibuit auditorem immobilem, donec sanctus Vir totum compleret sermonem. Laudatur pro hisce Legenda antiqua mihi, ut saepius monui, ignota; nam in vetustis, quas edidi, leguntur quidem similia brutorum animalium obedientiae ad Sancti imperium exempla; sed non hoc asini. Spoletum progressus (laudatur hic denuo Legenda antiqua cum Mariano) avarum divitem post difficile extortum ab eo per fratres panem, suis suorunquam ad Deum precibus, ter repetita scilicet Oratione Dominica et Salutatione Angelica, duritiae suae penitentem ad se adduxit, praecipuumque fratrum Minorum amicum fecit.

53 Interamnæ cum publice praedicasset, ejusdem civitatis episcopum laudatorem publicum habuit, patriae ac humiliter gratiarum actione, qua laudes patriae ad Deum referebat, sibi etiam magis devinxit. In eadem civitate vinum acidum in vinum optimum convertit. Puerulum ex repentino muri casu sede discerptum mortuumque revocavit ad vitam, parentibus praedicans, nunquam ex eo, licet usorem duceret, sperandam sibi esse filiorum successionem; quod vaticinium probavit eventus. Atque haec quidem

felici plane
successu.

E
Anno 1213
Sanctus etiam
febricitasse
dicitur.

Fulgini con-
ventum acce-
pisse, asinum
mire obsequen-
tem sibi ha-
buisset;

F

ex

A ex *Legenda illa antiqua et Mariano*; sed ex *Bernardo a Bessa ibidem dicitur Interamna versus comitatum Narniensem ambulans, submersi viri sub flumine latens corpus indicasse, et in terram extracto vitam reddidisse, et in eodem comitatu apud Castrum S. Urbani in solitario loco febri gravique stomachi dolore affectus, cum vinum, quod nullum ibi erat, frustra postulasset, aquam in tam salubre vinum convertisse, ut ejusdem haustu mox receperit sanitatem. Factum constat ex S. Bonaventura in *Vita num. 68*; sed annum ex *Mariano accepit Waddingus. Ex dictis vero in Commentarii prævii § 18 observa, Castrum S. Urbani non esse in comitatu Narniensi in Umbria, sed opud Æsinates in Piceno. Ex ejusdem Mariani fide Franciscus tunc ibidem in specu oranti, suamque familiam Deo commendanti, apparuit angelus, qui illius et fratrum ejus vitæ normam laudavit; speciale illis ac perpetuum Dei auxilium, eorumdemque favoribus prosperitatem spondidit, adversariis vero divinam ultionem minatus est.**

S. Bernardum suo habitu donasse, aliaque egisse,

B 54 Post hæc in castro Corbio vel Carbio recepit ad habitum Bernardum, alias Berardum, qui postea ab eodem sancto Patre suo cum quatuor sociis ad prædicandam Christi fidem missus in Africam, martyrii palmam Marrochii obtinuit; de quibus consule, si lubet, *Opus nostrum ad diem 16 Januarii, quo etiam in Martyrologio Romano celebrantur. In civitate Narniæ, rogante episcopo, contractum signo Crucis sanavit, uti et in Ortensi puerum ita conglomeratum, ut caput pedibus haberet applicitum. Hæc duo miracula refert S. Bonaventura, sed ommissa nota temporis, in Vita edita cap. 12. Inter S. Gemini oppidum et Porcariam, in quodam amano nemore in monte obtinuit ab abbate Portæ regalis locum cum sylva contigua, ubi ecclesiolam in honorem S. Mariæ Virginis extruxit, ecclesiæ S. Mariæ de Angelis in Portuncula simillimam. Ad oppidum S. Gemini reversus, hic quoque locum sibi suisque inhabitandum obtinuit, et sui hospitis uxorem dæmone, a quo diu vexata fuerat, liberavit. Tunc etiam in oppido Podio-Bonitii conventum ab incolis accepit; et a Senensibus oratorium.*

atque inter hæc admisisse adolescentem nobilem,

C 55 Num. 26 laudatus *Annalista ex Mariano ad hoc S. Francisci iter etiam refert conversionem eujusdam nobilis adolescentis ex Burgo S. Sepulchri, qui, cum in oppido Montis Casalis a Sancto habitum petens ab eo audisset, seeriores esse suæ vitæ rationem, quam ut ab emutritis in deliciis sine molestia posset perferri; respondissetque, se ejusdem cum illo et sociis naturæ esse, ex eadem terra coagulatum, eundem aerem spirare; ac proinde se confidere, fore ut cum divino adjutorio non admodum ægre ferat, quod illi; ab ipso in Ordinem receptus atque Angelus appellatus fuit, vitamque miraculis illustrem duxit. Ita fere ipse ex Pisano, ut inquit, et Hugolino; nec quidquam in hac narratione est, quod merito possit displicere.*

de quo non satis probata narratur.

56 Haud ita est de ea, quæ subditur his verbis: Id tamen in eo aliquot post annis displicuit, quod jussus, ut per oppidum nativum publice moneret, sanctum Virum crastina die publice prædicaturum, id facere distulerit ob reverentiam et inanes parentum respectus. Aspere correptus de inobedientia et vana sæculi erubescencia, missus est, ut nudus præceptum impleret; quam penitentiam dum summa alacritate subiret, revocatus est a prima platea. Præter Pisanum laudatur hic *Marcus Ulyssiponensis, quibus addi poterat Speculum vitæ editionis Spoelberchianæ parte II, cap. 23; at nullus horum mihi satis idoneus testis est ad tam insolens factum persuadendum. Prætereo, quæ ibidem ex eisdem Marco et Pisano narratur de sex latronibus per laudatum fratrem Angelum conversis, eorumque quatuor ad Minorum Ordinem receptis.*

Eodem anno dicitur Sanctus Leopoli prædicans

57 Post hæc *Waddingus incipit exponere, qua occasione Franciscus celebrem Alvernum montem accepit a comite Orlando Cathanio, quem vallis Casentina, adjacentis regionis et junioris Clusii dominum appellat. Prolixiorum narrationem in com-*

pendium contraho. Dum Franciscus per vallem Mareccanam ad Montis Feltri oppidum pergeret, rescivit, ejusdem oppidi comitem, in suo S. Leonis castro nova equestri dignitate insigniendum, ac propterea magnam præparasse solemnitate ludorum et spectaculorum, ad quos amicos cognatosque, atque inter hos Orlandum comitem, invitaverat. Cumque jam buccinarum clangorem et jubilantium strepitus Sanctus audisset, eodem se contulit, animarum in hujusmodi festivitate damnata, quantum poterat, aversurus. Ingressus itaque castrum, exeuntes a solemnibus sacro cum novo milite viros nobiles ex editiori quodam loco materno sermone detinuit, assumpto hoc themate: Tanto e il ben, che espetto, che d'ogni pena me diletto; id est: Tam ingens est bonum, quod spero, ut omnis pœna me delectet. Tanto autem cum fervore atque eloquentia dixit, ut viros in auditoribus motus civerit ad Christi crucem amplectendam.

58 Præ ceteris tamen commotus *Orlandus, et ob famam sanctitatis, illius cupidus videndi, descendens suis brachiis excepit, et seorsum rogavit, ut de suæ animæ salute cum eo agerelicet. At Sanctus, Vade, inquit, domine, et honora hodie amicos tuos, qui te invitarunt, et postea commodiori hæc peragenda sunt tempore. Obsecutus Orlandus, vesperi ad eum rediit, tantumque fuit sacro ipsius colloquio delectatus, ut, quo aliquos ejusdem sodaliti viros in suo dominio haberet, obtulerit ei montem Alvernum, devotum et solitarium, contemplationi et monasticæ vitæ opportunum; sponderitque, curaturum se, ut, quæ opus essent, ministrarentur. Haud displicuit Sancto hæc conditio; at prius tamen voluit per suos locum ipsum explorari; misitque paulo post binos e suis, qui id facerent, dum ipse interim iter suum prosequeretur.*

AUCTORE C. S.

Orlando comiti mire placuisse,

E

59 Hos pios exploratores *(verba Waddingi sunt) velut angelos e cælo delapsos domo excepit pius comes, quos ipse postea quinquaginta associatus militibus duxit in montem excelsum, quem Institutoris studio accomodum, planitiemque adiculae extruendæ aptam invenerunt, in qua deliberaverunt commorari in nomine Domini. Comitibus famuli statim gladiis et campestribus armis excisis et nemore ramis, sufficiens efformarunt tugurium, quod inhabitandum in pacificam possessionem, publico desuper confecto instrumento, quod adhuc in hujus loci cartophilacio asservatur, qua licuit, solemnitate tradiderunt. Hac ratione humiliter et devote felici omine et sancto auspicio occupaverunt Minores montem hunc, modo per orbem mirabiliter insignem. Subjicit, hic idem Annalista prolixam ejusdem montis, in quo S. Franciscus sacra stigmata postea accepit, descriptionem, quam ego brevius dedi in Gloria posthuma § 3, ad quem liceat mihi lectorem remittere.*

et Montem Alvernum sibi suisque

F

40 Vellem, ut ipsum instrumentum donationis *Waddingus edidisset, non quod asserenti diffidam, sed quod sic certius de anno rei gestæ ac forte de aliis nonnullis ejusdem adjunctis constitisset. Quod ad adjuncta attinet, Rodulphus, quem præter Marianum et Gonzagam citavit, non novæ militiæ comitis S. Leonis, sed ejusdem nuptiarum solemnitate, tunc celebratam dixit; Gonzaga comitem Orlandum vel Rolandum appellatum ait. De eodem argumento agunt res, quas habemus, editiones Speculi Vitæ S. Francisci, scilicet Metensis, Spoelberchiana et Bosqueriana, sed in harum prima et ultima pro Orlando legitur Urandus; in media Ubaldus; locus vero in omnibus perperam dicitur Castrum Montisferrei. Quod autem Waddingus hic Montis Feltri oppidum et Castrum S. Leonis appellat, est Leopoli, seu Civitas S. Leonis, episcopalis et caput tractus Montis Feretrani in ducatu Urbinati, habuitque eo, de quo loquimur, tempore suos proprios comites, nunc summo Pontifici paret. Qui dictas editiones Speculi sequi voluerit, suspicabitur, eam donationem non diu ante sacerorum stigmatum impressionem contigisse; verum ego illius collectores ita locutos fuisse arbitror, quia occasione hujus donationis*

inhabitandum accepisse;

ACTORE
C. S.
adiisse Bono-
niam et Imo-
lam, dumque
pergeret, a
mirabili luce,

tionis ad sacra stigmata, in eodem monte S. Francisco aliquot annos serius collata, festinabant.

41 Interea, dum ista socii cum Orlando agebant, Waddingus, Mariani vestigiis inhærens, S. Franciscum, iter suum prosequentem primo Bononiam perducit, deinde Imolam, ubi tunc factum ait, quod Bonaventura in Vita cap. 6 narrat de ejusdem civitatis episcopo, qui cum potestatem ibi prædicandi Sancto negasset, paulo post ejusdem victus humilitate, tam ipsi, quam omnibus ejus fratribus, eandem in tota diocesi sua cum laude concessit. Alia quoque domicilia in eodem itinere a sancto Institute suis comparata, affirmat Annalista, ac nominatim conventum, Sancti ignis dictum, cujus construendi Marianus ibidem laudatus causam repetit a facto apud Bonaventuram cap. 3 relato. Hoc loco dicitur S. Franciscus, cum aliquando prædicationis ergo inter Lombardiam et Marchiam Tervisinam juxta flumen Padum iter ageret, spissisque nocturnis tenebris periclitaretur, ne in flumen aut paludes incurreret, dicenti socio : Ora, Pater, ut de instantibus periculis liberemur; respondisse : Potens est Deus, si placet suæ dulcedini, tenebrarum effugata caligine, beneficium impendere lucis; hisque dictis, mox ambo mirabili luce circumfusi ad hospitium

B

qua noctu
adjutus fue-
rat, conven-
tum, Sancti
ignis dictum,
struxisse;

42 Ita fere S. Bonaventura; at Waddingus ex Mariano addit: Mirabilem autem suam directionem divini ignis obsequio considerans sanctus Pater, dixit ad fratrem Leonem : Voluntas Dei est, ut hic nostris acquiramus habitaculum, quo nos tanta misericordiæ suæ dignatione perduxit. Ab oppidi accolis Servi Dei prædicatione excitatis intra paucos dies, quod optarunt, obtinuerunt; et ex antecedenti miraculo conventum SANCTI IGNIS appellaverunt, quo nomine ad hanc usque diem a vicinis populis et Minoribus insignitur. Aliam hujus conventus, eo saltem nomine, notitiam alibi non reperi; ideoque hæc, ut plura alia ex auctorum fide relata sunt. Addit demum Waddingus ex Rodolpho, S. Franciscum, tunc etiam acquisito sodalibus suis conventu Cherii, per Pedemontanos perrexisse in Hispaniam, ex hac transfreturum versus Marrochium, quo illum martyrii desiderium vocabat, urgebatque.

ac deinde
etiam alius in
locis

43 Verum Antonius Melissanus de Macro in Supplemento ad Waddingi Annales hic, præter memoratum Cherium etiam alia in regionibus Pedemontanis loca recenset, in quibus Franciscus in eodem illo itinere domicilia suis obtinuerit. Ejus verba accipe : Præter Cherium etiam Cayrum (infra Carum quoque dici, monet) Cortemilliam, Astam, Montem-Calerium, Taurinum, seu Taurinorum Augustam, Avellanam et Secusium, quod ultimum inter Alpium angustias in Galliam viam aperit, apostolicum Virum cum spirituali gaudio excepisse, eique loca ad incolatum pro se et suis lubenti animo et maxima cum pietate consignasse, non tantum fama, sed etiam recondita monumenta, ex archivis tum ducalibus, ac etiam conventuum; tandem reserata, etiam nolentibus pandunt : ut reverendissimus noster Paulus Britius, episcopus Albensis, serio scripsit; nimirum, ut notat in margine, in sua Seraph. Subalp. lib. 1. cap. 2. et lib. II de conventu Cayri; quod Opus ad manus meas non pervenit.

conventus pro
suis admisisse.

44 His præmissis, Melissanus de singulis conventibus tractat; sed (quod doleo) nullum ex laudatis monumentis profert; ut adeo nesciam, quid de illis pro eorumdem omnium conventuum foundationibus huic itineri Hispanico, annoque 1215 innectendis statui possit. Non vacat mihi singulas illas hic prosequi; solumque unum singulare Sancti factum ex ipso memorabo. Apud Cayrum vel Carum, seu Canalicum, vulgo Cairo, in Montis-ferrati ducatu, locum conventui exstruendo dedisse dicitur vir quidam potens, quem Melissanus Cayri dynastam fuisse, suspicatur, dictumque Ottonem de Carrecto. Causam vero dandi fuisse eam, quod Sanctus ipsius filiam a natiuitate mutam, quæ concionanti adsti-

terat, ad eundem misisset, ut locum illum pro amore Dei Minoribus peteret; ipsa mox auditu simul ac loquela donata mittenti obtemperasset. Fatetur tamen, hæc non nisi ex fama haberi. Utinam certius testimonium mihi esset in promptu.

§ III. Gesta, quæ apud Waddingum ad reliquum anni MCCXIII et ad sequentem Sancto in itinere Hispanico attribuantur.

In Commentario prævio §14 ex synchronis S. Francisci biographis sanctoque Bonaventura probavi, illum anno 1215 profectum in Hispaniam esse, inde trajecturum in Africam ex vehementi desiderio martyrii palmam consequendi. Dixi etiam, verisimilius mihi esse, ipsum tunc non terrestri, sed maritimo itinere in Hispaniam advenisse, ob rationes, quas ibidem allegavi. Ex iisdem biographis constat, Sanctum, cum pervenisset in Hispaniam, ægritudine compulsus fuisse, omnia expeditione Africana, in Italiam regredi, quod eodem anno 1215 vel sequenti, verisimilius rursus marino itinere, factum esse putavi. Præter adventum autem ejus in Hispaniam, ægritudinem ac reditum nihil prorsus de ejusdem gestis apud Waddingus biographos legere est; imo fatetur ipsemet Waddingus ad annum 1214, num. 4, nesciri, aut certe a nemine exacte traditum esse, ubi tunc ægrotaverit Franciscus, vel quam peragraverit in hac peregrinatione regionem. His de causis non potui non in dubium revocare multa singularia ipsius facta, quæ Waddingus ad annos 1215 et sequentem, partim ex recentioribus, partim ex traditione populorum in Hispania, Annalibus suis inseruit; et quorum certe quædam vera esse nequeunt, si Franciscus tam in accessu ad Hispaniam, quam in reditu in Italiam, navigaverit. Waddingum audiamus.

Terrestri itinere dicitur Sanctus profectus

E

46 Ad annum 1215, num. 58, Per Pedemontanos, inquit, acquisito in oppido Cherii suis consodalibus domicilio, tetendit in Hispaniam... Qua vero illuc trajecterit, an terra marive, vel an amplius quidquam notatu dignum in hoc itinere patriverit, signatum non invenio. Id movet, ut asseram, per Galliam perrexisse, quod ex nostris aliorumque monumentis mihi probetur, quod per Navarra regnum, Gallie conterminum, primum Juliobrigam, vulgo Logronium, olim Cantabrorum, nunc Castellæ Veteris, quam vocant, urbem pervenerit. Quæ aut quam certa sint ista monumenta, non explicat, in margine solum laudans Rodolphum, Gonzagam et Marianum. At, si Sanctus tunc per Galliam Navarramque in Hispaniam pervenerit, mirum sane est, Waddingum, qui tam multa de eo dixit Italiam peragrante, nihil plane de ejusdem gestis aut transitu per Galliam invenisse. Nonne hoc scriptorum de hisce silentium favet opinioni meæ de itinere maritimo?

per Galliam et Navarram in Hispaniam;

F

47 Prosequor cum Annalista, qui ex Mariano, antiquam Legendam, ut ait, secuto, scribit, Franciscum pauperculi languidi, in ipso Hispaniæ ingressu occurrentis, curam mandasse socio suo Bernardo de Quintavalle, donec reditus esset, atque ita factum esse, restituito tunc integræ sanitati pauperculo, et Bernardo cum sancto Patre suo in Italiam revertente. Juliobriga, subdit, S. Franciscum perrexisse Burgos, Castellæ Veteris caput, in eaque civitate ab Alphonso IX, Castellæ rege, humanissime exceptum, et post exhibitam sui Ordinis Regulam ab Innocentio III approbatam, obtinuisse licentiam conventus Minorum in illius ditione edificandi. Probat hæc, ait, præter alias historias, quatuor lapideæ imagines, portæ matricis ecclesiæ (Burgensis) superpositæ, quarum altera S. Francisci, altera B. Dominici, regi suas Regulas expandentium et S. R. E. Cardinalium literas offerentium; alia ejusdem Alphonsi regis, alia denique Eleonoræ reginæ, præfati regis uxoris, hos Patriarchas gratanter excipientium, personas representant.

48 Quæ

A
sed Burgenses
statuæ, quæ
in hanc rem
laudantur,

48 Quæ tamen aliquibus errandi ministrarunt occasionem, ut dicerent, simul utrumque Institutorem illuc advenisse; cum S. Dominicus per se, non nisi sub Ferdinando rege, sanctus vero Franciscus sub Alphonso præfato, suum in Hispaniam induxerit institutum. De S. Dominico id certum est; at non æque certus S. Francisci, qui hic asseritur, ad Alphonsum IX regem accessus. Nam si quid ex allegatis Burgensibus status hac super re decerni possit, dicendus est S. Franciscus aliquot annis serius in Hispaniam rursus venisse, regnante S. Ferdinando, qui anno 1217 Castellæ regnum ex dono matris suæ Berengariæ accepit. Hunc enim sanctum regem, non Alphonsum, exhibet statua illa regia, teste illustrissimo Gonzaga in provincia Castellæ, conventu primo; quamvis hic pro sua opinione de S. Francisci ad Alphonsum accessu tuenda culpæ licentiam sculptoris, qui Ferdinandum pro Alphonso effinxerit.

non exhibent
Alphonsum,
sed S. Ferdinandum
et Berengariam,

49 Waddingus Gonzagæ consentiens, præterea observat, hunc errorem eo facilius potuisse obrepere, quod, cum primus ejusdem ecclesiæ lapis dicatur primum positus anno 1222, nec omnino breve tempus interlabi oportuerit, priusquam opus ad imponendas statuas perduceretur, eo temporis spatio excidere potuerit ex hominum memoria, quo anno, vel sub quo rege, uterque adfuerit Patriarcha. Ita quidem eruditus illis visum est; sed quidquid sit de prætenso isto errore, ac etiam minus verisimili causa erroris, sunt etiam alia, quæ Ferdinandum per regiam istam statuum recte exhiberi, potius suadeant. Certe non sub Alphonso, sed sub Ferdinando, S. Dominicus ipse institutum, ut fatetur Waddingus, in Hispaniam intulit; ac proinde, si id statuæ insinuent, regia Ferdinandi est. Similiter Statua S. Francisci, Regulam suam cum commendatitiis Cardinalium litteris offerentis, designare videtur regnum Ferdinandi, quo ab anno 1217 regnante, Franciscus anno 1225 Regulam suam ab Honorio III confirmatam, et Cardinalium litteras pro Ordine suo commendatitiis obtinuit, et quaquaversum per orbem misit; sicut pluribus exposui in Commentario prævio § 22 et sequenti.

sub quibus
multa Ordini
SS. Dominici et
Francisci

50 Lucas quoque Tudensis, scriptor Hispanus synchronus et doctus, in Chronico non ante meminit de exstructis in Hispania conventibus Franciscanis, quam sub Ferdinando et Berengaria, quorum pietatem laudans, ad æram 1235, id est, ad annum Christi 1217 ait: Eo tempore per totam Hispaniam fratrum Prædicatorum et fratrum Minorum construunt monasteria, et ubique sine intermissione verbum Dei prædicatur. Hinc et Joannes Mariana lib. xii Hispaniæ cap. 8, et Stephanus de Garibay C lib. xii, cap. 47 S. Francisci in Hispaniam adventum, regnante Ferdinando, et post confirmatam ab Honorio III Regulam reposuerunt. Quin etiam Gonzaga in provincia Burgensi, conventu primo, qui Burgensis est, scribit, eundem sanctum Institutorem Regulam suam ab Honorio III confirmatam in Hispaniam attulisse; quamquam hoc ad opinionem suam minime congruenter, ideoque ex facili lapsus memoriæ Honorium III pro Innocentio III scripsisse videatur.

domicilia in
Hispaniis
structa sunt.

51 Porro, ut ista suadent, sæpe dictam statuum regiam Ferdinandi esse, et per eam, quæ S. Francisci est, indicari factum aliquod, confirmata per Honorium III Regula posterius, proindeque etiam non antèrius anno 1225; ita ex ejusdem Sancti gestorum chronotaxi nequit inventiri Hispanico itinere spatium temporis, quod inter hunc, annumque 1226, illius vitæ supremum, effluerit. Quam ob rem præplacet mihi alia responsio, a Waddingo ibidem suggesta; videlicet per easdem statuas non indicari SS. Francisci et Dominici accessum ad Ferdinandum et Berengariam, sed solum, eorundem instituta per hunc sanctum regem, ejusque matrem Berengariam, in Hispania mirifice propagata fuisse, quod ex laudato Luca Tudensi aliisque indubiatum est. Verum elevato argumento, quod a Burgensibus status formabatur, nullum aliud superest pro Francisci ad

Alphonsum IX accessu comprobando. Sub hoc itaque rege S. Franciscus venit quidem in Hispaniam, sed non probantur ejusdem ad illum accessus et obtenta ab illo in eodem regno conventus exstruendi potestas; nam hæc verisimilius facta fuit a S. Ferdinando rege, postquam Minorum Regula ab Honorio III summo Pontifice fuerat scripto confirmata, et cum commendatitiis Cardinalium litteris in Hispaniam, æque ac in alias Christiani orbis regiones, ab eisdem Minoribus illata.

52 Non propterea tamen assertum velim, in hoc S. Francisci itinere nullum prorsus sui Ordinis conventum ab eo in Hispania structum, admissumve fuisse: nam oppositum omnino verisimile est ex ejusdem Sancti more, institutum suum ubique terrarum propagare studentis, et feliciter propagantis; neque obstat auctoritas Tudensis, qui, dum asserit, sub Ferdinando et Berengaria monasteria Minorum per totam Hispaniam erecta fuisse, non negat, aliqua ante id tempus ibidem existisse aut designata fuisse. Solum itaque breviter inquiri, quam verisimile appareat, tot conventus, quot Waddingus recenset, in eodem illo itinere ab eo conditos fuisse. Primum, quem nominavit Burgensem, fuisse ait concessam ei ædiculam sancto archangelo Michaeli dicatam, aliquantulum a civitate et cujusdam montis clivo eminentem: addit tamen, fratres deinde ex hoc loco ad alium commodiorem transmigrasse, incerto quidem tempore, sed ante annum 1250, ante quem dicitur Petrus Diaz, Burgensis ecclesiæ canonicus, in testamento suo pinguem elemosinam ad conventus constructionem legasse: in priori vero illa ædicula, dum anno 1369 reedificabatur, inventa fuisse tria corpora anonymorum Franciscanorum, qui eam prius incoluerant; unde et ædiculæ major veneratio accessit.

AUCTORE.
C. S.

Forte tamen
aliqua
S. Francisci
sub Alphonso,
verbi gratia
Burgense,

53 Hinc pergo cum Waddingo ad annum 1214, quo S. Franciscum, dum a civitate Burgensi ad interiora Hispaniæ proficerebatur, scribit revocatum fuisse Juliobrigam, seu Logronium, a nobili viro, Medrano nomine, cujus filium ille anno superiori gravissimo morbo laborantem e mortis faucibus eriperat, atque integræ restituerat sanitati. Revocandi causa erat, ut Sanctus domum ejus cum contiguis hortis secundum datam ab Alphonso rege generalem licentiam in suorum conventum consecraret; quod et ille libenter præstitit. Hujus conventus ecclesiæ, S. Francisco post mortem dicatæ, sacellum majus, eodem teste Annalista, præfati equitis Medrani successoribus jure patronatus cessit in sepulturam. Similia habet Gonzaga, eo tamen a Waddingo dissidens, quod hunc conventum primum esse dicat, quem S. Franciscus in Hispaniis exstruxerit: Waddingus vero Burgensem, de quo mox supra egi, Logroniensi præponat, ac Gonzagæ dicta benigne explicare conetur. Mihi in neutram partem quidquam occurrit, nec aliunde possum utriusque conventus constructionem S. Francisco certo adjudicare.

Logroniense

F

54 De tertia æde per Franciscum tunc acceptata ibidem hæc scribit Annalista: Hoc anno (nempe 1214) vel in primo accessu vel in regressu ad Logronii civitatem, Vir sanctus Victoriæ, urbis non adeo distantis, incolarum expertus est humanitatem, qui intra suos muros ædiculam, S. Mariæ Magdalene sacram, suis sumptibus Viri sancti sodalibus exædificandam curarunt, quam aliquibus post annis serenissima domina Berenguella, Joannis Castellæ infantis filia, et Lopetii Diaz de Haro, undecimi Cantabriæ domini neptis, amplissime auxit, ut suo tempore dicemus. Plura de his videri possunt ad annum 1296, et apud Gonzagam in provincia Cantabriæ conventu primo, ubi asserit, certissima traditione constare, istud S. Mariæ Magdalene sacellum a Seraphico patre Francisco fuisse constructum. Est porro Victoria, de qua hic, Hispaniæ civitas in provincia Alavæ, cujus primaria est, et prope provinciam Biscatæ.

et Victoriense,
designata
fuere.

55 Num. 4 ex Bonaventura recte docet Waddingus, S. Franciscum, cum in Hispania esset, infirmitate corporis impeditum fuisse; sed addit (quod non facit Bonaventura, nec alius e primis biographis)

Compostella
narratur
Franciscum,
obtento a
Benedictinis
fundo,

AUCTORE
C. S.

ipsum prius, quam in Italiam rediret, Compostellam ad venerandum S. Jacobi sepulcrum accessisse. Singularia sunt, quæ habet num. 6 et 7, quæque ibidem fusiùs relata, compendiosius subjicio. Franciscus in suburbio Compostellæ apud pauperculum carbonarium, cui nomen erat Cotalai, hospitatus, inter nocturnas in vicino colle preces intellexit, divinæ voluntatis esse, ut in vallibus, quas incolæ Valles Dei et Inferni appellabant, conventum sui Ordinis faceret. Convenit ergo abbatem monasterii Benedictini, tunc S. Pavi seu Pelagii, ad quod duæ istæ contiguæ valles pertinebant, obtinuitque ab eo facultatem eo loci conventum fabricandi, ea conditione, ut annuus census estellulæ fluvialium piscium prædicto monasterio perpetuo penderetur; eaque de re instrumentum fecerunt, utriusque nomine, Francisci et abbatis, subscriptum.

per pauperem
carbonarium,
cui in hunc
finem

36 Quam ob rem (verba Waddingi sunt) confecta de tradendis vallibus sub præscripta lege scriptura, eaque chirographo beati patris Francisci atque abbatis subsignata, domum Cotalai repetens Pater Seraphicus, inquit: Carissime hospes, ut ad labores accingaris, oportet. Voluntas siquidem Dei est, ut sibi Ordinis mei domum in vallibus Dei atque Inferni ædifices: nam quod ad situm attinet, is mihi eapropter a patribus Benedictinis concessus est. Cui Cotalai: Quonam pacto, Pater mi, id præstare poterò, cum ex mercenario labore victitem? Nonne me pauperrimum nosti? Tunc beatus Pater subjunxit: Bono animo esto: quam ob rem sumpto ligone, proximiorum petito fontem; cumque terræ aliquantulum effoderis, opulentissimum invenies thesaurum, quo injuncto tibi muneri satisfacere valeas. Quod cum Cotalai ex devotione ad Patrem concepta præstitisset, omnia sibi juxta Patris præsigium successerunt.

latentem thesaurum indicaverat, conventum extruissis;

37 Itaque ex adinvento a pio Cotalai thesauro conventus hic, qui nunc S. FRANCISCI titulum præfert, partim in valle Dei, partim vero in valle Inferni, hoc anno (1214) ejusdem Cotalai opera ædificatus est; ut ex inscriptione præ foribus ecclesiæ et tumulorum Cotalai et uxoris, Mariæ de Bicos dictæ; ex antiquissima et fidelissima traditione, ex authentico etiam scripto, ex patrum Benedictinorum hujus Compostellana civitatis archivis summa fidelitate extracto ad instantiam fratris Garsie a S. Jacobo Minoritæ. Sed præ omnibus rem omnino indubiam facit præmemoratum B. Francisci chirographum, diligenter ad hoc usque seculum a patribus Benedictinis in sacrario asservatum, quod, tamquam veneratione et memoria dignum, sibi ostendi curavit Philippus II, Catholicus rex, anno Domini MCLV, dum in Angliam transfretaturus ad matrimonium cum Maria regina contrahendum illac transiret. Dictum annum censum, fiscellam videlicet fluvialium pisciculorum, longo tempore exsolverunt Franciscani patribus Benedictinis ex prædicta conventione inter S. Franciscum et Benedictinorum abbatem. Successu vero temporis eis remissus fuit; sed plurimi adhuc guardiani, quos vocant vetustæ pietatis et humilitatis studiosiores, censum, quantumvis remissum, sponte solvunt, quem veluti sibi summe acceptum majori charitatis cumulo et pinguioris eleemosynæ beneficio patres Benedictini rependunt.

quæ quibus
argumentis
nitantur,

38 Hactenus Annalista post illustrissimum Gonzagam in provincia S. Jacobi, conventu primo, seu Compostellano, cujus verba fere descripsit. At si quis a me petat, quid de hisce sentiam; dicam, non æque firma mihi videri rei gestæ adjuncta, quam rem ipsam. Instrumentum pro cessione loci ab ipso S. Francisco et abbate Benedictino, ut asseritur, subscriptum probat traditionem de conventu ejusdem Sancti opera ibidem præsentis exstructo, nisi quis suspicari velit instrumentum illud ab eo forte alibi subscriptum et Compostellam remissum fuisse; sed non probat adjuncta de gestis Cotalai, quorum certe puto, nullam in eo existere mentionem. Cujus ætatis sint, quidve hæc de re doceant inscriptiones præ fori-

bus ecclesiæ, ac tumulorum Cotalai et uxoris illius, nequeo divinare, cum nec has nec illas Gonzaga aut Waddingus exponat. Hinc etiam nescio, an laudati scriptores eas pro tota illa relatione ejusque singulis adjunctis, an solum pro aliqua illius parte allegaverint; uti certe pro una tantum parte allegarunt S. Francisci et abbatis chirographum.

39 Æque ambiguum mihi est scriptum illud authenticum Benedictinorum Compostellanorum, quod sine ulla adjecta temporis aliave notitia Gonzaga, et ex hujus fide Waddingus præterea laudant. Nec quidquam certius dicere possum de traditione pari modo memorata. Diffiteri quoque non possum, inventionem thesauri, qualis ibi narratur, quamdam vulgaris commenti speciem habere; præterquam quod soluerit Sanctus, non hujusmodi adjumentis, sed eleemosynis ad conventus extruendos uti, quemadmodum etiam eleemosynæ loco ipsum conventus fundum a Benedictinis accepisse dicitur. Forsitan in prædictis inscriptionibus, cujuscumque ex demum sint ætatis, legitur Cotalaus operam suam in hoc conventu contulisse Francisco: quod, cum de labore manuum ac forte tenui stipe intelligendum esset, aliqui de suppeditatis omnibus expensis largius interpretati fuerint; cumque hoc facultatem pauperis carbonarii excederet, crediderint, inventum ab eo thesaurum fuisse, atque ita lapsu temporis nata sit illa opinio de effosso hunc in finem thesauro, quæ vulgarem traditunculam maxime sapit. Certiora statuere poterunt eruditi Compostellani, quibus licet easdem inscriptiones et laudatum scriptum authenticum consulere, atque de eorundem antiquitate coram judicare.

expenditur.

E

60 Idem Annalista Minorum eodem anno, num. 8 ita pergit sancti Institutoris gesta Compostellæ enarrare: Cum apud venerandum, inquit, corpus (S. Jacobi apostoli) ferventer oraret, apparuit ei angelus Dei, et monuit, dilatandum esse suum institutum per universum orbem, et plurima sibi ædificanda domicilia in Europa, et quedam occupanda, antequam ex Hispania rediret: id demum divinum esse placitum, ut in Italiam remearet. Ut igitur ille celestibus monitis pareret, narratur, dum ipsemet Compostellano conventui ædificando incumbere, et sociis unum misisse Corunniam, alterum Ovetum, tertium Ribadem seu Rivadium, qui singuli singulos conventus in visdem locis condidisse dicuntur. Apparitio angeli, et datum ab eo monitum sola nituntur auctoritate Mariani, sæculo XVI adulto defuncti, nec vetustiorum testem hic laudantis. Gonzaga, quem præter Marianum civitatem Waddingus, in provincia S. Jacobi conventu primo candidè fatetur, sibi post diligentem operam discussaque archiva nihil compertum esse de erectione conventus Corunniensis; ideoque ex sola traditione humana ac probabilioribus indicis statuit, ejusdem fundatorem fuisse unum e S. Francisci sociis; quod verum esse potest, licet ille aliquot annis serius ex Italia eo missus fuisset.

An Sanctus
ad sepulcrum
S. Jacobi ab
angelo moni-
tus, Corun-
niæ,

F

61 Haud equidem scio, an certiora habeant documenta Ovetenses pro sui conventus initis ad hoc Sancti iter annumque 1214 referendis; sed quod Gonzaga et Waddingus producant Petri Compatri (quem a sancto Patre suo Compostella Ovetum tunc missum aiunt) epitaphium in conventu Ovetensi, non probat, ipsum anno 1216, uti ipsi visum est, obiisse. En illud ex ipsismet descriptum:

Oveti

Frater Petrus ego, cognomine Compater ante,
Carnis hic ossa tego, me Salvatore vocante
Annis millenis centum bis, decem sex octo

Gonzag. Oct.

plenis
Sanctus obiit frater de gente Minorum
Compater, imo Pater appellatus miserorum
Filius atque Dei, voce lavente Dei.

Duo laudati scriptores hinc statuunt, Petrum Compaterem anno 1216 mense Octobri, atque adeo solum biennio, postquam S. Franciscum Compostellæ fuisse volunt, mortuum esse. Scilicet decem sex interpretantur de annis sedecim, et octo vel oct. de mense Octobri: quæ interpretatio non parum favet, ut Petrus

A Petrus Compater biennio ante a S. Francisco Compostella Ovetum missus conventum illum inchoasse possit videri.

et Ricardii
domicilia per
socios suos

62 Contra Arturus in Martyrologio Franciscano ad diem 13 Junii ex iisdem epitaphii verbis concludit, Petrum Compatrem anno 1268, ultima Decembris obiisse; decem sex per decies sex seu sexaginta annos, atque octo, non per mensem Octobrem, sed per totidem annos exponens; et quia additur vox plenius, existimans, designari diem ultimum Decembris, quo anni complentur. De anno 1268 consentit Hueberus in Menologio. Mihi minime certa apparet sententia Gonzagæ ac Waddingi, nec in tam barbaro versu satis constat, an per decem sex octo signentur anni sexaginta octo, an potius anni viginti quatuor pleni; quot scilicet conficiunt tres isti numeri invicem additi. Pro Ribadeensi conventu laudati Gonzaga et Waddingus proferunt cujusdam venerabilis anonymi in dicti loci ecclesia epitaphium, his verbis exaratum: Jesus. Hic jacent venerabilia ossa cujusdam fratris, socii B. Francisci, qui obiit anno Domini millesimo ducentesimo, secundo et vigesimo; ac proinde octennio novenove dumtaxat post S. Francisci ingressum in Hispaniam.

tunc temporis
edificaverit?

65 Sed manifestum est, hanc inscriptionem, quæ cum illius ossibus in eminentiori ecclesiæ loco posita dicitur, non mox ab ejus obitu factam, at tanto tempore post, ut ejusdem defuncti nomen, quod in prima sepultura non erat reperitum, etiam ipsi Ribadeensis conventus incolis jam excidisset ex memoria; quapropter utcumque etiam dubitari potest, an annus emortualis ejusdem in eadem inscriptione accurate expressus sit. Ponamus tamen, annum sine nomine sepulti inventum fuisse, non hinc cogemur credere, Anonymum illum potius anno 1214, quam paucis annis post a S. Francisco illuc missum esse, ad conventum extruendum. Etenim, si verum sit, quod Waddingus ad annum 1216, num. 2 asserit, hoc anno 1216 fratrum manipulum a Francisco in Italia degente fuisse in Hispaniam destinatum, cur non potuit laudatus anonymus unus ex iis esse, ac sexennio post in Ribadeensi, quem struxerat, conventu mori? Inter hos Annalista nominat fratrem Benincasam de Tuderto, quem, ut ipse anno 1212, num 8 præmisserat, aliqui credunt fundatorem conventus Corunniensis; prout etiam sentiunt Hueberus in Menologio et Jacobillus in Sanctis Umbriæ ad diem 16 Septembris. Quod si ita sit, etiam exstructio conventus Corunniensis biennio post Sancti iter Hispanicum differenda erit. Sunt, qui velint, etiam in eodem itinere unum e sociis a Francisco Compostella missum esse in Hiberniam, quam opinionem cum Waddingus ipsemet neget cum melioribus monumentis convenire, sufficere mihi indicasse.

An perrexit
in Lusitani-
am!

64 In Lusitania quoque transisse Sanctum, narrat Waddingus ex traditione et suorum Hispanicis Chronicis; non tamen audeat consentire Joanni Marianæ, lib. xii, cap. 8 Historiæ Hispaniæ scribenti, eundem usque in ultimam Lusitaniam penetrasse. Insuper multum suspectum habet illius accessum ad reginam Urracam, Alphonsi II Lusitanæ regis conjugem, editumque ab eo in hoc colloquio vaticinium de regno Lusitano nunquam uniendo cum Hispanico seu Castellano, quod a primo soloque Marco Ulyssiponensi sine idoneo monumento leviter asseritum arguit; at multis tamen contemdit, vaticinium ipsum (si quod tale vere existet) non posse falsitatis argui ex eo, quod Philippus II Hispanicarum rex Lusitaniam aliquando sibi subegerit. Ceterum nihil præterea de Sancti gestis in Lusitania memoravit, nisi quod dicatur in villa Lusitaniensi, vulgo Guimaraes in Bracarensi diocesi defunctam hospitis sui filiam revocasse ad vitam.

Recensentur
aliquot con-
ventus,

65 Tandem ibidem a num. 10 S. Franciscus versus Italiam regredi perhibetur, multosque per viam accipisse conventus, quos, quia nimis longum esset de singulis disserere, solum breviter recensebo, maxime cum ii fere sola populari traditione narrantur. Primum ex Lusitania in Hispaniam regressi vestigium assignatur apud civitatem Roderici, Hispaniæ Octobris Tomus II.

nis Ciudad Rodrigo, in regno Legionensi, extra quam dicitur aliquot dies substitisse apud quandam ædificulam S. Egidio sacram; et huic propterea ex senatus Civitatis decreto cenobium postea additum. Alterum ejusdem vestigium memorat non longe ab oppido, quod vocat Robledillo, Cantianæ seu Corianæ diocesis in Extremadura, ubi aquilam ad quandam rivulum conspicimus, fertur, locum indice ostendens, sociis suis de condendo ibidem conventu sic vaticinatus esse: Ad illius aquilæ fluentia perpetuo ardebit facula, Deoque Opt. Max. fidelissime deservietur; et vaticinium probasse eventus. Rursus alterum conventum, de Monte Cœli nuncupatum, et in eadem diocesi, ad tertium lapidem ab oppido, quod Hispanicè Gatta appellat, situm, eidem Sancto, ejusve in hoc stinere sociis attribuit.

AUCTORE
C. S.

66 Ne nimis prolixius sim singula exponendo, fundationes conventuum suorum S. Francisco ex traditione, quam vocant, etiam adscribunt in Castella Arevallenses, Abulenses, Matritenses, Aillonenses, Neutenses seu Huertenses, et Numantini; in regno Navarræ Tudelenses, in Catalonia Barcinonenses, ac denique Perpinienses in comitatu Ruscionensi. Post hæc tandem subdit Waddingus: E finibus egressus Hispaniæ quid amplius egerit Franciscus in itinere, donec redierit in Italiam, non constat. Vel celeriter absque sparsa semine verbi Dei, propter turbulentas tunc Gallorum res, per Galliam transiit Narbonensem et Gothicam; vel, si quæ egerit, nostrorum incuria cuncta nos latent, præterquam quod dumtaxat referatur in Montepessulano... in Gallia Linguacoccitana, qui sub hæresi Albigenisium asylo tutoque refugio Catholicis fuit, prædicasse, et prophetice prædixisse, in ipso, in quo hospitabatur, xenodochio suis fratribus construendum fore domicilium, quod circa annum mcccxxx completum.

quos per Hispaniam rediens struxisset fertur.

67 Tum pergit: Illud etiam memorabile, quod languente Viro Dei, tum ex veterano morbo, tum ex itineris et hyemis incommodis, antequam Pedemontanam attingeret regionem [cum] in oppidulo quodam decumberet, et fratri Bernardo (quem, ut proximo diximus anno, ab eo secum loco reduxit, quo ei infirmi curam commisit) significaret, ob aliorum ciborum nauseam nihil tam appetitum revocaturum, quam sylvestrem aliquam aviculam; non prius desiderium aperuit, quam præ foribus adfuerit angelus Dei in forma nobilis equitis, qui ad infirmi lectum accedens, volucremque optime præparatam apponens, dixit: « Accipe, » Serve Dei, quod tibi mittit Dominus. » Statimque disparuit ab oculis circumstantium; per quod Franciscus intellexit Dei erga se benignitatem, eoque libentius cælitus missum cibum sumpsit, per quem ita refocillatos sensit artus et spiritum, ut statim exsiliret e lecto, laudans Deum, qui voluntatem timentium se facit, et deprecationem eorum exaudit. Memorabilis sane est hæc Dei in Servum suum indulgentia (cui tamen similem etiam alias Franciscus certo expertus fuit) sed quam jamjam retuli, ea non ex alio, quantum apparet, quam Mariani Florentini, aut Marci Ulyssiponensis, testimonio apud laudatum Annalistam asseritur.

Perhibetur cibo divinitus allato sanatus;

68 Antonius Mellissanus de Macro in Supplemento eorumdem Annalium Minorum, ad hunc annum 1214 præter conventus ex Waddingo jam nominatos, etiam paucos alios a S. Francisco in eodem itinere tunc fundatos aut admissos refert, unum scilicet opud Turiasonem in regno Aragoniæ; alterum in Pedemontii oppido Cornieto, indigenis, (ut inquit) Cornie dicto, apud fluvium Morgum, vernaucle l'Orco, xvi M. P. a Taurinorum urbe dissito; tum alium Riparolii ad eundem fluvium situm, cujus fundationis instrumentum, propria S. Francisci manu subscriptum, sed nunc amissum, primo in ejusdem loci archivo diu servatum, ac deinde circa annum 1659 ad conventum Taurinensem translatum fuisse, asseverat ex authentico testimonio reverendi adm. patris Joannis Francisci Raseti Riparoliensis, in sacra Theologia magistri, suæ provinciæ Ja-

et aliquot alia domicilia admistisse.

ACTORE
C. S.

nuensis perpetui diffinitoris, et regiae celsitudinis, ducis Sabaudiae, theologi, aetatis annorum 84, qui istud a se diligenter visum testatus est anno 1676. Addit Melissanus et alterum conventum, sed dubie, an ab ipso sancto Patre, an ab eisdem sociis Riparolio accitis, admissus sit, in oppido Calusio, V. M. P. a Riparolio; ac denique alterum apud civitatem Vercellensem. Quid de hisce omnibus mihi verisimilius videatur, dicam infra, postquam reliquum S. Francisci iter et in Italiam reditum ex iisdem scriptoribus retulero.

§ IV. Sancti in Italiam reducis gesta, apud Waddingum anno mcccv illigata. Quid de relatis hoc et praecedenti §§ censendum videatur. Alia ad eundem annum ibidem narrata.

Si Annalista Minorum assentimur, S. Franciscus primum in ipso anni 1215 limine Alexandriam Statelliorum, alias a Palea dictam, et in Longobardia Cispadana sitam, advenerit, ibidemque tunc contigerit divina in quendam ejusdem Sancti obrectatorem animadversio. Cum Annalista hic in margine S. Antoninum tit. xxiv, cap. 2, § 2, suumque Marianum Florentinum laudet, factum ipsum ex S. Antonino referamus. Is loco citato sic habet: Quum apud Alexandriam Longobardiae cum quodam honesto viro hospitatus fuisset, ab eo rogatur, ut propter observantiam Evangelii (Lucæ cap. 10, v. 8: Manducate, quae apponuntur vobis) de omni apposito manducaret. Qui quum ejus devotioni assentiret, ipse accurrens, caponem septennem præparat manducandum. Manducantibus illis, infidelis quidam transiens, amore Dei eleemosynam petiit. Mox Vir Dei, nomen audiens benedictum, membrum ei transmittit caponis.

divinitus
castigatur:
sed an id hoc
anno contigit?

70 Reservat infidelis datum; et in crastinum, dum Sanctus prædicaret, ostendit illud, dicens: Ecce, quales carnes comedit iste frater Franciscus, quem vos ut sanctum honoratis: nam mihi hoc in sero tribuit. Sed quum membrum caponis omnibus piscis videretur, velut insanus ab omni populo increpatur. Quod quum ille didicisset, erubuit, et veniam postulavit. Redierunt quoque carnes ad suam speciem, postquam prævaricator rediit ad mentem. Haec S. Antoninus, describens Jacobum a Voragine in Legenda sua Sanctorum, qui cum eodem, quo S. Franciscus floruit, sæc. xiii natus ac defunctus sit, Legendamque suam passim ex aliis compilaverit; ista de impii obrectatoris divinitus correpta malitia narratio non parum auctoritatis ab antiquitate sibi vindicat. At non eadem stat pro eodem facto ad annum 1215, aut ad Sancti ex Hispania reditum referendo, nam nec id a Jacobo aut S. Antonino dicitur, nec Marianus id certum facere potest, quippe qui ultra duo sæcula S. Franciscus est posterior.

Panem divinitus
procurat;
varia loca
invisit;

71 Deinde Waddingus sanctum Institutorem suum ad Burgum S. Domini, in via Emilia castrum, perducit, ibique, ait, ipsi alio miraculo divinitus provisum fuisse, dum in conventu panis deerat multitudini fratrum, qui in Italiam redeunt gratulandi occurrerant; jussu ab eo architriclinum inspicere canistrum, quod vis vacuum noverat, et recenti pane plenum reperisse. Post hæc etiam alia visisse domicilia fratrum, acceptoque Opreni conventui loco, perrexisse Cortonium seu Cortonam, atque post aliquot ibidem impensos civium pietati dies, habitosque publicos sermones in eminentiori lapide, qui adhuc (inquit) in veneratione habetur in populo, tandem Assisium usque pervenisse. Verum priusquam ipsum illuc usque prosequamur, inserenda sunt, quæ Antonius Melissanus in Supplemento post editos Waddingi Annales comperta esse, affirmat.

et conventus
suis obit.

72 Ac in primis, antequam Franciscus Alexandriam pervenerat, scribit, illum Eporediæ, quæ Italiæ civitas episcopalis est in Pedemontio, Italica Lyrea dicta, ab incolis benigne exceptum et domicilio

sui Ordinis donatum fuisse; atque altero Bugellæ, vulgo Biella, quæ Vercellensis diæcesis municipium est, novem regionis milliarius Eporea dissitum; et utrumque ex fama et continuata traditione haberi. Addit, et Bergomi a Joanne Tornello, ejusdem civitatis episcopo, humanissime susceptum, ecclesiam, et a Bergomatibus conventui locum accepisse. Pro anno laudat Ughellum in Italia sacra; cui adhærendum putat contra Waddingum, qui Sancti adventum Bergomum anno 1220, aliosque, qui anno 1218 illigarunt. Quæ de congressu SS. Francisci ac Dominici (quem etiam Bergomi fuisse, ad prædictos annos autem Waddingus et Melissanus) feruntur, antiquo teste carere, jam annotavit Cuperus noster in S. Dominico tom. I Augusti pag. 497, num. 716.

75 Porro hoc ac præcedenti §§ multa de S. Francisci itinere Hispanico, de aditu scilicet, mora, et regressu in Italiam, ex duobus illis eruditissimis scriptoribus retuli, quæ, cum sat antiquis testibus careant, pro instituto nostro nequeunt sine ulla observatione præteriri. Non inane nec exiguum adversus ea dubitationem movere debent antiquiorum scriptorum silentium, scribendique modus, et narrationis apud recentiores adjuncta. Etenim, quod ad biographos attinet, si ista omnia sic se habeant, quis non miretur, omnes prius, quos habemus, biographos de hac professione Hispanica, tot, quot recentiores illi volunt, fundatis domiciliis, tot Sancti gestis memorabili, tam jejune locutos, ut, qui eos legat, nihil simile suspicari possit; imo potius opinari cogatur, Franciscum, cum festinanter captam peregrinationem in Hispaniam usque produxisset, cognita ex inflicto gravi morbo divina de regrediendo voluntate, simul atque per vires licuit, non minus festinanter in Italiam rediisse? Quis pariter sine certis testimoniis indubitanter mox admittat, tot tantaque non integro biennii spatio, quod illi huic peregrinationi ac regressui tribuunt, ab eo geri potuisse, quem jam ab anno 1212 molestis febribus, modo tertianis, modo quartanis, afflictum, nec interim integræ valetudini umquam restitutum fuisse, idem recentiores affirmant, ac graviore denique infirmitate, quæ ipsum repeteret Italiam compulsi, in Hispania correptum esse, cum primis biographis recte agnoscunt.

Hoc et præcedenti §§ relatu

74 Tametsi jam alibi quædam ex laudatis biographis hac super re annotavi, locus tamen hic postulat, ut eorumdem dicta denovo expendamus, quo res fiat clarior. Thomas Celanensis in Vita edita num. 36 et sequenti de hac professione Hispanica sic scribit: Post non multum enim temporis (a frustra tentato accessu in Syriam) versus Marocchium iter arripuit, ut Miramolino (Marrocano in Africa regi) et complicitibus suis Christi Evangelium prædicaret. Tanto namque desiderio (martyrii) ferebatur, ut peregrinationis suæ quandoque relinqueret comitem, et ad exequendum propositum spiritu ebrius festinaret. Sed bonus Deus, cui mei et multorum sola benignitate placuit recordari, cum jam ivisset usque in Hispaniam, in faciem restitit, et, ne ultra procederet, ægritudine intenta eum a coopto itinere revocavit. Revertente quoque ipso ad ecclesiam S. Mariæ de Portiuncula (juxta Assisium) tempore non multo post quidam litterati viri et quidam nobiles ei gratissime adhæserunt.

primorum biographorum,
ex quibus tam
longa in Hispaniis mora,

73 Simili plane modo secundus biographus, postquam dixerat Franciscum, martyrii desiderio inflammatum ex Italia Marocchium versus mire propperasse, mox subdidit: Sed, cum usque in Hispaniam ferventissime processisset, Domino ad multorum aliorum salutem aliud ordinante, eique per gravissimas ægritudines occurrente, rursus in Italiam rediit. De hoc itinere nihil habent Tres Socii, quibus cum propositum esset prætermissa ab aliis supplere, ampla hic fuisset scribendi materia, si supra relata ex Annalibus gesta eis innotuissent. Non plura, quam Celanensis et secundus biographus, hic docet S. Bonaventura, qui eadem de desiderato martyrio et festinatione in proficiscendo præfatus, ita pergit: Sed cum jam usque in Hispaniam perrexisset, divina dispositione, quæ ipsum reservabat ad alia, gravissima

A gravissima ei supervenit infirmitas, qua præpeditus, quod cupiebat, adimplere nequivit. Sentiens igitur Vir Dei, quod necessaria erat adhuc proli, quam generat, ipsius vita in carne, quamvis mortem sibi lucrum putaret esse, rediit ad pascendum oves, suæ solitudini commendatas.

totque conventuum fundationes

76 Ex hisce testimoniis solum novimus, S. Franciscum præ ardore sperati martyrii ex Italia in Hispaniam properasse, ut hinc trajiceret in Africam; sed cum in Hispaniam pertigisset, morbo prohibito ultra progredi, ac propterea, simul atque valetudo permisit, in Italiam regressum esse, ne divinæ obssisteret voluntati, cui quam promptissime obtemperare nihil habebat antiquius. Quo usque tunc in Hispaniam penetraverit, dum correptus morbo fuit, ex iisdem biographis nequit decerni: si tamen eorum verba expendamus, ea magis indicant, hunc illi in primo Hispaniæ ingressu potius, quam in media, obtigisse, viæque ullam inter cognita ex morbo divinam voluntatem et in Italiam reditum intercessisse moram, quam quæ reficiendis corporis viribus utcumque erat necessaria. At vero laudati Annalistsæ Minorum, quamvis miram Sancti in hoc itinere festinationem admittant, nihilominus illum in eadem peregrinatione tot Ordinis sui conventus fundantem faciunt, quasi non alia de causa eam suscepisset, ac nusquam minus, quam quo toto animi nisu ferebatur, properasse videatur.

et itinera non sunt verisimilia;

77 Deinde etiam postquam ex gravi infirmitate sua jam intellexerat, divinæ voluntatis esse, ut in Italiam rediret, hac intellecta voluntate, cum illuc rediisse, mox subdunt laudati antiqui biographi; Annalistsæ contra eundem iter suum prosequentem in Galliciam exhibent; imo etiam postquam apud Compostellense S. Jacobi Apostoli sepulcrum ab angelo jussus fuerat (ut Waddingus quidem refert) in Italiam regredi, in Lusitaniam progredientem inducunt non secus atque hic peregrinationis terminus ei præstitus fuisset, et ipse firmis semper viribus usus esset. Haud equidem inficari velim, uti alias jam monui, non omnia S. Francisci in hoc itinere gesta a primis Vitæ ipsius scriptoribus tradita esse; verum quæ Annalistsæ de his memorarunt, non facile possum componere cum priorum æquæ narracione modoque loquendi. Certe hi non aliam abrupti itineris et in Italiam reditus causam allegant, quam cognitam ex infirmitate sua Dei voluntatem, ut adeo non modo prætermisisset, verum etiam nescisse dicendi sint angelicum istud monitum, quod apud sepulcrum S. Jacobi Sancto datum, Annalista affirmat.

adversus quæ etiam militat aliorum silentium.

78 Accedit aliorum quoque cœvorum ac supparum scriptorum de gestis illis silentium, de quo Waddingus ad annum 1215, num. 58, ac rursus ad annum 1214 num. 14 conqueritur, postremo loco dicens: Ubi ægotaverit, vel quam peragraverit in hac peregrinatione regionem, exacte nullus ex nostris memoravit. Multum nobis præstarent patres Hispani, si eam, quam Itali, adhibuissent operam in observandis gestis prodigiisque sui Institutoris. Nihil ferme calamo dignum præterierunt prisci Italiæ Franciscani, ... Hispani vero, vel qui cum sancto Viro in Hispaniam transierunt, pauca notarunt, vel nostram subterfugere notitiam. Ita quidem vir ille eruditus; sed nonne ex horum quoque silentio ea, quæ ex popularibus traditionibus circumferuntur, pro suspectis potius habenda sunt, quam priscorum Hispanorum patrum negligentia arguenda? Ponamus tantisper (quod mihi quidem ex primis biographis verisimillimum apparet) S. Franciscum cum unico socio, non terrestri itinere, sed mari, Hispaniam petiisse; cumque in eam appulisset, aut certe non nullum progressum esset, infirmitate correptus, ut primum licuit, renavigasse in Italiam. His positis, quid mirum est, nihil de illius in Hispania gestis a priscis Hispanis patribus, qui tum nulli erant in Hispania, posteritati commendatum esse?

Conjectura de modo, quo Sanctus istos conventus

79 Forte tamen Franciscus, vir potens opere et sermone, in eadem profectioe aliquot in locis condidit fore, ut in Italiam redux quosdam e suis mitteret, eaque ratione aliquot conventus acceptasse ac

eorum fundator haud inepte dici potest. Potuerunt etiam alii, ad quos missi ab illo socii domicilia accipere, simili fere modo Francisco fundatore gloriari, atque ita lapsu temporum nasci traditiones illæ de ejusdem in singulis locis præsentia gestisque, quæ ex primorum biographorum dictis parum sunt verisimilia. Huc etiam pertinet, quod idem biographi non nisi de uno S. Francisci in hoc itinere socio meminerint, expresse observantes, Sanctum tanto cum fervore hoc iter aggressum esse, ut peregrinationis suæ quandoque relinqueret, seu præcederet comitem, ut loquitur Celanensis, consentientibus biographo secundo et Bonaventura. Unde ergo sanctus Institutor ibi tunc habuerit in promptu socios, quos singulis illis per Hispanias erectis conventibus præficere et ad alios erigendos transmitteret?

AUCTORE C. S.

80 Si vero dicamus, illum in hac profectioe eo, fundasse, dici quo mox dictum est, modo loca aliqua admisisse, ac postmodum tempore opportuno destinasse e suis, qui ibidem domicilia conderent, cessabit ista difficultas, eaque opinio firmabitur tum ex ipsomet Waddingo, qui deinde ad annum 1216 scribit, fratrum manipulum, ex quibus novem nominat, ab eodem ex Italia in Hispaniam missum esse; tum etiam ex scriptore Hispano synchrono, Luca Tudensi, qui verbis in Commentario prævio num. 505 datis, ad annum 1217 docet, tunc per totam Hispaniam fratrum Minorum monasteria structa fuisse; nec ante eundem annum de iisdem meminit. Hisce omnibus mature perpensis, ego in Commentarii prævii § 14 ista S. Francisci in Hispaniis gesta non censui inter ejusdem certa facta reponenda; ejusdemque absentiam ab Italia minus diuturnam statui, neque ultra paucos anni 1214 menses differendam, ut de more interesse potuerit sui Ordinis comitiis generalibus, ex præscripto Regulæ in Pentecoste apud Portiunculam celebrandis, ac verisimiliter celebratis.

81 Iter quoque tam in accessu in Hispaniam, de prædictis quam in regressu in Italiam, secus ac censui Waddingus, non terrestre, sed verisimiliter marinum fuisse, putavi; tum quia hoc imbecilli corporis Viro et ad martyrium in Africa subeundum properanti compendiosus erat, ac deinde magis afflictæ valetudini accommodatus, tum quia sic minus mirandum est, apud primos biographos nihil de hac profectioe Hispanica traditum legi, præter miram festinationem in aditu, infirmitatem in Hispania, et propter hanc regressum in Italiam; tum denique, quod Waddingus ipse fateatur, nesciri, an terra marive profectus sit, nullumque certum assignare potuerit vestigium illius transitus per Galliam, quæ terrestre iter capessenti, tam in aditu, quam in reditu trans-eunda erat. Pergo prolixam Waddingi ad annum 1213 narrationem leviter perstringere.

82 Ex Mariani Florentini fide refert, Franciscum, cum Assisium advenisset, novam domum, quam vicarius ejus Petrus Cathaneus, recipientorum hospitum, devinque Officii commodius persolvendi gratia, apud Portiunculam interea struxerat, destrui soluisse; nec nisi ægre permisisset, ut persisteret. Mox etiam ex Rodolpho et Marco Ulyssiponensi subdit, eundem, dum in derelicto quodam scello sordes scopis everrit, quemdam rusticum, Joannem nomine, suam operam in hoc humili officio sponte offerentem, in sodalium suum benigne admisisse, placatis parentibus, qui pio filii sui proposito acriter objurebantur, eundemque ob miram suam simplicitatem et sanctimoniam sanctum Joannem Semplicem appellare soluisse. De eodem agit Pisanus, sed sine anno, quo ille admissus fuit, lib. 1 Conformit. 8, partem, ubi dicitur apud Assisium in æde S. Mariæ Angelorum quiescere. Arturus eundem in Martyrologio Franciscano cum titulo Beati recensuit, at Magjores mei ex illo inter Prætermisissos solummodo ad diem 2 Maji. Hueberus tamen etiam illum ut Beatum in Menologio Franciscano eodem die annuntiat. Redeo ad Waddingum.

F Ampliorem eadem ægre tulisse Joannem Semplicem admisisse.

85 Narrat, Franciscum, dum Assisio ibat ad Montem Alvernum, per viam, prope Burgum sancti Sepulcri, solo imperio suo magnam fornicarum copiam

formicas obsequentes habuisse, proca-

AUCTORE
C. S.
cem juvenem
iam punivisse,

copiam abegisse a quadam quercu, juxta quam concionari volebat; ac procacem adolescentulam, quæ cymbalum pulsans prædicanti obstrepebat, tertioque, ut quiesceret, monita, parere noluerat, ad ista indignantis Sancti verba: Tolle, tolle, diabole, quod tuum est, subito in altum abreptam ex oculis evanuisse, nec usquam deinceps visam esse. Quod spectat ad obedientiam fornicarum, prodigium hoc, quod narrat Pisanus Conform. 10, verisimilius sit ex eo, quod ex primis S. Francisci Vitis constet, ipsum haud dissimili imperio in animantia rationis expertia etiam alias usum fuisse. Non ita facile sine certiori testimonio pro certo admisero istum mulierculæ roplum a dæmone; quamvis enim sanctus Vir juste irasci potuerit in petulantem illam juvenulam, et hæc dignam procacitatis suæ penam tulisse possit videri, mihi tamen mitissimi Francisci mansuetudini moribusque minus congrua videtur istiusmodi imprecatio, quam ut factum illud, pro quo Pisanus loco mox citato rursus laudatur, sine hæsitatione admittam.

et alia quædam ad montem Alvernum pergens fecisse dicitur.

84 Dum Sanctus hinc iter suum prosequatur, et juxta Castrum Capresi in deserta quadam ecclesia extra villam Tyfi noctu orabat, Waddingus ex Miglio, scriptoris sæculi xvi, Historia Montis Alverni facta scribit, quæ S. Bonaventura in Vita cap. 10, apud me num. 142 et sequenti narrat de assulibus dæmonum, quos Franciscus in solitariis locis et ecclesiis inter orandum frequenter passus est, ac viriliter repulit, aliisque, quæ ibidem legi possunt. An tamen ea etiam tunc eoque in loco contigerint, illorum fidei relinquo. Ex Miglio item ac Mariano ibidem apud Waddingum legitur Sanctus eo ex conflictu adeo fatigatus fuisse, ut, cum non posset ultra pedibus procedere, necesse fuerit, cum adducto asello ad prædictam villam reduci. Dum vero ad hanc appropinquaret, dicitur, ut appetitum carnis gallinaceæ in semet castigaret, repertam in sterquilino mortuam fatentemque gallinam ad os naresque suas applicuisse, solo pane incinerato et aqua contentus; indeque recessurus benigno hospiti suo prædixisse, ejusdem progeniei, a generatione in generationem duraturæ, neque divitias, neque paupertatem Dominum daturum, sed quæ commodæ vitæ et victui essent necessaria. Antiqui hujus vaticinii (ita subdit Annalista) adhuc recens est in dicto loco memoria; domus illa vocatur S. FRANCISCI, omnibusque transentibus fratribus patet ad hospitalitatem, in qua Augustinus Miglius, sæpe se refectum et caritative receptum commemorat.

Quæ de avium applausu in eodem monte narrantur,

85 Eisdem denuo scriptores secutus Waddingus, refert, Franciscum monita ab asinario suo, viro simplici, data libenter admisisse, et in gratiarum actionem illius pedes osculatum esse; deinde vero eidem deficienti præ siti oratione sua aquam e petra elicuisse, uti docet quidem S. Bonaventura in Vita cap. 7, num. 100, sed de tempore loquere solum ait, factum id esse quodam tempore, quo Vir Dei ad quandam eremum transferre se volebat, ut ibi liberius contemplationi vacaret. Mox aliud prodigium subdens Waddingus, sic prosequitur: Dum in monte (Alverno) superando laborarent, voluit paulisper Vir sanctus sub quercu quadam respirare, statimque advolavit, ut alias diximus (in margine remittitur lector ad annum 1215, num. 55) magnus avium numerus, applaudens et congratulans ejus adventui. Pars in humeros, pars altera in scapulas et caput descendit; alia sinui et manibus ejus se commiserunt, rostris et alis gestientes, suo more gaudium explicantes de Homini accessu. Quo raro eventu dixit ad suos: Credo, fratres charissimi, quod Domino placet, ut hic habitemus: magnam enim præferunt sorores aves de nostro adventu lætitiæ. Lætus ergo consurgens, jugum montis conscendit, donec ad fratrum tuguriolum pervenit, in quo ob locelli humilitatem et paupertatem vehementer sibi complacuit etc.

verisimilius ex S. Bonaventura sumpta,

86 Pro hisce eisdem, quos supra, testes laudat Marianum et Miglium, qui, multum vercor, ne simile avium prodigium, a S. Bonaventura tradi-

tum, non nihil deformat, et ad alienum forsitan tempus retulerint. Laudatus sanctus doctor in Vita cap. 8, quod De pietatis affectu, et quomodo ratione carentia adfici videbantur ad ipsum, nempe Franciscum, inscripsit, num. 118 hæc ait: Cum ad eremum pervenisset Alvernæ propter Quadragesimam celebrandam in honorem archangeli Michaelis, diversi generis aves circa ipsius cellulam volitantes, concentu sonoro et lætitiæ gestibus, quasi de ejus adventu gaudentes, Patrem pium invitare ac allucere videbantur ad moram. Quo viso, dixit ad socium: Cerno, frater, voluntatis esse divinæ, quod hic aliquamdiu commoremur: tantum sorores aviculæ de nostra videntur præsentia consolari. Tanta est utriusque narrationis similitudo, ut mihi quidem pene certum videatur, Bonaventuræ nam a Mariano Migliore paululum mutatam, et ad primum S. Francisci ad montem Alvernum accessum non recte translata fuisse. Quam ob rem probare non possum, quod Waddingus prædictum prodigium ex illis ad hunc annum 1215 referat, ac cursus, velut plane aliud esset, ex Bonaventura ad annum 1224; quamquam et hic lectorem remittat ad annum 1215, ubi de eodem, prout a Mariano et Miglio narratur, breviter meminerat.

D
mutata, et hæc translata sunt.

87 Nescio quoque, quam vera sint, quæ idem Annalista ad eundem annum ex Mariano ac Pisano etiam memorat de converso tunc et ad Ordinem Minorum per S. Franciscum adducto famoso latrone, nomine Lupo. Waddingi verba accipe. Præruptos inter hos lapides (montis Alverni) magna aspera saxea moles dividitur a reliquo monte alto circumquaque præcipitio, non nisi transmissi pontis beneficio accessibilis. Illuc, tamquam in insulam, vel in fidam custodiam relegabat famosus quidam illius eremi prædo, quos auxiliariis satellitibus prehendebat viatores, quibus in viis regis sternebat insidias. Emissos per pontem versatiliem illic tenebat, donec statuto pretio redimebantur. Multa inferebat vicinis populis damna, strages undique exercens, propter quas LUPUS nomine undique audiebatur. Doluit vehementer ad Francisci et sociorum adventum, volens sui latibuli et perditæ vitæ conscios habere.

Dicitur famosum prædonem, Alverni incolam, E

88 Sæpius jussit, ut recederet, minas adjiciens. Paupertas autem inter latrones ipsos secura, non habens, unde lædatur, reddidit fratres intrepidus; « nam cantat vacuus coram latrone viator, solam animam in confisato habens. » Quodam tamen die serio accedentem prædonem, ut omnino eos a monte deturbaret, Vir Dei adeo placide excepit, et minas tonantem, multa verba effluentem, adeo patienter audivit, placidisque rationibus furentis fregit iram, ut non solum cohabitatores voluerit in monte, verum et se ipsum admitti consodalem in tugurio. Probavit per aliquot dies terrestrium hominum angelicam vitam, quam libenter amplexus, mutatus est in virum alterum, AGNELLI nomen ex Francisci impositione pro LUPUS nomenclatura sortitus. Vixit postea religiosissime, velut recens adhuc ejus testatur in monte memoria, a quo in hunc diem asperæ illæ et solitariae petræ crepidines vocantur CARCER FRATRIS LUPUS. Haecenus ille ex duobus laudatis scriptoribus. Cetera ad montem Alvernum spectantia dedi in Appendice ad Gloriam posthumam § 5.

ad Ordinem suum adduxisse, felici eventu,

89 E monte Alverno Waddingus sanctum Institutorem suum progredientem exhibet, atque hoc in itinere apud montem Casalem supra Burgum sancti Sepulcri contigisse refert, quæ S. Bonaventura in Vita cap. 6 tradidit de Sanctorum reliquiis ibidem in deserta ecclesia sine honore dudum relictis, isdemque, cum Sanctus divinitus instructus eas per socios suos transferri frustra mandasset, ad locum, quem ille designaverat, divino nutu translatis. Facti tempus, quod Bonaventura sibi, solo Mariani testimonio nititur. Ex eodem pariter, Chronicoque Ms. Fabrianensi subdit, Franciscum Fabriani, quod Ecclesiasticæ ditiosis oppidum est in Marchia Anconitana, comentariis, qui e regione loci, ubi ille sermonem

sacras Reliquias invenisse; domum quamdam ruituram,

* an struebat?

A sermonem habebat ad populum, palatium exstruentes, clamoribus strepitibusque impediabant, ne verbum Dei libere exciperetur, nec rogati voluerant paulisper cessare ab opere, prædixisse, domum illam brevi ruituram, sed ruina sua nullum hominem animalæ læsituram; idque ita factum esse paucis post diebus, cum ædificium jam esset absolutum.

90 Post finitum sermonem (ut ex ipsiusmet Waddingi additione refert Melissanus) Sanctus a quadam nobili vidua, nomine Maria, relicta nobilis viri Alberici Gentilis de Fabriano, receptus hospio, cum ab ea audisset, locum illum, ubi erant, a populo vocari Vallem pauperculam, prædixisse narratur, fore ut in Valle illa pauperculam pauperculi fratres sui aliquando habitarent; neque irritum fuisse hoc vaticinium, cum anno 1285 aut 1292, empta illa, in qua prophetaverat, domo cum contigua turri, structum ibidem fuerit nobile ædificium, in quod fratres Minores, relicto alio conventu, transmigrarunt. Accepta hæc notantur ex mox memoratis Mariano et Chronico, ac Vita B. Francisci Fabr. Mss. cap. 1. Quæ subdo, rursus leguntur in Waddingi Annalibus, editionis Lugdunensis, qua semper utor, nisi aliter moneam. Illorum hæc fere summa est.

B 91 Quarto a prædicto loco milliari ad radices Appennini in valle Sazi, loco inter colles aspero et a turbis remoto, erat quædam ecclesia B. Mariæ Virginii dicata cum contiguo monasterio, a monialibus Benedictinis deserto. Huc euntem Franciscum et a via aberrantem agricola quidam, accepta ab illo sponione, fore ut nihil expensum ex intermissa interrim agri cultura pateretur, rogatus duxit, reversusque campum, quem incultum reliquerat, aratum invenit. Merebatur hoc miraculum ab antiquioribus tradi; at nullus hic laudatur, nisi forsitan Marianus et Ms. Chronicon Fabrianense, quorum supra in margine facta fuerat mentio. Porro locus Sancto placuit, eundemque a nobili Saorum familia acceptum, per suos habitandum curavit. Dum circumjacentia loca lustraret, cum plebano ecclesiarum, quæ Civitas dicebatur, Raynerio nomine, peculiarem amicitiam contraxit, ei arcana suæ conscientiarum in Sacramentali confessione detexit, ac denique vaticinatus est, illum aliquando sui Ordinis alumnum fore. Vaticinium implevit Raynerius, dum veterem Amicum suum, miraculorum gloria post obitum coruscantem, Sanctorum albo inscriptum audiens, ejusdem institutum amplectus et ad mortem usque professus est. Huc refert Waddingus inscriptionem, quam in conventu Fabrianensi Patrum Conventualium ad turrim campanariam in lapide legi, ait, hoc modo: Hic sunt ossa venerabilis fratris Raynerii, qui fuit confessorius B. Francisci, qui ei prædixit, quod futurus esset Frater Minor. Confirmantur hæc ex Chronico vulgo Fabrianensi Ms., in cuius fragmento, quod habemus, ejusdem auctoris, qui B. Franciscum Fabrianensem creditur, in hanc rem sic habet: Anno Domini MDCCLXVIII, quando ego eram novitius, obiit Fr. Ranerius, qui fuerat plebanus Plebis Civite, cui S. Franciscus pluries confessus, quando erat plebanus, et prædixit sibi in spiritu Dei, dicens: Fili, tu eris de nostris. Iste fuit sanctus homo, et verus frater Minor.

92 Prætereo hic, quæ Annalista proluxæ prosequitur de conventibus, quos eodem anno a sancto Institute variis in locis admissos conditosque voluit. Legi illa ibi poterunt; pauca peculiariter quædam Sancti gesta inde memorabo. Traditionem, inquit num. 94, de occupato per sanctum Patrem conventu Sirolti, qui maritimis Anconitani maris fluctibus alluitur... confirmat arbor et vestigio ecclesiarum a beato Patre plantata, virentibus foliis adhuc perseverans, ab omnibus SANCTI FRANCISCI ARBOR nuncupata, quæ cerasorum quoddam genus, vicinis populis mirabile et appetibile, producit. Memorabilis est, sed et certiores vades, quam sint Pisanus, Marianus ac Rodolphus, ad certam fidem faciendam requirit miraculum, quod ab eodem Sancto patratum num. 26 scribit, in ædificatione cænobii in

arborem plantasse post aliquot sæcula etiam fertilem;

loco de Trabe Bonatæ seu Bonantis in eadem Marchia Anconitana, et antiqua custodia Camerini. Joverit illius verba recitasse.

95 Dum illud sanctus Pater ædificaret, et operarii magno sitis ardore laborarent, viresque sibi ad opus defecisse, quererentur, nisi aliquantulum vini ministraretur, misit sanctus Vir ad Castrum Jovis vicinum duos ex fratribus, qui illud a benefactoribus procurarent. Sed moram facientibus, et ultra querentibus cœmentariis, compassus eorum inedia, ad vicinum fontem perrexit sanctus Vir, et, facto desuper signo Crucis, scaturientem aquam in vinum optimum convertit, ex quo per integram horam licuit haurire. Adfuit tunc quidam Joannes de Villa Alterini, comitatus Camerini, qui miraculosum hoc potavit vinum, remque cœlestis gestam narravit fratri Bonaventuræ Tolentinati, a quo et ab ædificioli structoribus undique divulgata est.

94 Pisanus, in custodia Camerini, quem locum hic laudavit Waddingus, de hoc admirabili facto solum paucis sic meminit: In hoc loco, ut daret potum ædificantibus ipsum locum, B. Franciscus oratione fontem aquæ convertit in optimum vinum. Sed in Conformitate 22 de eodem plura refert Waddingianæ narrationi conformia, præterquam quod in utraque editione legatur Joannes de Villa Alcini, qui apud Waddingum dicitur Joannes de Villa Alterini. Factum ergo Annalista ex Pisano, annum vero ex Mariano accepit. Porro, si omnino certum esset, relationem illam vere Pisani esse, nec ab alio additam, stabit pro illa non contemnenda vetustas, cum in libro Conformitatum ibidem asserat, ita legi in Legenda... antiqua; quæ tamen quam sincera sit, neque affirmare. Ceterum quis ille sit Bonaventura Tolentinus, nullus ex allegatis explicavit, nec ego aliunde didici.

95 Tres quoque fonticulos a S. Francisco alibi excitatos Annalista commemorat num. 27 verbis, quæ hic transcribo. Conventum item S. Joannis de Saxo, Montisfalconis ad M. P. ab oppido, ab ingenti quodam saxo, silva vestito, super quod ædificatum est, ita cognominatum, ei tribuit Gonzaga ex traditione. In silvæ medietate fonticulus, perennibus aquis abundans, suum auctorem Franciscum, a quo et nomen hæreditavit, agnoscit, cujus epota aqua febres curat, aliosque morbos pro libentium fide et devotione propellit. Ab eodem etiam Structore exordium ducit monasterium Colfanum, exstructum in pagorum Campi Rotundi et Cessa Palumbi, Camerinensis diocesis, confinibus, in media silva ad oram dilabentis Fiastræ fluvii, quem etiam amoeniorem reddit fonticulus, a sancto Viro et sitientis loco deductus... In media quoque silva educto etiam miraculose fonte, alium reedificavit locum, quem Patres strictioris observantiæ incolunt, ad sesquimilliare a Pignano oppido.

96 In eodem per Picenum itinere factum scribit, quod habet S. Bonaventura in Vita cap. 7 de correpto per S. Franciscum socio, qui de obvio paupere male fuerat suspicatus. Ad idem pariter iter ex Mariano ac Hugolino refert duorum ipsiusmet sancti Patris sociorum non dignam de illo estimationem, mirabili visione correctam; nimirum, dum horum unus criminandi causa Sanctum noctu observaret, nec in cellula sua reperiret, visum auditumque ab eo in contiguo nemore pro salute humani generis orantem, magnoque lumine circumfusum, ex beatissimæ Virginis Matris utinis Christum suis brachiis impositum accepisse; atque hinc socium criminatorem pene exanimem proruisse in semitam, per quam redeundum ad cænobium erat; in qua a revertente sancto Viro inventus erectusque et, quæ viderat, silere jussus fuit, qui rem tamen ad Dei gloriam non celandam ratus, fratribus secreto manifestavit, et dignam cum murmuratore socio penitentiam de temerario suo iudicio egit.

97 Addit insuper in eadem provincia simile spectaculum obtigisse cuidam optimo tirunculo, qui, dum a sancto Patre suo in Ordinem admissus, ad tirocinium

AUCTORE
C. S.

alibi scaturientem
aquam in
vinum vertisse

per totam
horam, ut sitientibus succurreret:

E

tribusque aliis
in locis fontos
excitasse.

F

Per viam socium
corrupti;
causam præsentia

et cœlesti lumine illustratur,
tirocinium

AUCTORE
C. S.

tirocinii domum duceretur, cum eoque per viam sub dio pernoctare compulsus, iuxta ipsum procubisset, pie statuit explorare, quid ille esset acturus, clam colligatis utriusque cingulis, ne dormienti posset elabi. At vero, cum Magistrum suum, resolutum cingulorum vinculo, abesse persentiret, quæreretque, cælesti lumine adductus, intra arbores prospexit ipsum cum Christo Domino, cælestium choro circumdato, ejusque sanctissima Matre ac utroque Joanne, Baptista et Evangelista, loquentem. Indictum de hisce silentium, quamdiu Franciscus vixit, servasse dicitur; sed post hujus mortem omnia propalasse.

et a terra sub-
levatus con-
spicitur.

98 Addit denique, S. Franciscum, nocturnis precibus ferventissime intentum, a benigno hospite suo, viro nobili ac pio, observatum fuisse a terra elevatum et magna luce circumfusum; moxque hospiti illi injectam mentem fuisse de Minorum Ordine amplectendo; quod Sanctus istis precibus a Deo petierat, atque ille, distributis in pauperes facultatibus suis, exsecutus est. Hugolini, qui pro hac et duabus præmissis visionibus laudatur, magna esset auctoritas, si constaret, illum, ut Waddingus alicubi asserit, S. Franciscum synchronum vixisse. Verum vide dicta in Commentario prævio § 2. Præter Hugolinum pro posteriori historia laudantur Legenda antiqua, ut sæpe monui, mihi ignota, et Pisanus in Conformitatibus.

Acquiri locum
in monte
Subasio.

99 Accipe demum, quæ Annalista Minorum ultimis numeris ad hunc annum memorat de duobus conventibus, eo circiter tempore a sancto Institute admissis. Circa hunc annum, inquit, accepit a patribus Benedictinis alium conventum, cui CARCER S. FRANCISCI modo nomen est a diuturna et frequenti sancti Viri in eo resolutione et animi recollectione. Situs est in monte Subasio, secundo ab Assisio milliari. Magna habetur in veneratione et circumvicinis populis; eumque Franciscus ipse valde dilexit propter frequentes et molestas in eo superatas tentationes etc.

in quo illius
monumenta et
reliquiæ ex-
stant,

100 Inter cetera vero, quæ hanc sacram ædem commendatissimam celebriorem reddunt, potissima sunt cubiculum beati patriarchæ Francisci; ejusdem sacellum, in quo continuo orationi vacabat; lapideus lectulus, in quo idem defatigatus omnino lassusque decumbebat aliquando; ligneum cervical, quo utebatur; fons ipsius Patris precibus a Deo impetratus, qui scaturientibus venis largissimas propinat ministratque aquas; oratorium præfati beati patris Ruffini, et aliud quoque oratorium beati itidem patris Bernardi a Quinta Valle. Habentur hæc in æde plurimæ Francisci exuviæ, sanguis, qui ex ejus stigmatibus profluit; panniculus croceus sericus, quo B. Leo profluentem sanguinem excipere solebat; pixis, qua sanctus Pater Christi Corpus recondebat; calix, ex quo post sacram Communionem lavatorium hauriebat; baculus, cui in itinere innitebatur, et pars bona habitus ejusdem, et cilicii S. Claræ. Hactenus Waddingus, qui deinde Gonzagam citans, subjungit sequentia.

item conven-
tum de Villa,
ejusdem memo-
ria venerabi-
lem.

101 Circa idem tempus paulo post receptionem montis Alvernae acquisitus etiam conventus de Villa, omnium provincie Bononiensis ferme antiquissimus, in quo habetur magna in reverentia quædam sancti Viri cella, quam invisunt circumvicini populi singulis Kalendis Augusti. Hic Vir sanctus garrientes inter umbrosas arbores aviculas *: quod sacris meditationibus intento impedimento essent, ab eo correptæ, et, ut silerent, jussæ, ad nutum et ex tempore paruerunt, indeque sub silentio recedentes, numquam amplius vel ipsæ, vel aliæ similes ibidem visæ sunt. Tres hic arbores, nempe laurum in primo ædificii claustro, cupressum in secundo, et olivam in prato, sancti Patris manibus plantatas, invisere licet. Hæc aliaque ad hunc duosque præcedentes annos in sæpe dictis Minorum Annalibus relata, quæ aliunde confirmare non potui, ex fide scriptorum, qui pro iisdem laudantur, liceat retulisse, et eruditorum judicio reliquisse.

* adde audivit

§ V. Varia Sancti gesta ad annos MCCXVI, MCCXVII et MCCXVIII in Annalibus Minorum memorata.

D

Habita hoc anno 1216 in Pentecoste apud S. Mariam de Portiuncula a S. Francisco fuisse Ordinis sui comitia generalia, ad quæ ab ipso, dum sub finem anni præcedentis Romæ degebat, convocati per litteras Minores, quotquot potuerunt, convenerunt, scribit Waddingus ibidem a num. 1. Credit, hæc fuisse primum generale Minorum capitulum contra alios, qui maluerunt aliud, anno 1219 habitum, quod et Storearum dictum putarunt, pro primo eorumdem capitulum anno 1225 iligavit. Addit denique, ex capitulo hujus anni 1216 missos fuisse in universas Europæ provincias fratres cum potestate alios ad Ordinem recipiendi; et illorum quidem aliquos post tolerata patienter multa incommoda et injurias, plurima sibi constituisse domicilia; alios autem, qui in Germaniam missi fuerant, inde omnino pulsos, non alium, quam heroicæ patientiæ fructum e missione sua retulisse, et in Italiam ad sanctum Patrem suum reversos esse.

Comitia gene-
ralia, anno
1216 celebra-
ta,

105 De generalibus comitiis anno 1216 apud Portiunculam in Pentecoste celebratis omnino assentior Annaliste; verum neque hæc omnium generalium prima esse, existimo, nec ad ea convocanda opus fuisse encyclicis litteris; nec ex iisdem tentatam esse infelicem illam missionem Germanicam, puto; nec denique, capitulum, vulgo Storearum appellatum, anno 1219 habitum esse, sed paulo serius. Primæ partis asserti mei ratio est, quod, cum ex dictis in Commentarii prævio § 15 lex de celebrando quotannis in Pentecoste apud Portiunculam generali capitulo lata fuerit circa annum 1212, nulla causa sit, ob quam ejusdem decreti executionem usque in annum 1216 differamus. Hinc fluit etiam secundæ partis probatio; quorsum enim encyclicis litteris intinandum fuerit fratribus, ad quod ex Regula sua se noverant obstrictos? Tertiam et quartam partem pluribus probavi in Commentario prævio § 45, quem studiosus lector potest consulere. Si ex iisdem hujus anni 1216 comitiis, ut ibidem num. 2 affirmat Waddingus, aliquot socii missi sint in Hispaniam, ab hisce forsitan erecti fuere aliqui e conventibus, quos S. Francisco auctori tribui, dicimus supra in duobus præcedentibus §§; atque huic opinioni non parum favet Lucas Tudensis, dum ad annum 1217 scribit, per totum Hispaniæ regnum monasteria Minorum erecta esse.

E non fuerunt
omnium pri-
ma: quæ in
his gesta fue-
runt.

104 Non examinato hic singula illorum in Hispaniis gesta, nec aliorum alibi, cum non Annales Minorum, sed unius S. Francisci, Minorum Institute, Acta exponenda sumpserim. Hic, si recte habet Waddingus, Parisiorum tractum et Galliam Belgicam excolendam sibi servavit; verum antequam illuc tenderet, statuit (ita inquit Annalista) illustre Baselsenium genus in Umbria, dissidiis domesticis et diuturnis discordiis turpiter et miserime pene extinctum, ad concordiam revocare; quod et feliciter perfecit. Illi autem in accepti beneficii memoriam suis * sodalibus monasterium statim

C Franciscus
illustrem fa-
miliam ad
pacem reducit.

hoc anno ædificaverunt in suo territorio, Sancti Angeli de Pantanellis dicto, juxta Tyberis marginem inter condensas arbores. Quem locum sæpius B. Jacobus Tudertinus inhabitavit, et quem demum ruinæ propinquum multis post lustris S. Bernardinus Senensis refecit. Annotantur hic in margine Gonzaga in provincia S. Francisci conventu 42, ubi eadem fere legere est, et Chron. Mss. provincie S. Francisci, mihi plane ignota.

* i. e. ejusdem

105 Dehinc Waddingus Franciscum cum fratre Massæo profectum Romam, ait, ut iter suum Gallicum ad Apostolorum Principum sepulcra commendaret; Romæ vero, dum in Vaticana basilica ad impetrandum veræ paupertatis spiritum illi seorsum orarent, apparuisse Francisco SS. Petrum et Paulum,

Romam proficiscitur; quædam ibidem tunc et in reditugesta ejus.

A lum, qui eum edoceret, preces suas a Deo exauditas esse. Tunc quoque eidem sanctoque Dominico, Ordinis Prædicatorum parenti, oblatas cælestes visiones, atque has secuturam caritatem inter illos amicitiam; tunc etiam contigisse eorumdem propheticum cum B. Angelo Carmelita colloquium, et alia quædam Francisci in suo ab Urbe reditu gesta, quæ partim alibi expendimus, partim alibi discutimus. Pauca quoque alia, quæ Waddingi Annalibus ad hunc annum addidit Antonius Melissanus de Macro, in editione Romana anni 1751 lector inveniet.

Alia quædam ad annum 1217 a Waddingo relata

S. 106 Apud laudatum Annalistam Minorum S. Franciscus anno 1217 meditatum iter suum in Galliam prosecutus, Hugolinum Cardinalem episcopum Ostiensem, et Apostolicum legatum in Tuscia, Florentiæ convenisse dicitur, et ab eo perhumaniter acceptus, unoque et altero die familiariter habitus fuisse. Sed et omnem ei operam suam et patrocinium condicisse idem Cardinalis narratur ad defendendam institutam ab illo Religionem; sed omnino dissuasisse iter Gallicanum, ne remotior ipsius a Romana curia absentia Ordini noceret; Franciscus vero post expositas in contrariam partem rationes, suadenti Hugolino paruisse; ac propterea missis in Galliam pro se aliis et fratribus suis, ad Spoletanam vallem reversus esse. Cunque huc appulisset, suorum querelis, quod multis in locis pessime mulctati essent, motum, et cælesti visione instructum, inde Romam profectum, inquit, ut ab Honorio III, qui Innocentio item III in summum Pontificatum successerat, laudatum Cardinalem Hugolinum suo Ordini protectorem peteret, et petitum impetrasset. Hæc ille ibi pluribus, pro nostro instituto non nihil expendenda.

correctione egere nobis videntur.

107 Sancti, dum Franciam petiit, accessum ad Hugolinum Florentiæ etiam tradit Thomas Celanensis in Vita prima cap. 9; sed eodem teste, non dissuasit illi hoc iter, imo monuit... ipsum ceptum perficere iter. Ad, si lubet, Commentarium prævium § 13, ubi de hoc argumento plura annotavi. Visionem de parva gallina cum pullis, quam ex Tribus Sociis ibidem refert Waddingus, isti fere habent apud me in Appendice ad Vitam 1, num. 65; verum si eadem illa Appendix ipsamet ad manum Waddingo fuisset, non dubito, quin non ad eundem annum, quo hæc visio Francisco obtigit, Cardinalis protectoris impetrationem fuisset relaturus. Etenim laudati Tres Socii postquam num. 65 visionem illam ejusdemque interpretationem narrarunt, mox numero sequenti ad impetrationem Protectoris festinantes, Elapsis autem, inquit, paucis annis post visionem prædictam, venit Romam Franciscus, Hugolinum Cardinalem suo Ordini protectorem ab Honorio III petiturus. Pauci igitur anni inter utramque intercesserunt. At quo igitur, inquit, anno ea visio contigit? Fateor, hunc, quia a nullo veterum signatum legi, mihi ignotum esse; verisimilius tamen existimo, illam saltem uno alterove anno serius, quam Christi 1217 accidisse; quia ex dictis in Commentarii prævii § 22 persuasum mihi est, impetrationem Protectoris Cardinalis Hugolini ad annum 1225 pertinere. Lege disputata ibidem.

Sanctus in valle Reatina prope Græcium obitinct tugurium,

108 Franciscum Roma regredientem Assisium aliquantisper in valle Reatina hæsisse, scribit ibidem Waddingus, eaque de mora generaliter ista præmittit: In planitie hac, in civitate ipsa, in lacu et in montibus mira inveniuntur Francisci vestigia; nam et undique in hoc tractu per eum Deus mirabilia operatus est, et quatuor sui sodalitiū habitacula in formam crucis in locis eminentioribus Vir sanctus ipse construxit. Omnia sub hoc anno referemus; quamvis non eodem omnia evenerint, tum quia non omnia certa constant chronologia, tum ut omnia unius loci delectabilius et clarius comprehendamus. Quædam sunt, quæ propter historiae seriem suis temporibus sunt distinguenda; quæ tamen hic simul cum ceteris levi penicillo indicabimus. Primum ex his, quod ad hunc annum 1217 refert, est cenobiolum juxta castrum Græti, vulgo Grecchia, quod cenobiolum paulo post tugurium

appellat, structumque ait in monte alto procul ab oppido inter duas proceras carpinos, quæ conjunctis et intertextis suis ramis ab aeris inclementiis et solis ardore protegabant humile pauperum receptaculum.

AUCTORE C. S

109 Quamquam vero locum hunc postea deseruerit Sanctus, nihilominus ejusdem adhuc (verba Annalistarum sunt) cernitur vestigium, et testes sunt revirescentes adhuc carpini, quantumvis excorticatæ et in orbem ac in pulpam a pastoribus cassæ ad conficiendas cruces et orbiculos precanos * pro hominum devotione. Causam vero mutandi locum hanc tradit Joannes Velita, vir nobilis, sanctoque Francisco multum addictus, ad eum sæpius ventitabat; sed cum grandævus jam esset et obeso corpore, ac propterea moleste ferret et loci ab oppido distantiam et asperi montis ascensum, petiit, ut ad suum et commune commodum propius ad castrum accederet, moraturus in loco ad votum ejus exstruendo. Tum dicitur Sanctus annuisse subridens, ac pollicitus fore, ut non longius a castro locum caperet, quam puerulus quisquam torrem posset projicere.

cujus locum postea mutasse dicitur

* an precarios

110 Accepta conditione, itum ad castrum est, ubi obvius puer id facere jussus, torrem divina virtute ultra milliare jaculatus est in oppositum monticulum silvestrem, qui ad eundem Joannem pertinebat; atque ipse torris, incenso nemore, in declivem petrosam locum ejusdem collis decidens, illum habitaculo divinitus destinatum ostendit; quod et ex petra excidere oppidani mox aggressi fuere. Ita fere ipse, in margine laudans Angelum Reatinum, Marianum et Joannem Franciscum Nunno in Descriptione vallis Reatinæ, Pisanum, et postremum concinnatorem Historiæ Reatinæ Ms., quorum primus reliquis multum præstat, quippe unus, ut vult Waddingus, e Tribus illis S. Francisci Sociis, qui Appendicem ad Vitam ejusdem Sancti conscripserunt; verum in hac Appendice nihil hujusmodi legere est. Oportet ergo, ea referri in Historiola de gestis S. Francisci in Urbe et Valle Reatina, quam Waddingus eidem Angelo attribuit; ego vero non vidi. Interim fatendum est, non modo admirabilem esse istum tam validum pueri jactum, verum etiam sine certo auctore parum credibilem relatum memoris incensionem, quam nescio, quo peccato meruerit vir ille bonus Joannes Velita, ipsimet Sancto addictissimus.

eum adjectis non satis verisimilibus.

E

111 Inter mirabilia, quibus S. Franciscus ibidem fulsisse ab Annalista narratur, unum est de lupis in mansuetudinem versis, quod ipsismet verbis hic describere placet. Dum autem (sanctus Pater) ab oppido Contanello extra vallem juxta Calentinum torrentem, haud procul a Tiberi sito, rediret ad tugurium, et rusticum quandam, filiolium ulnis gestantem rogaret, ut se comitem et itineris duce

Mirabilia quædam,

adhiberet; ille vero se excusaret propter frequentiam et quotidianum luporum incursum, qui undique regionem illam, quasi plaga cælitus missa, divexabant; fide jussit pro lupis, nullum ei, nec eunti, nec redeunti, nociturum. Quod experimento comperit: nam noctu domum redeunti cum filiolo duo occurrerunt lupi, cauda blandientes, qui ad suam usque casellam, absque ulla injuria, magna hominis admiratione associarunt.

F

112 Subdit Annalista, ea re postridie vulgata, e vicinis oppidis incolas ad tugurium sancti Viri, quem et Deo charum et adversus luporum rabiem potentem patronum ex eo facto intellexerant, accurrerunt supplices, ut regionem suam tam ab infestis illis feris, quam a grandine annua, satis et vineis suis pernicioso, præstaret incolumem; illum vero ad Dei honorem spondisse, ea mala cessatura, si ipsi de commissis flagitiis dignam penitentiam agerent; at pariter comminatum esse, eadem etiam magis sævituram, si post penitentiam redissent ad vomitum; ac denique his promissis æque ac minis respondisse eventum. Cessavit, inquit, grando, servaverunt et lupi pactionem Servi Dei; nec contra pietatis legem in homines ad pietatem conversos attentaverunt amplius desævire; quamdiu juxta conductum contra piissimas Dei leges impie non egerunt.

qua a S. Francisco in eadem valle Reatina gesta

115 Tantum

ACTORE
C. S.
apud Wad-
dingum nar-
rantur,

115 Tantum autem beneficium (ita ille prosequitur) non absque memoria et gratitudine recipiendum putarunt; impositoque sibi spontaneo tributo de dandis certis olei mensuris perpetuis illius eremitorii incolis, id sedulo præstant: nam vel ad vomitum peccatorum redeuntes, vel beneficii immemores continuo ab irruentibus lupis sui officii monentur, ut ipsi, qui modo vivunt, testantur ruricolæ, et non semel etiam suis temporibus evenisse, scripserunt Angelus Reatinus, Bartholomæus Pisanus, Marianus Florentinus, et postremus concinnator Historiæ Vallis Reatinæ apud me Ms., quorum unusquisque distincto floruit sæculo. *Hactenus Waddingus, cujus narratio partim certa est ex S. Bonaventura, partim etiam fit verisimilis. Etenim sanctus doctor in Vita cap. 8 apud me num. 120 et sequenti expresse tradit, utramque regionis perniciem a S. Francisco (moram eo faciente tempore quodam in eremitorio Græcii) sub eadem pactione mirabiliter depulsam fuisse, quamdiu illius incolæ pacta servaverunt. De lupis tamen rustico, Sancti per viam duci, dum rediret, blandientibus, nataque hinc occasione immunitatem ab gemina illa calamitate postulandi et ceteris adjunctis, non meminit, neque annum, quo ista contigerint, ullo modo insinuat.*

partim aliunde certa sunt, partim dubia:

114 Cetera mirabilia, quæ Waddingus ibidem num. 13 et sequenti in eadem valle a Francisco patratâ scribit, accepta sunt ex Vita ejus per S. Bonaventuram cap. 8 et 10, ubi ea legi possunt, uti et apud Celanensem in Vita alibi. Verum ex Mariano suo addit sequentia: Juxta castrum (Græcii) visitur adhuc et observatur lapis, in quem ascendit prædicaturus populo, dum primum illuc pervenit, et vitiosos hominum mores exlirpavit. Ex quo sæpissime loci incolæ et fratres vidisse flammam et igneos globulos veluti in cælum conscendere, testatur Marianus; seque serio cum testibus oculatis de hac re egisse; sibi etiam dictum, quod, tum propter Viri sancti reverentiam, tum propter miraculosas has flammam transportatus fuerit mysteriosus lapis in ecclesiam aliasque partes religiosas, semper tamen in pristinum redierit locum. *Insignia sane sunt hæc prodigia; sed an satis certis testibus affirmata?*

reliquæ conventus apud Græcium, et alii conventus S. Francisci attributi.

115 Ut ut sit, certiora mihi sunt, quæ de sacri Græciensis conventus vestigiis Annalista ibidem num. 17 habet his verbis: Extant adhuc architecturæ Francisci dormitorium, oratorium et triclinium, angusto ambitu contenta; neque enim omnium latitudo sex passus, aut longitudo triginta excedit. Hæc humiliter absque superioribus contignationibus in ipsa area petrae fabricata sunt; quæ super hæc excreverunt ædificia superiora, postea adjecta sunt, vel S. Bonaventuræ tempore, ut quibusdam, vel posterius, ut aliis placet. Habentur in veneratione refectorii mensa, ex qua sæpissime cibum cum suis sumpsit, et in sacrario ferraamenta parva, miro modo elaborata et flexibilia, quæ secum deferebat frequenter ad hostias efformandas pro sacerdotibus pauperibus: tanta erat illius erga ipsos et Eucharistiæ Sacramentum devotio. Præter modo dictum conventum, tres in eadem regione S. Francisco auctori citato anno adscribuntur, unus scilicet ultra duo milliaria ab ipsa civitate Reatina, priori ad Occidentem oppositus; alter ad dexterum latus Græcii in monte Rainerio, sive Columbae, cujus alibi jam meminimus; ac denique tertius ad sinistram latus Græcii in saxoso monte juxta Podium Busconis; de quibus Annalista ibidem consulti potest; uti et de aliis, quos ab ejusdem Sancti sociis eodem anno alibi structos ait.

Dicitur anno 1218 alium conventum accepisse, gravi tentatione diutius liberatus esse,

116 Cum Waddingo progredior ad annum 1218, in cujus exordio dicitur S. Franciscus, commissa sodalibus suis prædictorum conventuum perficiendum cura, dum Assisium regrederetur, rursus alium locum obtinuisse extra vallem Reatinam; nempe prope castrum Quilianum... eremitorium S. Eleutherii; laudaturque in margine Legenda Trium Sociorum et Marianus, apud quorum primos ego nihil tale invenio; nec magis, quod addit, Sanctum, ut

suis esset exemplo, jussisse e tunica sua dissui panni D præsegmina, quæ socii illius interius assuerant, ut intensum mense Januario frigus ab eo arcerent. Ignota quoque mihi sunt ætas et fides Legendæ, quam antiquam vocat, et ex qua et Mariano narrat, Franciscum, Assisium reducem, valida quadam tentatione per plures dies conflictatum fuisse, cumque hanc multa prece et lacrymis niteretur repellere, divinitus liberatum. Intensissime tandem, inquit, oranti insonuit vox cælestis: «Francisce, si habueris fidem, ut granum sinapis, et dixeris monti, ut transeat, transibit.» Ignarus ille sensus oraculi, clamans addidit: «Domine, qualis hic mons?» Cui responsum: «Mons est tentatio:» et Franciscus magno lacrymarum impetu subjunxit humiliter: «Fiat mihi, Domine, sicut dixisti;» statimque sublata omni tentatione, perfectam obtinuit spiritus tranquillitatem.

117 Præterea, quæ ibidem num. 2 ex solo Speculo S. Francisci refert, uti et alia num. 4 et 6 ex S. Bonaventura, pro quibus lectorem ad Vitam editam apud me cap. 11 et 6 remitto. At apud Waddingum num. 3 ex Mariano et antiqua Legendâ rursus aliud castigatæ inobedienciæ exemplum narratur verbis, quæ hic transcribo. Noluit quidam frater collum jugo obedienciæ submittere. Vocatum ad se inobedientem vehementer increpavit; deinde jussit, ut vestes exueret. Deduxit mox in altam foveam, præcepitque fratribus, ut statim terram circumducerent, et vivum ita subterrent. Fecerunt ita fratres, fossamque repleverunt, donec ad mentum jam frater cooperiretur. Cui tunc Franciscus: Esne mortuus, frater? Quo humiliter respondente: Ita, Pater, vel saltem propter meum peccatum mori debueram; jussit pius Pater, ut extraheretur, dicens: Surge, et si vere mortuus es, ut probum Religiosum, mundo et concupiscentiis mortuum decet, obedito prælatis ad notum, nec amplius relucteris præceptis, quam homo mortuus, qui in nullo potest repugnare.

et Assisii quodam severitatis exemplum

118 Hæc ibi, quæ ego, cum antiquitatem fidei, que, ut sæpe monui, memoratæ Legendæ nesciam, nequeo pro certis habere; Mariani autem ætas non multum ponderis addere potest. Bonaventura in duobus quidem locis meminit de correptis a S. Francisco inobedienciis, nempe cap. 6 et 11; sed horum priori loco num. 86 scribit, mandasse Sanctum, ut inobedienciæ rei, sed jam tum penitentis, detractum capitium coram fratribus projiceretur in ignem; in posteriori num. 166 ait, eundem sanctum Patrem, cum absens in cella divinitus cognovisset ejusdem fratris in vicarium perverciaciam, pro delinquente orasse, petiisseque et a Deo obtinuisse, ut dæmon, a quo collum delinquentis velut adstrictum teneri in spiritu viderat, ab eodem recederet; ac mox per nuncium de his monitum fratrem facti penitentem, ad pedes vicarii provolutum, ejusdem imperio sese humiliter subjecisse. Atque hæc mihi quidem, quæ ex S. Bonaventuræ auctoritate sunt certa, etiam mitissimi Viri ingenio magis consona videntur, quam prædicta in terram defossio.

in inobedientes statuisse,

119 Porro laudato Annalista teste, post hæc gesta Assisii, suos Perusii commemorantes invisit; quinto inde lapide juxta Columbella oppidum ecclesiam S. Mariæ de Ferneti a Patribus Benedictinis obtinuit, et in cænobium erexit; atque alium item locum ad milliare unum ab oppido Montis Jovis sub invocatione S. Mariæ de Scarzola occupavit; et ad montem Alvernum profectus aliquot ibi menses moratus est. Hinc Assisium rediens, ut ad latus cænobii sui vidit exstructam capaciorem commodioremque, quam sua paupertas præscribat, domum, mox dirui mandavit, diruissetque nisi ab Assisiatibus civibus fuisset edoctus, eam domum civitatis esse, nec alia de causa ædificatam, quam ut eo adventantes fratres ad illud hospitium possent divertere, nec in campis pernoscere cogentur; ceterum eam domum semper fore juris publici, et civitatis sumptibus curandam. Addit insuper, hæc deinde ab Assisiatibus, ut promiserant, diu observata fuisse.

Alia Sancti eodem anno gesta: Assisii ædificium,

A
non congruum
paupertati.
coluit dirui.

120 Nam (ut inquit) eam libere deputarunt fratrum necessitatibus, inuncta cura ex facto statuto, ut, quisquis esset prætor civitatis, eam quotannis, dum opus esset, resarciret, quod per plurimos postea observatum est annos. Pro hisce laudantur in margine *Legenda Trium Sociorum*, *Marianus et Speculum Vitæ*, ex quorum prima ista certa ferent, si in eadem legerent, quod non fit in ea, quam edidi. Fortasse *Legendam Trium Sociorum* lapsu memoriæ aut calamitatis laudaverit pro *Vita*, per S. Bonaventuram scripta, ad cuius caput 7 rectius remisit *Bosquierus* in *Speculo*, capite item 7, non quod ea ipsa apud Bonaventuram isto loco legantur, sed quod ibidem dicatur S. Franciscus aliquando mandasse, dirui domos erectas, aut fratres exinde amoveri, si in eis perciperet, quod ratione appropriationis vel sumptuositatis contrarium esset Evangelicæ paupertati. Non ait quidem sanctus doctor, ubi id ille fecerit; sed cum id ab eo plus semel factum scribat (ut liquet ex voce domos) non est, cur hoc ipsum Assisii contigisse, asserentibus non concedamus. Simile S. Francisci factum Bononiæ etiam ad annum 1220 recurrit.

§ VI. Generalia comitia anno MCCXIX celebrata: quæ hæc fuerint, et quæ potissimum in iisdem gesta: facta alia huic anno in *Annalibus Minorum* illigata.

B
Asserta quadam de comitis generalibus anni 1219.

Annus Christi 1219 celebrem fuisse comitiis generalibus sui Ordinis, *Storearum* vulgo dictis, usque ultra quinque millia fratrum, sanctumque *Domini cum interfuisse*, narrat *Waddingus* ad eundem annum a num. 1. Præmiserat, hæc comitia a sancto *Patre* per litteras encyclicas indicta fuisse anno priori, quo nulla comitia generalia habita agnoscit, et antequam ea hoc anno congregata fuere, ambos illos sanctos Institutores, et mutua inter sese colloquia, charitatis plena, et cum *Cardinale Hugolino*, legationem Pontificiam *Perusii* obeunte, habuisse affirmaverat. Ego horum singulis assertis non æque possum assentiri. Nam in primis, cum nullam noverim causam, propter quam prætermittam dicam anno 1218 comitia generalia, ex decreto S. Francisci, ut alibi probavi, singulis annis in *Pentecoste* apud *Portiunculam* celebranda, verisimilius puto, ea dicto quoque anno ibidem habita fuisse. Ex eodem decreto, utique omnibus Franciscanis, quorum intererat, noto, existimo supervacaneas futuras fuisse litteras illas encyclicas, quas proinde probabilis non scriptas puto.

C
non omnia
mihi æque probata.

122 De S. *Dominici* in aliquo *Franciscanorum* capitulo presentia atque colloquiis cum *Francisco* et *Cardinale Hugolino*, latius agam alibi, ubi de horum Sanctorum sancta amicitia disserendum veniet. Anno 1219 rursus celebrata fuisse generalia comitia, libens assentior, tum propter memoratum decretum, tum propter auctoritatem *Trium Sociorum*, ex quorum dictis id satis perspicue eruitur. Non fuisse tamen capitulum hoc, in quo ex S. Bonaventura novimus, ultra quinque millia fratrum adfuisse, credere nolo ob rationes allegatas in *Commentario prævio* § 13, ubi celebre illud capitulum paucis annis serius reponendum censi. Exploratum non habeo, an comitiis hujus anni 1219 etiam interfuerit *Hugolinus Cardinalis Ostiensis*; si tamen interfuit, id fecerit tanquam peculiaris amicus et patronus, seu protector Ordinis sponte sua ac S. Francisci auctoritate, non Pontificia, constitutus, quod serius factum esse, alias probavi in *Commentario prævio*. De gestis in hoc capitulo, quæ in citato § 13 jam retuli, non nisi paucis agam, ubi ita exiget narratio *Waddingi*, addamque, quæ hic præterea memoravit.

In hoc capitulo tentate sunt missiones

125 Ex hoc capitulo missos fuisse quatuordecim, etiam in provincias longe dissitas, fratres *Minores*, recte docet *Waddingus*; verum hanc non primam sed secundam hujusmodi missionem fuisse credidit; primam enim anno 1213 ante illigaverat; *Octobris Tomus II.*

quam cum in *Germania* pessime evenisse, præmiserit, negavit, eam hoc anno 1219 instauratam fuisse, quique in alias provincias tunc destinati fuere, hos litteris summi Pontificis, Cardinalium, aliorumque principum instructos ivisse, ut et de probato illorum a Sede Apostolica Ordine constaret, et ipsi velut omni ope ac favore dignissimi commendarentur, nec, ut pluribus in locis antea contigerat, cum animarum jactura suo munere fungi prohiberentur. Vellem, hæc omnia solide probata esse, nec coactum me ab eruditissimo viro hic dissentire, qui, ut mihi videtur, gesta in duobus tribusve capitulis ad sua tempora non recte reduxit, quod non haberet *Legendam*, quam (ex aliis opinor) sæpe laudavit, quamque ego velut *Appendicem Vitæ primæ* lectori typis communicavi.

124 Laudati *Tres Socii* primam illam in varias, etiam longe dissitas, fratrum missionem apud me num. 62 sic memorant: Expletis itaque undecim annis ab inceptione Religionis, et multiplicatis numero et merito fratribus, electi fuerunt ministri et missi cum aliquot fratribus, quasi universas per mundi provincias, in quibus fides Catholica colitur etc.; inter has deinde expresse recensent *Alemanniam* et *Ungariam*, in quibus missionarios illos pessime multatos fuisse, observant. Hinc ego in *Commentario prævio* § 13 hanc missionem retuli ad annum 1219, ad quem deducunt assignati anni undecim, ducto initio a mense *Aprili* anni 1209, ut ibidem videre est. Contra *Waddingus* missionem anno 1216 affixit, quod cum prædicto *Trium Sociorum* computo, quem verisimiliter non legerat, nulla ratione potest componi.

125 Alteram missionem iidem *Tres Socii* in *Appendice* num. 66 factam scribunt in primo capitulo, quod post confirmatam ab *Honorio III* *Regulam* habitum fuit; id est, anno 1224, uti pluribus probavi in *Commentario prævio*, § 25. In hoc eodem capitulo, primum instauratas fuisse missiones supra dictas, ibidem pariter docui ex eisdem *Tribus Sociis*, ex quibus etiam dixi, missis tunc datas fuisse litteras Cardinalium cum *Regula*, bulla Apostolica confirmata; ac propterea missiones illas, contra ac prius evenerat, prosperis successibus usas esse. Atque has duas missiones, primam scilicet anni 1219, alteramque anni 1224, solum memorant laudati *Tres Socii*; ut conicere liceat, si intermedio tempore alia tentata fuerint, eas velut minus celebres ab illis fuisse prætermittas. Nunc ad *Waddingum* redeamus.

126 Scribit ille num. 26, in margine laudans *Speculum vitæ* S. Francisci, in comitiis anni 1219 multos e partibus *ultramontanis* adfuisse fratres, qui questi, quod, cum authenticas litteras de Instituto suo ab *Ecclesia* probato non haberent, in diversis provinciis male essent excepti, et ab ecclesiarum rectoribus non admissi ad divini verbi ministerium; proin petèrent, ut *Romanus Pontifex* scripto testimonio vitam Ordinemque *Minorum* rata faceret, ac privilegium concederet, ut ubique, etiam insalutatis episcopis, possent prædicare. Tum dicitur sanctus Institutor, secundo postulato cum acri correptione repulso, primo annuisse, et ab *Honorio III*, *Cardinalibus*, virisque principibus obtinuisse litteras, de quibus supra memini. Quidquid sit de querelis aliunde delatis, has certe tunc delatas non puto ex *Alemannia*, ad quam in hoc ipso capitulo ex supra dictis prima missio decreta fuit. Eadem de causa nil mirum est, eandem missionem, quippe nondum ante tentatam, tunc non fuisse instauratam.

127 *Tres Socii* expresse affirmant, fratribus, qui e capitulo anni 1224 in varias mundi provincias destinati fuerant, bullam Pontificiam, quæ eorum *Regula* confirmabatur, litterasque *Cardinalium* traditas fuisse, ut prædictis occurreretur malis; at simile quid etiam in prima missione anni 1219 factum esse, non modo non aiunt, sed contra infelicem hujus exitum ejusmodi litterarum defectui attribuerunt. Quia, licet (inquiunt) præfatus dominus *Innocentius tertius* Ordinem et *Regulam* approbasset ipsorum, non tamen hoc suis litteris confirmavit;

AUCTORE
C. S.

in varias provincias longe dissitas,

E.

quarum altique non ante annum 1224 instaurate sunt.

Non videntur in priori capitulo missionarii concessisse fuisse

F.

ab Honorio littera commendatitia,

AUCTORE
C. S.

et propterea fratres a clericis et laicis tribulationes plurimas sunt perpassi : unde ex hoc fratres compulsi sunt fugere de diversis provinciis etc. Nullis igitur Pontificis litteris muniti fuere, qui ex capitulo anni 1219 in provincias missi sunt; non Innocentii III, qui Minorum Regulam vivæ quidem vocis oraculo probaverat, non tamen hoc suis litteris confirmavit; non etiam, qui Innocentio tunc successerat, Honorii III, cujus litteræ ejusdem auctoritatis, quam Innocentii, fuissent, quasque ab illo ante annum 1224 nunquam datas fuisse, Tres Socii clarissime indicant.

quas recenset
Waddingus
sine loco, ubi
datae sint,

128 Verumtamen Annalista citato anno 1219, num. 28 has Honorii litteras recitat : Honorius Episcopus, Servus servorum Dei, archiepiscopis et episcopis, abbatibus, decanis, archidiaconis et aliis ecclesiarum praelatis. Cum dilecti filii, Fr. Franciscus et socii ejus, de vita et Religione Minorum fratrum, abjectis vanitatibus hujus mundi, elegerunt vitæ viam a Romana Ecclesia merito approbatam, ac serendo semina verbi Dei, Apostolorum exemplo, diversas circumeunt mansiones; universitatem vestram rogamus et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus latores presentium, de prædicatorum fratrum collegio existentes, cum ad vos duxerint declinandum, ipsos recipiatis sicut Catholicos et fideles; alias eis ad reverentiam divinam et nostram exhibentes vos favorabiles et benignos. Datum 5 Idus Junii, Pontificatus nostri anno 5.

quasque ipse
Viterbii,
Marianus
Perusii,

129 Primæ omnium (ita observat ibidem Waddingus) hæ fuerunt litteræ Apostolicæ concessæ Ordini Minorum; a quo vero obtentæ, an ab ipso Francisco, an per internuncios postulatæ; an Perusii, seu verius alibi datæ, discrepant quidam ex nostris. Marianus, Perusii tunc resedisse curiam, velit et per ipsum Franciscum impetratum diploma: at certum est ex historicis et Regesto Honorii, quod ego totum percurri, ... hoc tempore non resedisse Perusii Pontificem, sed Viterbii; nam a III Nonas Januarii usque ad v Kalend. Augusti omnes Pontificæ litteræ in ejus Regesto Viterbii sunt datæ. Hic ergo, non Perusii, concessit Pontifex has litteras Pontificas, vel ipsi Francisco (non adeo enim ab Assisio distat hæc urbs) vel ejus procuratoribus : namque ex datis toto hoc mense epistolis constat, ibidem tunc stitisse. Excusi codices nullum assignant concessionis locum, licet omnes tempus apponant. Exscripserunt autem diploma Firmament. trium Ordinum, tract. 2, p. 2, fol. 11, Monument. Ord. tract. 1 fol. 22, Speculum Minorum fol. 2, Roderic. in collectione Privilegiorum sub Honorio, Bulla 2.

C
alius Romæ,
datas putant;
sed hæ litteræ,

150 Easdem Honorii litteras suo Bullario Franciscano inseruit Sbaralea, visdem notis temporis, at sine loco, signatas; sed probat ibidem tum ex chronico Richardi a S. Germano, tum ex ejusdem Pontificis Regesto, Honorium tum temporis Romæ fuisse; atque adeo eas Romæ datas esse, contendit. Atque hoc quidem ei libens assentiret, nisi eandem illæ litteræ aliunde mihi essent suspectæ. Nam Tres Socii verbis supra datis non dubie negant, ulla ejusmodi Pontificas litteras Minoribus concessas fuisse ante confirmatam sub finem anni 1225 Regulam; ex iis vero, qui a Waddingo recensitis exscripserunt, antiquior est Marianus, sæculo XVI mortuus, cujus exemplar, si Perusii, ut ipse vult, signatum fuerit, certe vitiosum fuit; aut si in eo quoque deerat locus, mutilum fuit, nec immerito potest etiam haberi suspectum in adscripto anno Pontificatus, dum contra illum faciunt Trium Sociorum asserta, ut dictum est. Sbaralea describentibus præterea accenset S. Antoninum part. III, tit. 24, cap. 7, qui ibidem illas revera recitat, sed sine loco ac tempore, traditas tamen inquit, fratribus, qui ex capitulo anni 1219 in diversas provincias missi fuere.

licet eas etiam
laudavit
S. Antoninus,

151 Hæc probant, eas litteras antiquiores esse Mariano, non tamen, anno 1219 ab Honorio datas esse, licet ita existimaverit S. Antoninus. Etenim hic ipse eodem in loco censuit, per easdem litteras ab

Honorio confirmatam fuisse Regulam Minorum; D nam illis ibidem hæc subdidit : Dicitur etiam Cardinalis dominus Hugolinus, Ostiensis episcopus et protector Ordinis, et multi alii Cardinales miserunt ad hoc idem literas efficaces. Cum his literis fratres, celebrato capitulo suo, dispersi, a praelatis, visis literis, sunt charitative recepti. Et ex his potest satis declarari dubium, quod movetur sæpe, quis Ordo fuerit prius institutus seu confirmatus a Sede Apostolica; Prædicatorum, an Minorum. Ex prædictis enim patet, quod, quantum ad quandam concessionem simplicem habitus et modi illius vivendi, et quasi permissionem, fuit prius institutus Ordo Minorum; quia per Innocentium tertium, ut dictum est, quantum vero ad solennem approbationem per Bullas Apostolicas, authentice fuit prius Ordo Prædicatorum confirmatus; quia in principio Pontificatus Honorii; et post aliquod tempus Ordo Minorum solemniter approbatus (hoc scilicet, ut rebatur anno 1219) per literas Apostolicas; et Regula approbata.

152 Manifestum igitur est, putasse Antoninum, aut per dictas litteras Regulam Franciscanorum tunc fuisse confirmatam, aut saltem non fuisse confirmationi prævias; atqui constat, agnoscentibus Waddingo et Sbaralea, eandem Regulam non ante annum 1225 ab Honorio probatam fuisse Bulla, E Solet annuere Sedes Apostolica etc.; ac proinde fatendum est, litteras, de quibus loquitur, ab Antonino vel perperam ad annum 1219 relatas, vel, contra ac ille credidit, quadriennio ante confirmatam S. Francisci Regulam ab eodem Honorio fuisse concessas. Hoc autem posterius mihi quidem triplici ex capite minus verisimile apparet. Primo, quod ipsæ litteræ confirmationem Regulæ contineant, dicente in iis Honorio, fratres Minores elegisse vitæ viam, a Romana Ecclesia merito approbatam; secundo, quod idem Honorius III in Bulla sua, per quam eandem Regulam confirmavit, expresse memoret, eam a bonæ memoriæ Innocentio Papa... approbatam fuisse; de sua autem per prædictas litteras approbatione aut confirmatione nullo verbo meminerit; tertio, quod Tres Socii negent, ulla ejus generis Apostolicas litteras existisse ante Regulæ confirmationem, cui Tres Socii eadem postponunt, quæ S. Antoninus et Waddingus anno 1219 illigant, seu quadriennio ante fierent.

153 Verisimile est, ambos hos scriptores ex dictarum litterarum, quam firmam reputabant, fide primum, ex quo celebris in provinciis destinata est missio, generale capitulum æquo citius fixisse. Nam cum aliunde didicissent, primam missionem variis in locis successu caruisse, quia fratres Minores non habebant litteras Pontificas, quibus suam Regulam probarent; cumque etiam scirent prosperum eventum secundæ, quæ cum hujusmodi literis tentata fuerat, crediderint, postremam hanc anno 1219 contigisse, cujus die 5 Idus Junii currebat annus tertius Pontificatus Honorii, quas notas in dictis literis legerant. Hoc tamen inter utrumque scriptorem interest, quod S. Antoninus, ut jam observavi, easdem illas litteras, prout merito poterant videri, Franciscanæ Regulæ confirmatorias esse, putaverit; ac propterea confirmationem Ordinis Minorum anno 1219 perperam affixerit; Waddingus vero eam ad annum 1225 recte distulerit. Si in visdem litteris pro anno 5 Pontificatus Honorii primitus scriptum fuerit anno 8, poterunt ex ab illo datæ fuisse anno 1224, postquam sub finem anni præcedentis Regulam per bullam confirmaverat.

154 Porro an comitis anni 1219 interfuerit Cardinalis Ostiensis Hugolinus, ut apud Waddingum num. 14 legitur, certo dicere nequeo; sive tamen ad hujus, sive ad alterius anni comitia referenda sint, quæ de Hugolini in illis hoc anno 1219 præsentia retulit Waddingus, ea paucis hic attingam. Num. 25 et sequenti narrat, postquam Hugolinus ibidem ad congregatos fratres multa cum eorum laude sermonem habuisset, Franciscum cum illius venia suam quoque exorsum, coram omnibus futuras Ordinis

mihî admodum suspectum sunt,

E

nisi aliquot annis serius fuerint concessæ.

F

Quædam, quæ in iisdem comitiis ab Hugolino, Sanctoque

A Ordinis ruinas, tribulationes, rerum mutationes, immissiones per angelos malos, et vecordiam fratrum, deordinationes, propheticis spiritu adeo efficaciter prædixisse, presentibusque ita ignaviam et segnem cooperationem ad tantam a Deo eis gratiam concessam objecisse, ut omnem, si quis (ex sermone Hugolini) adorabatur, tumorem represserit, et ruborem excitavit.

155 Addit, Hugolino ad hæc querenti, quod omnia dictis suis contraria protulisset, respondisse Franciscum : Id propterea feci, ut tuæ laudis permaneat materia, sæpiusque laudare possis; volui enim futuris eventibus eorum malum avertere, ne tanti viri præconis efferrentur, qui alias adhuc non egerunt in humilitate radices. Sine dubio optimum erat a sancto Institute adversus inanem gloriam propinatum suis antidotum; deleoque, quod pro hisce omnibus nullus a Waddingo testis allegatur.

Post hæc ex Mariano Florentino et Marco Ulyssiponensi prosequitur, dicens, mox constitisse Cardinali, cautionem sancti Patris non vanam fuisse. Postridie enim Hugolinum a fratribus Helia et Joanne de Siachia, Hetruriae et Bononiae Ministris, aliisque pluribus emixe rogatum, ac variis inductum argumentis, ut suaderet Franciscum, admittenda imposterum esse in totius Ordinis regimine sociorum consilia, et severam nimis Minorum Regulam exemplo SS. Augustini, Benedicti, Basilii, aliorumque constitutionum temperandam.

certioribus
testibus indi-
gere videntur.

156 Verum, teste rursus Waddingo, Franciscus divinitus edoctus, ista non ipsius Cardinalis consilia esse, sed a fratribus illi suggesta, reverenter apprehensa ejus manu, illum ad capitulum duxit, ibique brevi, sed acri simul ac spiritus fervore pleno sermone, ad congregatos habito, omnium mentes ita percudit, ut et Cardinalis omnes ad parendum in omnibus sancto Institute suo exhortatus sit, et, qui contraria consilia suggererant, Viri sancti verbis ac nutu imposterum humiliter obtemperarint. Ita fere pluribus Annalista. Novi equidem, eam esse humanæ conditionis inconstantiam, ut a fervore spiritus ad laziorem vivendi normam facile aspiret: attamen mallem, antiquiores vades, quam sint Marianus et Marcus, adduci, ut prædicta molimina certo credere audeam de illis S. Francisci sociis, atque inter hos duarum provinciarum Ministris; maxime si, ut præmissum est, pridie a Cardinale Ostiensi tantopere meritoque fuerint coram concione laudati, et a Sancto contraria oratione correpti, atque ad humilitatem spiritusque fervorem mirifice excitati. Suspitari enim cogor, quod etiam alibi indicavi, fratri Heliae ob posteriora ipsius facta improbanda, quædam etiam alia, velut vivente Franciscum commissa, non recte imposita esse; cum tamen Helias a Francisco, dum vixit, maxime factus fuisse apud Celanensem legatur.

Reseentur
tria decreta

157 Pergamus ad alia. Inter cetera, inquit Waddingus ibidem num. 50, tria statuta sunt in his comitiis; primum, ut quolibet Sabbatho solemniter fierent Sacra in immaculatæ Virginis Mariæ honorem. Secundum, ut expressa fieret mentio Petri et Pauli Apostolorum in illa oratione PROTEGE NOS, DOMINE; atque item in alia, quæ incipit: EXAUDI NOS, DEUS, ut vel hoc signo gratam se exhiberet religiosa sodalitas erga Apostolorum principes, quos ex revelatione divina, constituit, in cælis speciales se exhibuisse ejusdem protectores et apud Deum intercessores. Hinc abiit in consuetudinem universæ Ecclesiæ ita recitandi ab eo tempore, quo Haymo Anglicus, quintus Minister generalis, autoritate Apostolica ritus Romani Officii in breviorum exactioremque formam redegit. Tertium, ut fratrum ædes paupertatem in omnibus præferrent; ecclesiæ essent humiles et parvæ, ac reliqui ædificii parietes essent cratitii, ex cannis scilicet cratibusque implexis, seu ex ligno et luto paleato compingentur.

in eadem capi-
tulo sancta:

158 Hausit hæc, ut notat in margine ex Legenda antiqua, Bernardo a Bessa et Mariano Florentino, quorum mediis, reliquis duobus antiquior, ista facit

indubia; sed cum ejusdem Opuscula ad meas manus non pervenerint, Waddingi fide standum est, eadem apud ipsum legi; nec quidquam in illis decretis est S. Francisci sensis ac pietati non omnino congruum ac conforme. De Haymone correctoque per ipsum Romano Officio consuli potest Annalista ad annum 1224; verum in Missalibus Romanis, Haymone posterioribus, quæ quidem consuli, non invenio mentionem de sanctis Apostolis Petro et Paulo in laudatis orationibus, Protege nos, Domine, et Exaudi nos, Deus. Facile etiam credo, quæ de tertio decreto num. 51 observavit Waddingus.

AUCTORE
C. S.

159 Monet tamen (inquit) Marianus circa tertiam hanc constitutionem non unam omnium capitularium fuisse sententiam, pluresque fuisse, qui obtenderent, in suis provinciis cariora esse ligna, lapidibus; et cœmentitium parietem, dummodo humilem, non tanti sumptus, quin magis accederet ad paupertatem, sua duratione et firmitate frequentes excusaret expensas restaurandorum, et sæpius extruendorum humilioris sive infirmioris illius generis parietum. Nolo cum his nimium contendere sanctus Legislator (quem et in aliis multis rebus condescendisse contrariis aliorum opinionibus, turbationis aut scandali vitandi gratia, monent ad hunc locum Tres ejus Socii) quare constitutio hæc non adeo abiit in praxim: sæpiissime tamen alias et ad mortis horam monuit et rogavit fratres, ut ecclesias et habitacula, quæ pro ipsis construuntur, penitus non reciperent; nisi essent, sicut decet sanctam paupertatem, quam in Regula promiserunt, semper in eis hospitantes, sicut advenæ et peregrini etc. Hæc ille, quæ libens admitto, præterquam quod dicitur de testimonio Trium Sociorum, in quorum Opusculo, quod edidi, hoc non legitur.

sed tertium
Sanctus mi-
nus ursi.

140 Haud ita facile (opinor) certam fidem invenient, quæ de altero concilio Waddingus ibidem num. 19 et sequenti a multis dæmonum millibus haud procul a comitiis Franciscanis, in hospitali Cruciferorum eodem tempore celebrato, narrat, ut illi invisum sibi Minorum Ordinem, si fieri posset, penitus extirparent. In hoc nefario conventu post varia collata consilia tandem communi consensu decretum ab illis ait, omni astu persuadendum Franciscanis esse, ut in societatem suam viros nobiles, litteratos, magistros ac puerulos admittant; futurum enim, ut nobiles ad consuetas delicias aspirerent; magistri scientia inflati humilia aspernentur; pueruli rigorem disciplinæ Regularis, a quo molliuscula membra abhorrent, facile remittant; atque ita illorum Ordo sponte sua corruat. Tum dicitur S. Franciscus, astutus his consiliis divinitus cognitis, post unum alterumve in sacro quodam latibulo fervidis precibus exactum diem, congregatos fratres de paratis insidiis monuisse, eaque suggestis monita, quæ si servarentur, viri nobiles, litterati ac juniores sine ullo Ordinis sui periculo possent admitti.

Qua de con-
ventu a dæ-
monibus eo-
dem tempore

141 Nullus dubito, quin maligni spiritus omnem lapidem moverint, ut exosum sibi Ordinem, a quo jam tum tanta damna tulerant, ac porro verebantur, penitus excinderent; ut tamen prædictum illorum conventum credam, persuadere mihi nequit, quam solam hic laudat Annalista, auctoritas Marci Ulyssiponensis, Mariani Florentini, Speculi Vitæ S. Francisci parte 1, cap. 20 (ubi tamen ista non habentur) et Francisci Mauri, poetæ sæculi xvi, lib. vii Francisciadis. Hac, puto, occasione Waddingus, ut præmissa faceret credibilia, alterum ejusmodi conventum dæmonum memoravit ex S. Bonaventura in Hexaemeron sermone 18. Sanctus doctor sic ibi loquitur: Mulier quædam habuit filiam dæmoniacam, quæ vilia loquebatur, et dixit, quod Franciscus magnum malum faciebat eis (dæmonibus) et quod bene erant contra ipsum congregati quinque millia ad ipsum decipiendum: et frater, qui audivit, dixit beato Francisco. Tunc ipse surrexit, et dixit: Modo fortior sum.

non procul a
comitiis Fran-
ciscanis habito
narrantur.

142 Ita S. Bonaventura, cui ut libens credo, ista ab energumena fuisse dicta, ita non video, cur

certiores testes
requirant,
necesse

AUCTORE
C. S.

necesse sit eadem, ut vera, energumena credere, nec pro vanis dæmonum minis habere; aut si credamus, cur oporteat, ea de peculiari quinque millium dæmonum conventu interpretari. Docet ibidem sanctus doctor, probum virum ex imminente tentatione cognita fieri sagacem, fortem et sapientem; idque confirmat adducto S. Francisci exemplo, ad dæmonum minas animose reponentis: Modo fortior sum; quia videlicet intentata dæmonum comminationes ipsum ad easdem prudenter cavendas ac fortiter repellendas excitabant. Nihil autem ad sancti doctoris propositum intererat, seu vera, seu falsa, energumena dixisset, sive etiam illa quinque millia dæmonum in peculiari quodam congressu, sive aliter Francisco insidias struere decrevisset. At nonne rectius suspicari quis posset, ista S. Bonaventura dicta non nemini occasionem dedisse, ut scriberet, aliud istud multorum millium dæmonum concilium eodem tempore, quo S. Franciscus cum numero quinque millium fratrum numero comitia sua celebrabat; nec procul ab his habitum fuisse?

Missis ad varias regiones fratribus, Sanctus profectus in Syriam.

145 Jam dixi supra, S. Franciscum, expletis saepe dictis comitiis, multos e fratribus suis in varias sæpe regiones, quas Waddingus recensens, nominat Græciam, Africam, Hispaniam, Galliam, Aquitaniam, Hungariam et Angliam, quibus addendam credimus Germaniam, ut patet ex dictis superius. Missorum nomina et quædam ad eos spectantia ibidem legi possunt; neque enim muneris mei est ista omnia examinare. Solum addo, hoc eodem anno a sancto Patre cum præposito suo Vitale in Africam missos esse quinque illos sanctos pugiles, Berardum, Otonem, Petrum, Adjutum et Accursium, qui anno sequenti Marrochii in Mauritania Tingitana glorioso martyrio coronati fuere; quorum gesta opud nos illustrata habes ad diem 16 Januarii. Porro ipse S. Franciscus, qui suos non minus exemplo, quam verbis, ad heroica facta semper animabat, eodem anno in Syriam profectus est, ut ipsemet Mahumetanis in Oriente Evangelii lumen afferret, quodque vehementer optabat, pro Christo sanguinem funderet. Sed de his nihil dicam, cum eadem fusius tractaverim in Commentarii prævii § 16.

Sanctus ad comitia pergens

144 Ast juverit hic recensuisse, quæ Waddingus num. 5 ex Legenda Trium Sociorum (ut ipse quidem loquitur) atque altera antiqua Legenda præmiserat de humillimi simul ac patientissimi Viri sensis, dum ad prædicta comitia accederet. Peractis (ait) cum Cardinale (Hugolino Perusi) rebus suis, rediens Assisium Franciscus, comitia celebraturus, dum in via [de] humilitatis virtute et perfecta hominis abnegatione sermonem haberet, inquit in spiritus fervore ad socium Leonem: « Charissime frater, non mihi videor, neque sum frater Minor, nisi cum omni humilitate et eadem animi serenitate, tranquillitate, agam aut perferam, quæ in exemplum tibi confingo.

miræ humilitatis ac invictæ patientiæ sensa

143 « Vocatus magna reverentia et devotione a fratribus ad comitia hæc nostra jam celebranda, rogatusque humiliter, ut eis proponam verba salutis; si, postquam eis prædicavero, quæ spiritus suggererit, insurrexerint in me, et sermonibus odii circumdederint me, dixerintque: « Nolumus, te regnare super nos: verecundamur enim ad tantam hominis idiotæ ignorantiam, cui facundia nulla, scientia nulla, prudentia, rerumque experientia perquam exigua. Quare de cætero non audeas nostrum te dicere prælatum; hisque et aliis similibus illatis opprobriis, si tandem me extra domum capitularem ejecerint cum contemptu et vituperio; nisi ego hæc omnia eadem facie, immoto vultu et constanti mentis serenitate audiam admittamque, qua laudantes et honorificantes excipio, verum me Religiosum haud censeo. Et sane in honorificentia periculum est animæ meæ, tum propter auram inanis gloriæ, tum propter præfecturæ periculum: at in opprobriis occasio est merendi;

» nec pulsus regimine teneor tot animarum red- D
» dere rationem. »

146 Laudavit pro hisce Waddingus, ut dixi, suo socio ex-
Legendam Trium Sociorum, et Legendam antiquam, nescio, quam; at in priori, qualem edidi, ea frustra requiras. Sed laudare potuisset S. Bonaventuram in Vita apud me num. 77, ex qua eadem accepta aut paululum amplificata fuisse videntur, prout utrumque locum conferenti facile apparebit. Potissimæ discrepantiæ sunt, primo, quod Bonaventura nec annum, nec nomen fratris, cui ista Franciscus dixit, notaverit, solum inquit: Dixit aliquando socio suo. Secundo, quod apud eundem non dicat Franciscus: Vocatus... ad comitia hæc nostra jam celebranda; verum sic: Non mihi videor, frater Minor, nisi fuero in statu, quem tibi descripero. Ecce, prælatus existens fratrum, vado ad capitulum: prædico et commoneo fratres, et in fine dicitur contra me: Non convenis nobis etc. Certe hic loquendi modus non necessario indicat, S. Franciscum, dum hæc diceret, ad capitulum ivisse, cum ejus sensus obvius hic etiam esse possit: Si rem ad capitulum, si in eo prædicarem, si commone- rem, etc. Ponamus tamen, Franciscum ista in itinere ad capitulum generale locutum esse; ne vel sic ea ad annum potius 1219, quam ad unum ex aliis, quibus generalia Ordinis Minorum capitula celebrata fuere, referenda essent. Ut sit, sunt illa sensa humillimo patientissimoque Viro dignissima, cui similia S. Bonaventura rursus attribuit in Hexaemeron sermone 18, sic scribens: In consolatione jungendum est timor, et in tristitia jungendum est solatium, exemplo B. Francisci, qui, quando offerebatur sibi honor, dicebat socio suo, quod ibi erant nil lucrati; sed quando recipiebat vituperia, tunc lucrabatur.

§ VII. Sancti gesta Bononiæ, ad annum MCCXX in Annalibus relata.

Quæ de S. Francisci hoc anno 1220 gestis in Syria, moraque, ac reditu in Europam refert Waddingus, fuse examinari in Commentario prævio § 16 et seq. In Italiam reversus dicitur aliquot in locis conventus suis obtinuisse, de quibus consulti potest idem Annalista ad hunc annum a num. 5. Constat etiam, Franciscum eodem anno fuisse Bononiæ, ac quædam gessisse, hic non prætermittenda. Meminit hujus rei Carolus Sigonius lib. II de Episcopis Bononiensibus ad hunc annum, inque ditorum suorum confirmationem oculati testis instrumentum laudans. Extat, inquit, scriptum quoddam Thomæ archidiaconi Spalatensis, qui tum studiorum causa in urbe (Bononiensi) affuit, ad hanc historiam pertinens, quod ad rem illustrandam inserere libuit. Tum ipsum subdit instrumentum, quale ego hic ex eodem transcribo.

Sanctus hoc anno Bononiæ prædicans,

F

148 Cum essem in studio Bononiæ ego Thomas, civis Spalatensis, et archidiaconus ejusdem civitatis cathedralis ecclesiæ, anno millesimo ducentesimo vigesimo in die Assumptionis Dei Genitricis vidi sanctum Franciscum prædicantem in platea ante palatium parvum, ubi pene tota civitas conve- nerat. Fuit autem exordium sermonis ejus: ANGELI, HOMINES, DEMONES. De his autem spiritibus rationalibus ita bene et districte proposuit, ut multis literatis, qui aderant, fieret admirationi non modicæ sermo Hominis idiotæ. Non tamen ipse modum prædicantis tenuit; sed quasi concionantis; tota verborum ejus materia discurrerebat ad extinguendas inimicitias, ad pacis fœdera reformanda. Et sordidus erat habitus ejus, persona contemptibilis, et facies indecora; sed tantam Deum verbis illius contulit efficaciam, ut multos nobilium, quorum furor immanis multa sanguinis effusione fuerat debacchatus, ad pacis concordiam simul deduceret. Erga ipsum vero tam magna * erat universorum devotio, ut viri et mulieres in eum catervatim currerent; et beatum se putabat, qui saltem

ut constat ex teste oculato, magno cum plausu

* Wadd tanta et tam magna

et fructu

A saltem posset vel fimbriam vestimenti ejus tangere.

149 Hoc idem instrumentum, velut ex scriptis ecclesie Spalatensis (quæ civitas archiepiscopalis Dalmatie est) extractum exhibet Waddingus cum exigua illa mutatione, quam in margine adscripsi, qui et addit, illud a Rodulpho quoque referri, sed mutatum, aliisque ab illo mixtum. Ex isto vero Thomæ Spalatensis ecclesie archidiaconi testimonio quilibet facile perspiciet, summam tum fuisse S. Francisci apud Bononienses venerationem, minimeque absimilia veri esse, quæ laudatus Sigonius de illius Bononiam adventu præmisit hoc modo: S. Franciscus postero anno (id est, anno, de quo agimus, 1220) jam singulari vitæ asperitate atque innocentia clarus, Bononiam venit. Is cum esset facie haud liberali, brevi statura, crasso et obsoleto amiculo tectus, quibus rebus eximia excellentis viri ferme minui expectatio solet; tamen tanta hominum ejus visendi cupidorum concursatione exceptus est, ut per vias incessus esset ablatu.

duos ibi scholares admitti in Ordinem, luscum

150 Ut vero in forum pervenit, civibus et scholaribus in unum convocatis, concionem tanta spiritus magnitudine habuit, ut non homo loqui, sed angelus putaretur: adeo vero animos omnium flexit, ut non solum plerosque ad penitentiam agendam impulerit, sed etiam scholares duos e Piceno ad res humanas relinquendas, et disciplinam suam asciscendam adduxerit, quorum utrumque, nempe Peregrinum Falleronum, et Rixerium a Mucia, habitum postulantes vestivit. Quin etiam tam multa inde sanctitatis documenta dedit, ut oculum juvenis, qui perpetua obductus macula sensum aspectus amiserat, uno Crucis signo illato sanarit; quo facto, illum in societatem deponentem accepit.

signo Crucis sanat.

151 Waddingus, qui ista fere descripsit ex Sigonio, addit, S. Franciscum tunc Peregrino Falleronum præcepisse, ut viam humilitatis sectaretur; Rixerio autem seu Rigerio, ut aliquando fratres curaret; atque ita factum esse; Peregrinum enim, licet doctum et in sacris canonibus versatum, nunquam ad clericatum aspirasse; sed in laicali, seu, ut vocant, in Conversorum statu mortuum esse; Rigerium vero ad ministerium provincie Marchie Anconitanæ postea fuisse promotum. Quid de utroque insigni viro plura voluerit, adeat laudatum Annalistam. Hic de sanato unius oculo consentiens, in eo a Sigonio discrepat, quod luscum illum tunc puerum fuisse dicat, neque tunc a S. Francisco receptum in Ordinem, sed postmodum illius institutum amplexum esse; additque, eundem testatum, se longe clarius videre ex oculo prius infirmo, quam ex semper sano. Hausit autem hæc ex Rodulpho et Marco Ulyssiponensi, quos in margine citat. Chalippus in Vita Gallica lib. III, ad hunc annum 1220 perperam credidit, etiam hæc ex supra dicti Thomæ Spalatensis testimonio esse accepta.

Admisit etiam tunc in Ordinem Nicolaum de Pepulis,

152 Prætereundus hic non est alter S. Francisci discipulus, cujus perhonorifice ex veteri monumento meminit ibidem Waddingus num. 9 et sequenti. Ejus verba accipe. Præter hos alium sibi acquisivit discipulum ex hac concione, superioribus non inferiorem, dominum Nicolaum de Pepulis, nobilem Bononiensem jurisperitum, qui Bernardum a Quintavalle Bononiam advenientem a puerorum et insolentum molestiis liberavit, benigne ibi commorantem fovit, et consodalibus ædes extruendas curavit, ut superius prædiximus (nempe ad annum 1211.) Ea mihi probat authenticum scriptum ejusdam fratris Bonaventuræ, anno mcccvi exaratum, cujus autographum penes illustrissimos dominos de Pepulis, et probatum exemplar apud dominum Franciscum de Vase Petramellara, SS. Mauriti et Lazari magnæ crucis equitem consiliarium, et magnum Bononiæ commendatarium, transumptum ad me missum hic exhibeo. Tum sequitur instrumentum istud, quod huc quoque transfero.

qui Minoribus primum domicilium Bono-

153 Beatus Nicolaus de Bononia, filius domini Guilielmi ex mag. domo Pepulorum, ambo boni nominis, famæ et Dei timoris in ipsa civitate habiti

sunt. Hinc * ab ineunte ætate operam dedit studiis; quare doctor legum effectus, in publico gymnasio lecturam Pandectarum an. Domini mcccix egregie interpretatus est. Tunc temporis S. Franciscus Bononiam beatum Bernardum misit, ut cœnobium suæ Religioni, nuper a summo Pontifice confirmatæ, curaret. Qui cum Bononiam pervenisset, divino spiritu amicitiam cum beato Nicolao contraxit, eumque a contemptu puerorum liberavit, in domum suam benigne recepit, officiis et honore prosequens; domicilium sibi suæque Religioni * procurandum suscepit in loco sanctæ Mariæ de Puliolis. In eum non solum plurima et maxima dona in honorem Dei et beati Francisci contulit, sed ex aliis seipsum Franciscanæ Religioni dicavit, habitumque illius suscepit an. Domini mcccix, dum sanctus Franciscus Bononiæ in platea conciones habebat, ac miraculum in beati Peregrini conversione conspexit.

AUCTOR C. S. nia procuravit, an Hic?

* i. e. illi, ejusque Religioni

154 Vixit per paucos annos in Religione, plura signa dedit Deus, ex quibus omnes pro comperto habebant, beatum Nicolaum esse Deo maxime charum. In itinere bis comes fuit S. Franc. De ejus progressu in Religione plura in nostro Manuali scripto reperuntur, et majora expectabantur; sed morte præventus pie sancteque Deo spiritum reddidit an. Domini mcccix, Kal. Maii, et in ecclesia de Puliolis ejus cineres conduntur. Ego Fr. Bonaventura brevitati studens, scripsi an. 1506. Hactenus testimonium laudati fratris Bonaventuræ, quod Waddingus sic exceperit: Quod autem præmisso anno mcccix subjungat, Tunc temporis Bernardum Bononiam venisse, latius hoc spatium temporis sumendum est, sicut supra docuimus, et ex hoc ipso colligi potest, quod nuper, aut paulo ante, dixit, Religionem a Pontifice confirmatam. Is autem fuit Innocentius tertius, ante aliquos annos mortuus, qui anno mccc (mili mccc) Regulam et institutum approbavit. Verius ergo putamus, non anno mcccix, sed mcccxi Bernardum Bononiam appulisse, uti jam statuimus sub illo anno; quod omnino confirmat Francisci hoc, de quo agimus, anno indignatio, quam statim referemus, de amplioribus suorum fratrum ædificiis, quæ ante unum aut alterum annum non adeo facile poterant extrui. Hæc ibi.

et in Ordine pie obiit. Credit Waddingus,

E

155 Ad annum vero 1214, num. 29 disseruerat hoc modo: Sigonius in Historia Bononiensi hoc factum (primum Bernardi adventum Bononiam) vult anno mcccviii; sed in Opere de Episcopis Bononiensibus, sub Henrico a Fracta, in annum mcccix rejicit, Leandrum Albertum secutus; quibus accedit Cherubinus Ghirardacius; sed in hunc annum reducendam historiam, docet ex Chronicis antiquis Marianus Florentinus, cujus sententiam confirmant Speculum S. Francisci, Pisanus, Rodulphus et Marcus citati (ibidem in margine) dum parum post approbatam ab Innocentio Regulam Bononiam missum indicent Bernardum. In quo sane lapsus Sigonius, dum post approbatam ab Honorio institutum illud factum dicat; quod nequaquam constare potest, dum quarto post annum mcccix, quem ille statuit, videlicet anno mcccxi Regulam et institutum Honorius confirmavit. Ego ita has conciliandas sententias judicari, ut hoc anno (1211) missus Bernardus, anno mcccxi suam ædificulam absolverit, et anno mcccix in ampliorem formam, quam Franciscus ex Ægypto rediens anno mcccxi probavit, fuerit translata. Ita sane indicat Rodulphus in Custodia Bononiensi, hujus monasterii longiorem subtexens relationem.

eam loci donationem factam esse anno 1211;

F

156 Nunc nostrum est allegatas rationes ponderare. Ex omnibus laudatis scriptoribus longe præcipuam fidem ab antiquitate sibi vendicat jam bis terce laudatus frater Bonaventura, quippe qui scripsit anno 1506, cum ceterorum antiquior Bartholomæus Pisanus, non nisi nonaginta tribus annis post, id est, anno 1599 Opus suum generali Ministro Minorum in comitiis generalibus obtulerit approbatum. Dixi: Ceterorum antiquior; an enim et quam antiquus

sed pro anno 1219 stat auctoritas,

AUCTORE
C. S.

antiquis Chronicis, ut Waddingus ait, Marianus hic usus fuerit, non habeo compertum. Ex eodem Bonaventura discimus, virum, qui Bernardum benigne excepit Bononiæ etc., legum interpretem et Nicolaum de Pepulis appellatum fuisse, qui apud Pisana et in Speculo sine nomine proprio prudens iudex dicitur; unde colligas, Bonaventuram etiam præ illis de eo instructum fuisse. Solus item Bonaventura eundem Nicolaum, quem alii solum aiunt, sese patronum Ordinis Minorum præstitisse, dum vivit, in eundem Ordinem, a S. Francisco receptum, in eoque pie mortuum docet, adscriptis annis suscepti habitus et mortis. Ab hujus itaque auctoritate non recedendum videtur, nisi gravis ratio aliunde aliter suadeat.

quam allata a
Waddingo
rationes

137 Voces tunc temporis, quas Bonaventura anno MCCXIX subjunxit, tam late accipiendas esse, ut ad annum 1211 possint referri, ut verum fatear, colligere nequeo ex eo, quod dicit, Bernardum a Francisco missum esse Bononiam, ut cœnobium suæ Religionis, nuper a summo Pontifice confirmatæ, curaret. Quil enim in eo tantopere absomum apparet, si dicatur ille, toto fere sæculo post approbatam ab Innocentio Religionem scribens, vocem nuper ad novem annos extendisse, quot scilicet ex sententia Waddingi ab eadem approbatione ad annum 1219

B effluerunt. An minus absomum erit dicere, voces tunc temporis, anno MCCXIX a Bonaventura subjunctas, per totidem novem annos retro extendendas esse? Id equidem non video. Hinc mihi etiam parum firmitatis Waddingianæ opinioni accedere posse videtur ex Pisano, quod apud illum in Conformitate 8 dicatur res ista contigisse, approbata Regula; et ex Speculo S. Francisci, in cuius editionibus, Metensi et Coloniensi, accidisse legitur in principio Ordinis, ac denique ex Antepriensi, in qua ponitur sub initium Ordinis. Nam Pisani phrasim sine dubio magnam patitur latitudinem, nec Speculi loquendi formulæ arctiorem requirunt; cum ab illius collectore, qui certe diu post Bonaventuram scripsit, facta, toto novennio decennioque prima approbatione Regulæ posteriora, facile dici poterint in principio Ordinis, vel sub initium Ordinis contigisse. Ceterum Marcus Ulyssiponensis et Rudolphus, utpote recentiores, nos morari non debent.

non satis ele-
vant.

138 Non tamen ibi inficias, voces tunc temporis apud Bonaventuram latius accipi posse. Ponamus ergo, annum Domini MCCXIX apud ipsum signari, non quod in hunc incidit primus Bernardi adventus Bononiam, sed quod eo anno Nicolaus de Pepulis ibidem cæperit Pandectas publice interpretari. Dicamus proinde, dictum annum non alia de causa ibidem præmissum esse, quam ut ceptum Nicolai elogium usque ad publicum in academia Bononiensi magisterium produceretur, unde pateret, quam felices ille in litterarum studiis, quibus ab ineunte ætate operam dederat, progressus fecerit, atque ita a splendore natalium, integritate famæ, timore Dei, uti præmissum erat, et insigni legum peritia, quibus ante susceptum Minorum habitum eluxit, commendaretur. Credamus, deinde Bonaventuram per voces tunc temporis octennio circiter retrocedere, nempe ad annum 1211, cui primum Bernardi in urbem Bononiensem adventum iligavit Waddingus. Fateor, his positis, stare potest ea opinio, eoque præterea, quem Waddingus num. 135 suggestit, modo cum aliorum assertis conciliari.

ut antiquioris
verborum in-
terpretatio,

139 Inquirendum igitur restat, quam ista sit verisimilis interpretatio: neque enim antiquioris dicta ad recentiorum placita sunt exigenda. De Mariani auctoritate, Speculique collectoris ac Pisani loquendi formulis jam egi supra. Non satis etiam urget ratio, quam Waddingus verbis num. 134 relatis repetit ex eo, quod S. Franciscus anno 1220 indignatus fuerit de amplioribus suorum fratrum ædificiis (Bononiæ) quæ, ut ipse censet, ante unum aut alterum annum non facile poterant extrui. At cur hoc fieri nequirit Bononiæ, quod Annalista ipsemet Assisii anno 1218 factum scribit? Nam ibi num. 11 narrat, Franciscum post aliquot mensium absentiam Assisii redu-

cem, simili indignatione commotum mandasse, dirui suorum ædificium, quod commodius capacisque, quam sua ferebat paupertas, ibi interim constructum fuerat. At minime necesse est, credere, Bononiensem istam domum magni moliminis aut molis fuisse, ut vehementer displicere potuerit Francisco, humilitatis pariter atque arctæ paupertatis tenacissimo; qui nec vasculum, patiebatur, in domo sua aliquid residere, cum sine eo posset extremæ necessitatis evadere servitutem, ut testatur Celanensis in Vita edita num. 51. Adde, quod non constet, eandem tunc a fundamentis recens extractam fuisse; cum forte solum fuerit vetus ædes in usum Minorum aptata.

160 Contra vero, si cum Waddingo statuamus, Bernardum jam inde ab anno 1211 aliquam suis sociis ædem Bononiæ impetrasse, dicendus erit Franciscus non nisi novennio post ad eam visitandam accessisse; nam neminem quidem legi, qui de ejusdem ad urbem Bononiensem accessu ante annum 1220 meminerit. Ast quis non mirabitur, vigilantissimum simul atque infatigabilem Pastorem, quem Waddingus alios sui Ordinis conventus sollicite perlustrantem saepe memorat, tam exiguam curam Bononiensis habuisse, ut non nisi novennio, postquam ceptus erat, eum invisisset? Mihi quidem nulla probabilis tam diu dilati ad eam domum accessus causa occurrit. Contra verisimilima apparebit, nec simili difficultate laborabit ea opinio, secundum quam Bernardus anno 1219, primo venerit Bononiam, moxque per laudati Nicolai operam accepta ibi æde, de felici successu sanctum Patrem suum monuerit; hinc missis interim ad eam inhabitandam e suis aliquot colonis, proximo anno ad eandem visitandam ordinandamque ipsemet Bononiam adierit. Ex utraque parte stetit major verisimilitudo, lectori statuendum relinquo.

difficultati
aliunde obno-
xia, admitti
debeat.

161 Quod attinet ad ædem Bernardo concessam, frater Bonaventura num. 135 relatus hanc in loco S. Mariæ de Puliolis sitam ait, nec de alia meminit. Sigonius in Historia Bononiensi eandem collocat ad divæ Mariæ Puliolis ad Portam Steriam; sed in episcopis Bononiensibus ad annum 1219 gemina loca distinguit, velut ab eodem Nicolao procurata. Nam de eo sic ait: Mox cædes, primum ad Puliolas, deinde in Porta Steria Annunciatæ curavit, easque suis expensis necessariis rebus instruxit. Utriusque Operis editor Philippus Argelatus Bononiensis in adjectis Notis Alexandri Machiavelli lectorem ad hunc posteriorem textum, velut emendatiorem remittit, ubi etiam in Notis Caroli Constantii Rabbii observat sequentia: Ob aeris insalubritatem parvis annis hic (ad Puliolas) degerunt S. Francisci sodales; in locum autem ab eis derelictum venerunt moniales Ordinis S. Augustini circa annum MCCXLII. His inde amotis anno MXXVI sedem ibi habuerunt virgines S. Clare sub titulo divi Bernardini.

Observantur
quædam de
primo et se-
cundo loco.

162 Cherubinus Ghirardaccius in Historia Bononiensi Italice scripta pariter asserit, laudati jurisconsulti opera Bernardo et sociis primo datum fuisse locum de Puliolis, nunc S. Bernardini dictum, ac postea Annunciatam in Porta Steria. Waddingus, etsi de hac Minorum commigratione non meminerit, ad annum tamen 1221, num. 49 ex Leandri Alberti Historia Bononiensi, quam non habeo, ad propositum nostrum hæc scribit: In eadem civitate (Bononia) eodemque anno (1221) inchoatam, ait Leander Albertus, ecclesiam S. Francisci, tunc Annunciatæ Virginis Mariæ dictam, et magnis temporis decursu sumptibus ad summum deductam, quam ex magnitudine et opere magnifice extollit, comparatque primis totius Italiæ ædificiis. In annum ceptæ ecclesiæ consentiens laudatus Ghirardaccius, consecrationem ejusdem anno 1245 innoxuit, quod etiam fecit Sigonius in Episcopis Bononiensibus. In Iconographia Bononiæ apud Blaevium in Theatro Civitatum Italiæ, ecclesia S. Bernardini intra Bononiam non procul a muris ad Septentrionem sita est; basilica vero S. Francisci, a qua ista civitatis regio, olim Steria dicta, nunc nomen habet, inde magis versus Meridiem.

quæ Minori-
bus Bononiæ
concessa fuerit.

A 165 *Supersedeo pluribus; at de donatore loci pauca addenda sunt. Laudatus frater Bonaventura beneficium illud sic attribuit Nicolao de Pepulis, ut nescias, an hic locum ipsum donaverit, an solum sua opera procuraverit. Ait enim de Nicolao: Domicilium... procurandum suscepit in loco sanctæ Mariæ de Puliolis. Dubium auget Radolphus lib. II Hist. Scraph. Religion., in custodia Bononiæ dicens: Habet hæc custodia locum Bononiæ exstructum in agro Lambertinorum; dicebatur enim vulgo PRAETER LAMBERTINORUM, ubi est ædicula illa in majori impluvio una cum annexo hortulo, qui erat locus captus a B. Bernardo de Quintavalle. Rursum post aliqua ita prosequitur: Donus Aldraghetus Lambertinus, clericus Bononiensis, retulit mihi, se tenere scripturas authenticas hujus concessionis, quas tamen videre non potui.*

sed quidam ex familia Lambertinorum donavit.

B 164 *Ex eadem illustri Lambertinorum gente natus Benedictus XIV summus Pontifex, primi Franciscanæ Bononiæ concessi loci beneficium non dubitavit majoribus suis ascribere. Fecit id in Bulla, per quam anno 1784 Assisiensem S. Francisci basilicam in patriarchalem et cappellam Papalem erexit, et in qua rationes allegans concessi beneficii, inter alia ait: Animo occurrit, ipso adhuc beato Francisco in vivis agente, primum Bononiæ locum illius discipulis ad eorum Ordinis cœnobium fundandum a Majoribus nostris oblatum fuisse. Ita laudatus Pontifex. At de quo loco hic loquitur, an in Puliolis, an in Porta Steria? Si de omnium primo, censendus est de loco in Puliolis locutus esse; quod si ita sit, ut hæc cum Bonaventuræ dictis componantur, forte dicendum est, locum quidem illum ab illustri Lambertinorum familia Franciscanæ concessum, sed procurante Nicolao de Pepulis et ad ædificium et suppellectilem sumptus conferente; nisi forte Nicolaum illum inter Majores suos Benedictus numeravit, quod mihi aliunde plane incertum est.*

Corpus ejusdem Nicolai cum duobus aliis inventum.

163 *Porro hujus Nicolai corpus esse creditur, quod tribus sæculis post in monasterio S. Mariæ de Puliolis, nunc S. Bernardini, inventum fuit una cum corporibus duorum aliorum fratrum Minorum, Bonitii et Guilielmi, dum ad restaurandum aptandumque montibus S. Clare monasterium (supra apud Argelatum id anno 1326 factum dicitur) effodiebantur fundamenta. Epitaphia velut ibidem tunc cum ipsis corporibus reperta, sic recitat Waddingus ad annum 1220, num. 41.*

Nicolaus primus nomine
Cæco lumen obtinuit,
Et mortuis restituit
Vitam devotis precibus.

C Alter vero Bonizius
Francisci patris extitit
Consors, dum verbis Domini
Sacram conscripsit Regulam.
Guilielmus alter nomine
Sacro pollens eloquio
Urbis istius incolas
In viam traxit Domini.

Quam antiquæ sint istæ inscriptiones sepulcrales, hic non inquiri, solumque observo, ut Nicolai istius repertum corpus, esse Nicolai de Pepulis, credatur, favere fratris Bonaventuræ testimonium, relatum num. 154, ex quo habemus, ejusdem Nicolai de Pepulis cineres anno 1506 in ecclesia de Puliolis quiescisse. De duobus aliis consule, si lubet, Annales Minorum.

Sanctus sumptuosus ædificium a suis dirui mandat;

166 *Redeo ad Waddingum, qui sancti Institutoris sui, res gestas Bononiæ ad annum 1220, num. 15 sic pergit exponere. Ille vero (post habitum primum publice sermonem) salutato prius Hugolino Cardinali, intimo et familiari amico, suique Ordinis protectore, tunc Lombardiæ legato, qui in Viri sancti amplexus totus exultabundus irruerat, ad fratres suos declinans, vidit eorum ædes ampliores sumptuosioresque, quam pateretur stricta illa paupertas, super quam sui instituti fundamenta posuerat; aversaque facie, totus indignabundus et vehementer commotus, hæccine, inquit, illorum*

pauperum Evangelicorum ædes? Hæc fratrum Minorum majora et superba palatia? Nostram hanc domum non agnosco, neque meos fratres reputo, qui in illa permanserint. Quare firmiter præcipio, ut omnes illi, qui Minorum velint nomen retinere, protinus egrediantur, et divitiibus hujus sæculi sua tecta relinquunt.

167 *Hujus rei (quam tamen Sigonius perperam refert sub anno mcccxi) testimonium perhibet B. Angelus Clarenus, et ante hunc alius omni exceptione major, frater Leo, qui ibidem jacebat infirmus, et cum aliis languentibus in fratrum humeris fuit extractus et sub dio expositus, donec Cardinalis legatus Virum Dei aliquantisper placavit, dicendo, tecti amplitudinem esse tolerandam, quia loca ampliora prorsus necessaria sunt Religiosis, ut infirmi ob aeris temperiem et libertatem refocillentur, sani conserventur, lassus in studiis spiritualiter recreentur. Quod ad proprietatem vero loci attinebat, firmiter asserebat, nullam penes fratres esse, omnemque mansisse penes ipsos fundatores; quod si adhuc ullus remanebat scrupulus circa rerum dominium, totum in se jam assumpsisse nomine Romanæ Ecclesiæ. Ad has protectoris rationes instantemque sollicitudinem, ut permitteret, fratres iis ædibus uti, non potuit non acquiescere, et jubere, ut regrederentur ad locum, unde exierunt.*

168 *Ipse tamen ingredi noluit, nec ibi requiescere; sed ad charissimos et amatissimos fratres Prædicatores divertit, ubi aliquibus diebus cum fidei suo amico Dominico cohabitavit.... Cum vero ita separaretur a suis, rogavit eum ex Prædicatoribus vir pius, compatiens Minoribus suo Patre destitutus, ut reverteretur ad illos, et noxam hanc indulgeret. Cui Vir sanctus: Non est bona indulgentia, quæ faciliores reddit ad peccandum; neque mea præsentia vellem confirmare aut approbare, quæ contra sanctam commissa sunt paupertatem. Viam aliam tentavit bonus ille pater, persuadere conatus est, ut eos visitaret, et amplius pro commissa culpa reprehenderet, moresque reformaret, et cætera boni prælati munia exercebat; quibus expletis, si remanere nollet, ambo simul redirent. Annuat sagaci et pio consilio charitativi viri, accedensque ad suos, promptissimus invenit ad omnem subeundam poenitentiam, humiliter suam culpam confitentes. Ad quorum humilitatem et poenitentiam Vir sanctus noxam omnem dimisit. Dure tamen increpavit fratrem Petrum Joannem de Stiachia Ministrum, quod vel voluerit, vel permisit, tam sumptuosum fratribus construi ædificium etc.*

169 *Ex scriptoribus, quos velut dictorum suorum vades hic laudat Waddingus, alibi docet, B. Angelum Clarenus, alias de Cingulo, floruisse sæculo XIII, ac superfuisse in vivis anno 1517; Papebrochius autem in ejusdem Beati gestis ad diem 15 Junii ostendit, illum verisimilitus anno 1557 vel etiam 1548 obiisse. Opusculum vero, quod citatur, inscriptum dicitur De septem tribulationibus Ordinis Minorum; mihi cetera ignotum est. Pro fratre Leone remittitur lector ad Legendam Trium Sociorum, ex quibus ille quidem unus fuit, sed in ea, quam edidi, ista non leguntur. In Speculo Vitæ S. Francisci editionis Bosquierianæ cap. 6 sic solum habetur: Transiens autem per Bononiam (S. Franciscus) audivit, domum Fratrum noviter ibi esse constructam. Statim autem, ut audivit, quod domus illa dicebatur ESSE FRATRUM, gressum vertit, et de civitate exivit, atque mandavit districte, quod omnes fratres exirent festinanter, et ibi nullatenus habitarent; ita ut etiam infirmi non remanerent ibidem; sed cum aliis sunt ejecti; donec dominus Hugo, Hostiensis episcopus et legatus in Longobardia, prædictam domum esse suam, publice prædicavit. Et qui existens infirmus de eadem domo tunc fuit ejectus, testimonium perhibet de his, et scripsit hæc.*

170 *Secundum hoc testimonium non agebatur de amplioribus aut sumptuosioribus ædibus, neque eas viderat*

ACTOR: C. S.

sed, intercedente Hagollino, mutat sententiam,

egreque ad illud accedens, poenitentibus ignoscit:

F circa qua nonnulla observantur ex aliis,

AUCTORE
C. S.
qui non eam-
dem ipsius
indignationis
causam,

viderat Franciscus; sed de proprietate adium; nempe, quod fratres Minores eas videri possent possidere, quia esse Fratrum dicebantur. Hinc utiam eidem capiti is præfixus est titulus: Qualiter fecit exire fratres omnes de quadam domo, quæ dicebatur esse Domus Fratrum. *Consentit in omnibus Speculi editio Metensis anni 1309, capite item 6, atque altera Spoelberchiana capite etiam 6, præterquam, quod in hac hujus titulus sit: Qualiter fecit fratres exire de quadam domo; ac in fine ejusdem capitis legatur: Hæc frater quidam, tunc ibi infirmus, vera testatus est, et scripsit hæc. Unde porro Waddingus acceperit, fratrem illum fuisse Leonem, non dispicio. Consultui etiam Pisanum, qui in Conformat. 16, nullum testem laudans, de facto ipso collectoribus Speculi consonat hoc modo: Undecimum declarans B. Francisci affectum ad paupertatem, est, quia aliquam rem suam esse, noluit aliquando dicere.*

nec omnia ea-
dem adjuncta,

171 Postquam hoc alio exenplo confirmavit Pisanus, ita subdit: Et quia ipse Apostolorum vitam ducebat, qui nihil suum esse dicebant, ideo nihil voluit, ut perfecte pauper censeretur, quod suum esse diceretur, vel fratrum. Bononiæ cum esset et audiret, ibi esse domum fratrum; audit, quod esset et diceretur FRATRUM, noluit illuc ire; imo statim mandavit, quod fratres omnes inde recederent. Et sic fecerunt, etiam infirmi; nec voluit, fratres illuc redire; donec Ugo, episcopus Hostiensis et tunc legatus in Lombardia, prædictam domum suam esse, publice prædicaret. Hæc, nec plura, de eodem facto habet gemina Pisani editio, Mediolanensis scilicet ac Bononiensis. Conveniunt ergo binæ editiones Pisani cum triplici editione Speculi Vitæ S. Francisci, et ab his omnibus diversa narrat Waddingus; forte quod diversa legerat apud B. Angelum Clarenum, cujus Opusculo careo.

nec alia in-
super relato,

172 Waddingi narratio tanto apparet verisimilior, quanto justiore indignandi causam sancto Institutore facere potuit adificium severæ paupertati non congruum, quam leviter a vulgo existimata possessio Minorum; quamvis et hæc satis æqua ratio adhibendæ severitatis videri potuit Viro, ab omni possessionis umbra alienissimo. Nam et ædes paupertati, quam profitebatur, difformes ipsum aliquando destrui, aut a suis deseri, mandasse, testatur S. Bonaventura in Vita data num. 89; utque vel possessionis speciem vitaret, relictum ab eo antea Rivertorii tugurium, docet Thomas Celanensis in Vita primo loco edita num. 44. Quid verius sit, nescio; at, sicut pro Waddingiana narratione quædam major apparet verisimilitudo, ita pro altera major esset auctoritas fidesque, si constaret, testem, qui in tribus editionibus Speculi Vitæ S. Francisci laudatur, talem esse, qualem seipsum ibidem dicit, ejusdem Sancti discipulum, rei que gestæ spectatorem et participem.

nec denique
annum referunt.

175 Quod attinet ad ultimam Waddingianæ narrationis partem, quæ de Sancti hospitio apud Patres Prædicatores, ceterisque ex eorumdem unius consilio gestis agit, hæc sola, quantum quidem consequi potui, nititur auctoritate Mariani, scriptoris non utmodum vetusti, proindeque nec magni ponderis, nisi antiquiorem secutus sit; quod an hic fecerit, nescimus. Mirari tamen subit, cur sanctus Vir, non a que ad ignoscendum fratribus suis, quam ad concedendam inhabitandi facultatem, etsi sumptuosius visum fuisset, Bononiense domicilium, motus fuerit auctoritate ac rationibus protectoris Ordinis sui Hugolini, cui certe merito plurimum soluit deferre. In anno, quo ista contigerunt (ut censuit Waddingus) errasse potuit Sigonius; sed non facile dixerim, Sigonium certo errasse. Ut enim constet, Franciscum anno 1220 fuisse Bononiæ, cur nequid eo etiam accessisse sequenti? An ex Opusculo B. Angeli Clarenæ, quod non habeo, annum atque didicit Waddingus, recteque statuit? Porro Sigonii narratio sic habet: Cum autem fratres Minores ædes sibi attributas, civibus adjuvantibus, instaurassent, et Franciscus Bononiam reversus, ea re audita, of-

sensus urbe abiit, atque omnes fratres abire mandavit, ne ægrotis quidem potestate manendi permissa. Cui rei ut impedimentum afferret Hugolinus legatus, domum eam suam esse, publice prædicavit. *Cetera apud Sigonium frustra requiras.*

174 Præter jam expensa Waddingus ad hanc quoque S. Francisci Bononiensem moram retulit graviter increpitum fratrem Petrum Joannem de Stacchia Ministrum, quod non modo, ut præmissum est, eas ædes fieri voluerit, permiseritque, verum etiam quod, se inconsulto, studium erexerit, iisque constitutionibus stabilierit, quæ potius doctos, quam pios, procrearent. Ille autem volens vel malens, ut fratres potius scirent orare, quam legere, et exemplum daret aliis Ministris, ut religiosus et humilis de studiorum erectione tractarent, scholam hanc prorsus dissolvit. Minister autem, in suo sensu abundans, statim post Viri sancti discessum illud in pristinum statum restituit; quod ut rescivit, desuperque ei revelata esset hominis pertinacia et indurata malitia, ei solemniter maledixit. Paucis post annis, rogantibus fratribus, ut pro maledictione hac inferret benedictionem viro, alias docto et nobili, respondit: Ei benedicere non possum, cui Dominus maledixit.

Sanctus discitur ibidem studium dissolvit, et Ministro,

175 Quod evidenter constitit ad hominis mortem, expirantis cum magno ejulatu, et clamantis. Damnatus sum, et in æternum maledictus. Deinde terribilia sequuta sunt spectacula, quæ hominem vere condemnatum circumstantibus comprobant. Hæc accepisse se, ait Annalista, ex Angelo Clarenæ in prima tribulatione Ordinis, eademque feratis historia, paulo tamen aliter, recensetur in tribus editionibus Speculi Vitæ S. Francisci frequenter memoratis, ex quarum antiquiori, quæ Metensis est, eam hic transcribo. Quidam frater Minor, scilicet frater Joannes de Stacchia, tempore B. Francisci Bononiæ erat Minister et valde literatus, qui absque licentia S. Francisci ordinavit studium Bononiæ. Beato autem Francisco absente, nuntiatum est, tale studium ordinatum fore Bononiæ. Sanctus Franciscus immediate ivit Bononiam, et dure reprehendit illum Ministrum, dicens: Tu vis destruere Ordinem meum: desiderabam enim magis fratres orare, quam legere.

E
qui illud restituerat, male precatus esse,

176 Recedens* vero de Bononia S. Franciscus*, prædictus Minister ordinavit studium, sicut prius, nec curavit: scilicet prohibitionem sancti Patris sui. Unde turbatus est S. Franciscus, maledixit ei dura maledictione. Qui (Minister) statim post maledictionem cepit infirmari, et infirmus graviter per fratres misit rogando S. Franciscum, ut retraheret maledictionem. Respondit B. Franciscus: Illam maledictionem, qua illi maledixi, confirmavit in cælo Dominus noster Jesus Christus; et maledictus est. Infirmus itaque jacebat Minister super lectum; et ipso super lecto jacente, descendit ex alto quædam gutta ignita, et sulphurea super corpus ejus, penetrans ipsum totum et lectum, in quo jacebat, cum maximo fetore; ipse miser expiravit, et diabolus accepit animam suam; id est, ejus. Ita editio Metensis, cui Bosqueriana et Spoelberchiana consentiunt. At Waddingi narratio antiquiori auctore nititur, si ex B. Angeli Clarenæ ignoto mihi Opusculo desumpta sit.

cum terribili eventu.
*imo Recedente
*S. Francisco

177 Fortasse non deerunt, quibus tanta severitas in mitissimo Viro, suorumque amantissimo Patre non facilis creditu videatur. Fateor; sed considerandum quoque est, gravissimum fuisse obstinatum Ministri delictum, nec minori zelo, quam mansuetudine, floruisse Franciscum, quippe qui, teste S. Bonaventura in Vita num. 104, cum... animarum salutem viscerosa pietate appeteret et fervida emulatione zelaret; uti bonos piosque fratres benedictionibus omni acceptione dignissimis cumulabat; sic etiam, qui Religionem sacram iniquis violarent operibus, maledictionis ejus gravissimam incurrebant sententiam. A te, Domine, inquit, sanctissime, et a tota cælesti curia, et a me parvulo tuo, sint maledicti, qui suo malo exemplo confundunt et destruant,

Observatio ad præmissa.

A destruunt, quod per sanctos fratres Ordinis hujus aedificasti et aedificare non cessas. Potuit igitur etiam isti perniciaci Ministro Bononiensi, si vera sint, quae retuli, simili modo maledixisse; sed oportet, eundem Ministrum in sua pernicia ad mortem usque perstitisse, ut credi possit S. Franciscus noluisse inflicta illi maledictionem tollere.

§ VIII. Alia Sancti gesta ad eundem annum MCCXX a Waddingo et Melissano reposita.

Dicitur Sanctus cum Hugolino recessisse in eremum Camaldulensem.

Sequitur Annalistam Minorum, sui sancti Institutoris gesta, quae ad annum 1220 pertinere arbitratus est, exponentem. Franciscus vero (inquit ille) in suo recessu a Bononia vocatus et invitatus est a Cardinali Hugolino, ut per aliquot dies secum secederet in eremum Camaldulensem, et in religiosa illa solitudine supernarum rerum meditatione animum, per varia distractum, et corpus multis attritum laboribus, immensoque dissolutum itinere, aliquantisper refocillaret. Annuit libenter Vir Sanctus, et ferme integro mense, ut habent Marianus et Miglius, ad tanti viri solatium, eremiticum convictum vitaeque austeritatem, sibi jam familiare, incredibili animi et corporis consecutus est voluptate. Waddingo hic praeverat Augustinus Florentinus, monachus Camaldulensis, in Historia Camaldulensi, apud me lib. II, cap. 52, ubi de anno quidem accessus consentiens, at non de diuturnitate morae, sic scribit.

ibique aliquo tempore commoratus esse.

179 Ugo linus episcopus Ostiensis, Cardinalis Velletrensis, ut procul omni cura meditationi tantum aeternae patriae incumberet, ad sacram eremum, B. Franciscus comitatus, festinus venit; ubi cellam in capite eremi, quae ad hanc diem celeberrima visitur, sibi statuit, atque eremiticum convictum vitaeque austeritatem incredibili animi ac corporis consecrari voluit constantia. Quam vitam degendam rationem et ipse quoque B. Franciscus per sex menses, omnibus sanctis operibus pollens, ad ejus solatium inire non recusavit. Manifestum hic est de tempore, quo S. Franciscus ibidem commemoratus fuerit, discrimen, quod Waddingus loco mox citato observans, sententiamque suae oppositam improbens, ita disseruit: Augustinus Florentinus, ejusdem eremi monachus, per sex menses ibi stetit, asserit. Id porro non adeo probabile, saltem hoc anno, quo cum Hugolino ibidem fuisse, scribunt communiter nostri, atque ipse indicat Augustinus: namque ex testimonio archidiaconi Spalatensis proxime relato (apud me num. 148) in festo Assumptionis Virgineae Bononiae praedicasse, constat, et ad festum Michaelis archangeli comitia inii generalia sui Ordinis Assisii, ut mox referemus.

ac licet de diuturnitate morae et anno

180 Oblineret hoc argumentum, si tam certum esset, quam visum Waddingo est, generalia Ordinis comitia anno 1220 non in festo Pentecostes, sed in festo S. Michaelis celebrata fuisse. Ita scilicet censuit Annalista, quia credidit, Franciscum diutius in Oriente egisse, quam ut in Pentecoste redire posse poterit Assisium. Mihi contra in Commentarii praevii § 17, nec longior ista in Oriente mora necessario asserenda visa fuit, nec ullo sat certo teste probatur, comitia generalia anni 1220 alio tempore, quam quo ferebat Regula, habita fuisse. Quin etiam annus ipse, quo Sanctus ad eremum Camaldulensem accessit, non extra omne dubium est. Augustinus Florentinus indicat quidem, id anno 1220 contigisse, sed simul, ipsum, scribit, hinc ad montem Avernum profectum, et in eo sacris stigmalibus insignitum esse, quod constat ad annum 1224 pertinere. Annum, quo Hugolinus (ac proinde et S. Franciscus, si illius socius tunc fuerit) illuc accessit, dubium esse, agnoscent etiam admodum reverendi domini Joannes Benedictus Miltarelli abbas et Anselmus Costadoni, Congregationis Camaldulensis presbyteri monachi, Octobris Tomus II.

tom. IV Annalium Camaldulensium, quem anno 1739 typis Venetis ediderunt.

181 Nam postquam ad annum 1220, num. 52 utriusque scriptoris verba recensuerunt, paucis interjectis, sic pergunt: Videbimus, eundem Cardinalem Ostiensem etiam anno MCCXXIII in castro Socii, quod proximum est eremo Camaldulensi, praedicationis officium exercuisse; atque propterea certum omnino non esse, ipsum anno praesenti (1220) eam solitudinem incoluisse, et ad summum ad hos circiter annos revocandam esse Cardinalis (ideoque et S. Francisci) commorationem in eremo Camaldulensi; nisi illud etiam dicamus, longiorem hoc anno moram in ipsa traxisse Ugo linum, annis vero sequentibus dilectam solitudinem ad breve tempus frequentius repetiisse. At sive anno 1220, sive alio, Francisci in dicta eremo commoratio figenda sit, ego Annalista Minorum assentior, hanc non tam diuturnam fuisse; non propter allegatas ab illo rationes; sed quia minime verisimile est, infatigabilem in laboribus apostolicis Virum semestre temporis spatium in solitudine illa sacro otio, quamquam alias ipsi gratissimo, impendisse.

ACTORE C. S.

non sat constat.

182 Quidquid sit de anno, superest ibidem ejus rei grata memoria, quam laudatus Augustinus historicus Camaldulensis citato loco refert his verbis: Quo tempore cellam suam notissimam habitavit, quae ad hanc diem ex ejus nomine CELLA SANCTI FRANCISCI nuncupatur, et propter sanctissimi Viri memoriam a Priore, seu majore Patre sacri loci, incolitur. Waddingus ex Mariano et Miglio, addit, non solum solemne festum ibi (postea) indictum sancti Patriarchae, verum et statutum, ut in toto Ordine Camaldulensi in ejus natali caneretur antiphona Minoribus assueta: SALVE SANCTE PATER etc. Hisce addo, quae laudati nuperi Annalista Camaldulenses de eodem loco annotant. Cella, inquam, in qua commoratus est S. Franciscus, licet ex quinque primis foret a sancto parente Romualdo fundata, adhuc retinet S. FRANCISCI nomen, et vetustate pene collapsa, circiter annum MDVIII in gratiam Juliani Laurentii de Medicis, qui eam incolere, atque eremiticam agere proposuerat, fuit in ampliorem formam restaurata, atque decreto capitulari anni MDXXVII in habitationem majoris eremi fuit deputata. Sed anno MDXVII denuo reparata aureis ducentis nummis, quos Alexander Perettus, Cardinalis Montaltus, in honorem S. Francisci obtulit, stemmate et inscriptione pii purpurati ornata fuit.

certa tamen ibi est de illius praesentia traditio.

E

185 Ex praedicto apud Camaldulenses recessu, S. Franciscus cum Cardinale Hugolino apud Waddingum dicitur ascendisse in montem Avernum, per decem milliaria ab ista eremo distantem, et post paucorum dierum moram Hugolinus Bononiam, Franciscus properasse Assisium, sui Ordinis generalia comitia habiturus. At priusquam progrediamur, pauca hic altius repetenda sunt. Praemisit Waddingus, fratrem Eliam, quem Franciscus anno 1219 in Orientem profectus, vicarium suum reliquerat, eo absente, multa molitum esse Franciscanae Regulae contraria, causantem, Franciscum in ea quaedam statuisset et velle, quae humanas superant vires, saltem, quae secundum humanam prudentiam et discretam rerum providentiam videbantur observatu difficillima, imo et ferme impossibilia etc.; atque de his Franciscum in Oriente a sanioribus fratribus per litteras admonitum, rogatumque, ut huic malo quantocumque mederetur, in Italiam regressum, dum Venetias appulit, missis ad suos quatuorversus litteris, generale capitulum in festum S. Michaelis Assisii indicasse, atque longius progressum, honorum de Elia querelas minime vanas comperisse. In Commentario praevio § 17 allegavi rationes, propter quas minus probabilis mihi visa sit ista sancti Viri ea de causa ex Oriente in Europam per litteras evocatio; hic praeterea subit admirari, sanctum Institutorem, si propterea Orientem reliquerit, jam appulsum in Italiam, non citius Assisium accurrisse, sed ferme integro mense in Camaldulensi

Redit Assisium de accusationibus adversus Eliam cogniturus.

F

AUCTORE
C. S.

cujus vanita-
tem in habitu
ut reprehen-
derit,

lensi eremo moratum esse, Elia interim Assisii vicariatum Ordinis tenente.

184 His præmissis, Waddingi narrationem audiamus, neque enim cetera, quæ continet, etsi forte alio tempore atisque cum adjunctis facta, propterea repudianda sunt, dummodo aliunde sint probabilia. Itaque Assisium rediit Franciscus, teste Waddingo, ut vidit Eliam in habitu cultiori et preciosiori, longiorisque caputii, ampliorum manicarum, dilatatis etiam fimbriis, quam pauperis et humilis professionis monachus potuerit induere absque manifesta arctioris status dissonantia; ut, inquam, sic indutum vidit Eliam, indignationem suam dissimulans, eum habitum sibi commodari petit, eumque suo habitu superindutum accommodavit, plicuit, aptavit, subrugavit ad cingulum, capitium fastuoso modo obduxit capiti; deinde erecta cervice, extento collo, inflato pectore, fastuosa gravitate, cepit tumentem gressu incedere, et cum vocis boatu fratres, ad talem prosopopæiam obstupentes, ita salutare: **BONÆ GENTES SALVETE**: deambulansque ita per medium illorum ibat ter aut quater.

refertur ex
Waddingo,

185 Tandem in fervore spiritus cum magna indignatione exutum habitum contumeliose longius projecit, et ad fratrem Eliam conversus, dixit: Sic incedet noti et spurii Religionis fratres. Et mutato vultu et gestu, humiliter et modeste in spiritu lenitate, in suo pauperulo et lacero tegmine incedens, verba salutis et charitatis loquens, ad fratres ait: « Hic est incessus et gustus » legitimorum et germanorum fratrum Minorum. » Sedit postea in medio illorum, talibusque sermonibus eos ad humilitatem et paupertatem constanter sectandam allexit, ut, qui inter omnes humilior, et præ omnibus pauper judicabatur, non satis sibi hausisse harum virtutum videretur. Stupebant omnes ad sancti Viri prudentiam et discretum modum reprehendendi cum imperio et tanta æquanimitate, ut non esset in universa multitudine, qui vel obmutire auderet; nec Elia, quantumvis vicarii Generalis, causam agere. Demum omnia, quæ noviter introduxit Elias in Ordinem et, illo absente, statuerat, revocavit præter unam illam constitutionem de carnibus non edendis, quam aliquandiu toleravit, ne videretur ingluvie favere, donec evenit, quod statim subjungemus.

sed multa a
scriptoribus
non synchro-
nis

186 Subjungam et ego, postquam mea de præmissis sensa exposuero. Pro accusationibus adversus Eliam num. 185 allatis, propter quas ille etiam a Generali Ordinis vicariatu amotus fuisse infra dicitur, Waddingus laudaverat B. Angelum Clarenum in prima Ordinis tribulatione, non ante annum 1557, ut supra diximus, mortuum, et Marianum Florentinum, Angelo multo juniorem; pro mox autem relato facto eundem Marianum et Speculum vite S. Francisci. Mihi, ut verum fatear, Marianus et collector Speculi istam Elia in habitu vanitatem, quoque propterea correctus dicitur, insolitum modum, non tam probabilia facere possunt, ut credam; nec cetera accusationis capita, licet pro hisce testis nominetur Clarenus, pro indubitatis possum habere. Dubitandi rationes expono. Eliam, quem cetera virum doctum ac strenuum indicant, scriptores non synchroni et recentiores apud Waddingum passim velut hominem vani honoris laxiorisque vite cupidum et turbulentum depingunt; nec solum ille semel prædictis accusationibus oneratur, verum ad annum 1219 cum Joanne de Stiachia aliisque pluribus subdole egisse narratur, ut per Cardinalem Hugolinum relaxationem Regule, partemque in totius Ordinis regimine a Francisco obtineret; ac rursus ad annum 1225, jam restitutus in vicariatum dux et auctor fuisse quorundam Ministrorum, sancto Instituto refragantium, negantiumque, se admissuros Regulam, quam scribebat, quamque illi humanis viribus superiorem esse, criminabantur; qua de re consule Commentarium prævium § 21.

prava facta de
Elia narran-
tur, non com-
ponenda

187 Nec hoc satis est: addunt insuper, ejusdem Elia apostasiam, (cujus se multis annis post verum fecit) eidem a S. Francisco prædictam, imo et

damnationem æternam, quam tamen Franciscus D dicitur deinde suis precibus avertisse. Porro de his omnibus nulla omnino exstat in primis S. Francisci Vita a me editis mentio; imo non possum eadem cum Vita per Celanensem scripta, quæ omnium prima est, ut jam alias monui, verisimili modo conciliare: quod ut hic magis pateat, oportet quædam ex illa transcribere. Celanensis, inquam, in Vita lib. II, cap. 2, loquens de gravissimis corporis infirmitatibus, quas S. Franciscus postremo vite sue biennio sustinuit, postquam num. 98 dixerat, illum a fratribus non potuisse induci, ut malis suis medelam adhiberet, hæc subdidit: Frater Elias tandem, quem loco matris elegerat sibi, et aliorum fratrum fecerat patrem, compulit eum, ut medicinam non abhorreret, sed eam reciperet in nomine Filii Dei etc. Ibidem cap. 5, numero 103 scribit, Sanctum mense sexto ante obitum sui diem, dum apud Senas decumbebat, etiam multum sanguinis vomuisse, moxque addit: Quo comperto, frater Elias citissime cucurrit ad eum. In cuius adventu sanctus Pater in tantum convalescit, ut, relicta villa illa, cum ipso ad cellam de Crotona veniret.

188 Rursum in eodem numero, cum morbus eum variis magis magisque ingravesceret, sic habetur: Rogavit deinde (Franciscus) fratrem Eliam, ut eum Assisium faceret deportari. Fecit bonus filius, quod benignus Pater petiit. Denique num. 108 ita loquitur: Cum vero videret (Sanctus) imminere diem extremum, ... vocans ad se fratres, quos volebat, unicuique, sicut desuper dabatur, ... benedixit. ... Cumque a sinistris ipsius resideret frater Elias, circumsedentibus reliquis filiis, cancellatis manibus, dexteram posuit super caput ejus, et exteriorum oculorum lumine privatus et usu, Super quem, inquit, teneo dextram meam? Super fratrem Eliam, inquit, Et, Ego sic volo, ait. Te, inquit, fili, in omnibus et per omnia benedico; et sicut in manibus tuis fratres meos et filios augmentavit Altissimus, super te et in te omnibus benedico. In cælo et in terra benedicat te omnium Dominus Deus. Benedico, sicut possum, et plus, quam possum; et quod non possum ego, possit in te, qui omnia potest. Recordetur Deus operis ac laboris tui, et in tribulatione iustorum sors tua servetur. Omnem benedictionem, quam cupis, invenias, et quod digne postulas, impleatur.

auctoris opti-
mæ fidei et
synchroni,

189 Hæc fuere S. Francisci saltem postremo vite sue biennio de Elia sensa; quæ quid aliud indicent, quam pium, fidelem, morigerum filium, virumque de Ordine Minorum optime meritum, ac minime suspectum? quippe quem et ipse Sanctus loco matris elegerat sibi, et aliorum fratrum fecerat patrem; ex cuius consilio, quod alii fratres frustra suaserant, medicinam admisit; ad cuius adventum æger tantum convalescit, ut cum eo ierit ad cellam de Crotona; in cuius manibus fratres ac filios suos a Deo augmentatos agnovit; cui denique præ ceteris bona, et operis ac laboris sui mercedem precatus est. Quis in his Eliam, qualem alii narrat, agnoscat? Nec refert, quod eadem non legantur apud Tres Socios et S. Bonaventuram; præterquam enim, quod tres primi solum sibi proposuerint omnia ab aliis annotare, scripserunt illi eo tempore (Bonaventura vero etiam multo serius) quo Elias, deserto, quem post S. Francisci obitum multis modis turbaverat, Ordine Franciscano, ad Fredericum II imperatorem transfugerat, et ab Innocentio IV Papa fuerat excommunicatus. Quam ob rem nil mirum est, ab illis prætermissa esse, quæ commendabant Eliam; imo potius mirandum eorumdem silentium de molestiis, quas ille turbulentis moribus sancto Instituto suo, dum vixit, ut volunt alii, creasset.

F

190 Agnoscit Waddingus ad annum 1226 num. 25 et sequenti, benedictionem, qualem protuli, Elia a sancto Patre suo datam esse, eamque sic excipit: Magna sane et ampla fuit hæc benedictio, quam impertit Elia; mirumque, quomodo adeo impense benedictus a sancto Patriarcha maledictionem postea incurreret Dei Omnipotentis, et SS. Petri et Pauli

quorum aliqua
etiam Wad-
dingus agno-
scit.

A Pauli Apostolorum ejus, excommunicatus a Pontifice, dum transiit ad partes Frederici. Vere miser « noluit benedictionem et elongata est ab eo; in- » duit maledictionem, tamquam vestimentum, et, » sicut aqua, intravit in interiora, et oleum in » ossibus ejus. » Attamen non sine fructu fuit sancti Viri benedictio, dum tandem ejus precibus et meritis Elias post demerita salutem est consequutus eternam, veluti suo loco referemus; *scilicet ad annum 1255, quo ille post petitam obtentamque a summo Pontifice veniam penitens e vita excessit. Recte ista Waddingus. Verum hinc nihilo verisimilius fit, S. Franciscum supra dicta dilectionis ac peculiaris benevolentiae indicia exhibuisse homini, quem vanum, ac turbulentum aliorum adversus Regulam incontentorem vel vice simplicis expertus fuisset, imo et desertorem Ordinis futurum, et, nisi precibus suis interessisset, damnandum, ex divina revelatione cognovisset.*

Suspicio nostra, unde tam sinistra de viro illo opiniones poterint oriri.

191 Quisque in suo sensu abundet; at mihi tam difficile apparet ista conciliare, ut multo verisimilior videatur suspicio, istam Ordinis post sancti Institutoris obitum per Eliam perturbationem, Eliæ a Religione desertionem et ad imperatorias a Pontificiis partibus transfugium non nemini occasionem dedisse, ut crederet, eundem, etiam vivente S. Francisco, turbulentum fuisse, ipsique velut auctori adscriberet, si qua ab aliis in Ordine antea male gesta fuerant. Ad hæc persuaserit illi sibi, Francisco, quæcumque in Ordine suo futura erant, divinitus perspecta fuisse, adeoque et Eliæ defectionem et in extremis penitentiam: quam facile potuit ille et Eliæ damnationis notitiam, et ejusdem damnationis felicem deprecationem S. Francisco ex levibus conjecturis similiter attribuire? Ut vero hæc tanto facilius potuerunt ab aliis admitti, quanto certiora erant Eliæ post S. Franciscum mortem delicta et suprema penitentia; ita mihi videntur non satis probabiliter componi cum dictis Thomæ Celanensis, cui, ut scriptori pio, docto, synchrono et domestico, sine dubio assentiendum potius est, quam recentioribus, qui parem Thomæ vadem non nominant.

Dicitur Eliam angelus monuisse de male vestito carnis usu.

192 Quæ de abolito Eliæ decreto, quo hic carnis esum Franciscanis vetuisse dicitur, subjungenda promittit Waddingus, ea habet ad eundem annum 1220, num. 21 et sequenti; laudatis in margine Chron. antiq. Mss. et Antonino tit. xxiv, cap. 7, § 4; quo loco hic sanctus historicus revera sic habet. Circa illud tempus (quo Elias Petro Cathaneo mortuo suffectus fuit vicarius generalis) frater Helias constituit, ut nullus frater de cetero manducaret carnes, contra scilicet quam S. Franciscus in Regula sua permiserat secundum istud Evangelicum Lucæ 10 v. 8 Manducate, quæ apponuntur vobis. Pergit Antoninus: Sed quodam angelo in specie pulcherrimi juvenis ad portam Fratrum pulsante, et fratri Heliae prædicto quæstionem hujusmodi proponente, utrum Observatoribus sancti Evangelii liceat de omnibus, quæ apponuntur, prout Christus tradidit, manducare; et utrum alicui liceat observatoribus sacri Evangelii contraria opponere Evangelicæ libertati; B. Franciscus, qui tunc in sylva orabat, et cui omnia de voluntate Domini revelata fuerant, omnia revocavit, scilicet quæ circa hæc Elias decreverat.

et ab ipso iracunde repulsum esse.

193 Quum enim juvenis ille, angelus, fortiter pulsaret januam, et frater Masseus ei respondisset, ut non ita fortiter primo pulsaret; ille autem se festinantiam asserens habere, dixit: Ego volebam interrogare patrem Franciscum de una quæstione, sed ex quo est in sylva occupatus in oratione, dicas fratri Heliae, ut ipse veniat, et declaret. Qui cum nunciasset fratri Heliae, et ille, audito, quod quidam juvenis eum peteret, dedignatus est vir elatus accedere. Qui iterum pulsans, dixit fratri Masseo portario: Ex quo non vult venire frater Helias vocatus, dicas fratri Francisco, ut mandet, eum venire ad me. Quod totum executioni mandatum est. Veniens ergo frater Helias turbatus, et cum impetu aperiens portam, dixit: Quid vis tu?

Cui juvenis: Tu videris iratus et turbatus; sed rogo te, ut respondeas ad ista duo; quæ scilicet superius dicta sunt. At Helias ait: Bene scio responsonem hujus quæstionis; sed nolo modo tibi dicere. Cui angelus: Ego melius, te, novi. Tunc iratus Helias clausit sibi hostium in faciem; sed cito ad se reversus aperuit, ut responderet juveni; et ille disparuerat.

AUCTOR: C. S.

194 Beatus autem Franciscus in spiritu ista cognoscens, turbatus contra fratrem Heliam, increpavit eum, dicens: Male facis, frater Helia superbe, qui repellis angelos, qui ad nos veniunt ad informandum nos. Et idem angelus in specie juvenis accessit ad fratrem Bernardum, in alio loco manentem, et retulit sibi * quæstionem factam ab eo fratri Heliae. Unde postea accedente fratre Bernardo ad locum, ubi erant B. Franciscus et Masseus, et conferentibus ad invicem de his, B. Franciscus illico illud præceptum fratris Heliae de non comedendo carnes revocavit. Hactenus S. Antoninus, Legendam aliquam aut Chronicon secutus. De re consentit Waddingus, solum in adjunctis aliquibus varians, inter quæ præcipuum est, quod describat S. Franciscum, non primum post Bernardi reditum, sed mox post angeli ab Assisiensi conventu recessum, Eliæ de non comedendis carnis decretum aboluisse. Ego, cum nesciam, quam antiqua, certa que documenta S. Antonino hic et Waddingo præluxerint, totam illam historiam, cujus nullus e primis biographis, quos edidi, nullus, quem noverim, S. Francisci temporibus certo propinquus, mentionem fecit; aliunde confirmare nequeo, aut velut commentitiam rejicere.

eaque occasione decretum Eliæ a Sancto rescissum;

* i. e. eidem

195 Verumtamen difficulter inducor, ut credam, aut Eliam ausum fuisse, vivente Francisco, totius Ordinis Institute ac supremo moderatore, contra expressam Regulæ, a summo Pontifice Innocentio III probatæ, dudumque in Ordine receptæ licentiam, Franciscanis omnibus carnis usum ubique interdicere. Vereor, ne hic rursus sit non satis æqua Eliæ accusatio, isque, qui velut laxioris vite patronus alibi vapulat, hic nimis severitatis immerito arguatur. Verisimilior mihi esset ejus narratio, qui diceret, Eliam legem illam, quam vicarius ferre non poterat, non reipsa tulisse; sed aliquando auctorem existisse Francisco, ut ferret; donec ejusmodi angelica admonitione edoctus mutavit sententiam. Verisimilior, inquam, hæc mihi appareret narratio, tum quia rationi conformior est, magisque caderet in Eliam, qualem hunc Thomas Celanensis exhibet verbis num. 187 et sequenti relatis; tum denique quod ob posteriora ejusdem Eliæ delicta simile factum aliis istis odiosis adjunctis hævè difficulter ab infensis Eliæ potuerit ornari. Ceterum Eliam etiam alias cælesti visione et alloquio fuisse honoratum, tradit idem Celanensis in Vita prima num. 109.

que narratio suspecta nobis est.

196 At quoniam ad usum carnis in Ordine Minorum delapsus hic sermo est, inquiremus paupersper, quem, si vera sit præmissa relatio, vetitum voluisse videatur Elias. In neutra e duabus Regulis Minorum, quas Waddingus vulgavit, carnis usum illis universim vetitum aut permissum legi. In primæ capite 5, quæ de divino Officio et jejuniis tractat, sic præscribitur: Aliis vero temporibus non teneantur secundum hanc vitam, nisi feria sexta, jejunare. Et liceat eis manducare de omnibus cibis, qui apponuntur eis, secundum sanctum Evangelium. Hæc generalius dicta apud laudatum Waddingum in ea, quam secundo loco edidit, quæque adhuc in usu est, capite item 5, cui titulus est: De divino Officio et jejuniis; et quomodo fratres ire debeant per mundum, exponuntur hoc modo: In quacumque domum intraverint, primum dicant: Pax huic domui. Et secundum sanctum Evangelium, de omnibus cibis, qui apponuntur eis, liceat manducare. Quod ergo in priori Regula universim permissum videbatur, in secunda declaratur, ad eos solos pertinere, qui extra conventus versabantur. Hinc S. Bonaventura in Expositione ejusdem Regulæ cap. 5 hæc annotavit: Dicit: LICEAT DE OMNIBUS, non

Quem carnis usum si vera sit eadem narratio,

AUCTORE
C. S.

Elias vetuisse
videtur.

Quid videatur
de visione sta-
tuae Sancto
oblata.

Quorundam alia
a Waddingo
et Melissano

non simpliciter, sed SECUNDUM SANCTUM EUANGELIUM. Istud autem non conceditur, nisi in prædicationis euntibus ministerio. Qui ergo pro animarum salute non circumeunt, in hac licentia jus non habent etc.

197 Multo etiam clarius eam licentiam fratribus in conventibus morantibus negant statuta, ab eodem S. Bonaventura, generali Ordinis Ministro, in capitulo generali Narbonensi anno 1260 edita, quæ exstat apud Rodolphum in *Historiæ Seraphicæ* fol. 258 verso, unde Statutum 12 huc transfero: Item sollicite servetur constitutio generalis, quæ dicit, quod in locis Fratrum fratres carnes non comedant ullo tempore, exceptis debilibus et infirmis, quibus guardiani possunt providere, secundum quod judicaverint, rationabiliter indigere. Jam vero hæc de abstinentia a carne in conventibus vel ab ipso S. Francisco fuit præcepta, vel postmodum ab illius successoribus, aut S. Bonaventura in capitulo generali Narbonensi primum indicta. Si primum, ut insinuare videtur S. Bonaventuræ expositio mox data, dicendum est Eliæ decretum, si vere datum fuerit, solum sustulisse licentiam, quam dederat ipsa S. Francisci Regula rescendi carne Minoribus, qui prædicationis causa extra conventus Ordinis versabantur. Si secundum, adeoque si dicatur Elias omnem carnis usum, a S. Francisco domi forisq; in Regula concessum, Minoribus interdictisse, ut Waddingus existimasse videtur, ac certe sensu Chalippus in *Vita Gallica* tom. I, pag. 187 in Annotatis, concidit tota illa de temerario hoc Eliæ ausu narratio; cum minime verisimile sit, quemquam e primis sancti Institutoris successoribus, ipsunque S. Bonaventuram ausurum fuisse carniæ esum in conventibus proscribere, aut etiam hanc ejusdem proscriptionem confirmare et urgere, si eam Franciscus ipse tantopere improbasset in Elia, et ex angelico monito abolevisset.

198 Præmiserat ibidem num. 20 admirabilem prorsus visionem S. Franciscus, de suorum instabilitate moranti, divinitus oblata; statuum scilicet Nabuchodonosorianæ (Danielis cap. 2) similem, habentem caput aureum et faciem pulcherrimam, pectus et brachia de argento, ventrem et femora de ære, tibias autem de ferro, pedes vero ex parte ferreos, et ex parte fictiles; et erat induta sacco, ex quo humano rubore perlusa mirantur erubescere videbatur. Pulchritudinem statuæ miranti Francisco inducitur ipsa dicens, missam, se a Deo, ut eum de Ordine suo futura edoceret; per quatuor ista metalla, terranque ferro micetam, ex quibus compacta videbatur, quinque ejusdem Ordinis status exponens, ac denique addens, sanctam pauperatatem per saccum designari, de qua, licet hæc esset Ordinis decor, postea futurum esset, ut erubescerent degeneres filii. Hæc omnia pluribus exposita habes apud Waddingum; at, si ejus rei testes ab eo requiras, non alios laudatos reperies, quam Rodolphum, Marcum Ulyssiponensem et Floretum, quorum certe ab ætate auctoritas multum huic narrationi momentum potest addere. Illis addi possunt tres Speculi vitæ S. Francisci editiones, quas habemus; et illis omnibus antiquior Bartholomæus Pisanus, si constaret omnia Pisani esse, quæ in libris Conformitatum leguntur. Sentiat quisque, quod lubet; mihi laudati scriptores nequeunt eximere suspicionem, ne statua hæc post S. Francisci tempora, ortasque in Ordine Minorum turbas primum prodierit.

199 Num. 55 ibidem agit Waddingus de comitiis eo anno 1220 habitis, Sanctique in iisdem gestis, quæ cum in Commentarii prævii § 17 tractaverim, hic tacita præteribo. Subdit etiam quædam sancti Patris monita, aliaque, partim alibi a me relata, partim apud ipsam legendi. Antonius Melissanus de Macro in Supplemento eorundem Annalium hæc addit: Hoc anno vigesimo supra duodecimum seculum a Nativitate Christi Chronica civitatis Cunei (vulgo Cuoni et Coni) volunt sanctum Patrem etiam extremas Italiæ oras perlustrasse ad Alpes maritimas; quod itineris ratio ac temporis anni reliquum a reditu ab expeditione Ægyptiaca, quam

anno præterito aggressus fuerat, non facile ad-
mittit. Verumtamen plura, quæ impossibilia vi-
dentur, apostolicus Vir, quem divina caritas in
animarum salutem etiam supra corporeas vires
urget, difficultates hujusmodi superat, et ignaris
viarum Domini tantum stuporem ingerit.

200 Quantæ ætatis aut meriti sint allegata Chro-
nica, non habeo exploratum, neque aliunde mihi
quidquam occurrit pro Sancti ad dictas Italiæ oras
hujus anni accessu confirmando; verum ratio itineris
temporisque, qualem statuit Waddingus, ex dictis in
Commentario prævio non tam constat, ut hinc argu-
mentum validum aduersus ea formari posse videatur.
Porro ex istis Chronicis tradit ibi Melissanus, Fran-
ciscum hoc anno ad Montem Vici, alias Montem
Regalém dictum, qui episcopatus in Pedemontio ci-
vitas est, accessisse, ibidemque in suorum usum
conventu donatum; ad Cuneates vero, cum eorundem
precibus, ut veniret, annuere non posset, misisse
unum aut plures e suis, qui ibi quoque conventum
obtinuerint. De Sancti Epistola, quam huic anno
illigavit Melissanus, agam alibi inter ejusdem Opu-
scula. Nunc cum Waddingo ad annum 1221 pro-
cedamus.

§ IX. Alia Sancti gesta annis MCCXXI et se-
quenti ex Waddingo, atque inter hæc
iter per regnum Neapolitanum et ac-
cessus ad specum Sublacensem et mon-
tem Garganum.

Annus hunc exorditur Annalista Minorum ab
Epistola S. Francisci ad Petrum Cathaneum, quem
anno superiori Eliæ exauctorator suffectum, totique
Ordini a sancto Fundatore præpositum dixerat,
nuncque nonnullis suorum dictis læcessum, consili
causa ad ipsum recurrisse, narrat. Quoniam de ab-
dicato, ut volunt alii, a Francisco et in Petrum Ca-
thaneum translato generali Ministerio disputaverim
in Commentario prævio § 20, nihil hic addam, uti
nec de memorata Epistola, quæ locum suum habeat,
ubi de S. Francisci Opusculis loquendum erit. Subdit
Annalista, eundem Petrum hoc anno 1221, 6 Idus
Martii diem suum obiisse; sed hæc non conveniunt
cum iis, quæ deinde ait ad annum 1225 de illius
cum Sancto Patre suo profectio Romana ad figen-
dum celebris Indulgentiæ in Portiuncula diem, quæ
verisimiliora esse, patet ex prædicti Commentarii
§ 20, ubi probavimus, Petrum Cathaneum anno
1224 vivere desiisse. Quæ de eodem Cathaneo, post
obitum suum miracula patrare per S. Franciscum
velito et obtemperante, ad hunc annum 1221 num. 5
refert Waddingus, expensa sunt in eodem Commen-
tario prævio num. 596 et sequentibus.

202 Hoc anno 1221 solita Ordinis comitia
generalia ex præscripto Regulæ in Pentecoste apud
Assisium celebrata fuisse, ibidem scribit Waddingus,
et ego annotavi in Commentario prævio § 20, ubi
etiam disputavi, an, ut idem Annalista opinatus est,
instaurata in his fuerit missio Germanica, quæ
aliquot annos ante frustra fuerat tentata. Ad hunc
pariter annum spectat initium institutionis Tertii
Ordinis S. Francisci, alias fratrum et Sororum de
Pœnitentia nuncupati, de quo etiam satis proluxè egi
in eodem Commentarii prævio § 20. Nihil quoque hic
dicam de indulgentiis Portiunculæ per Franciscum
divinitus impetratis, quibus fuisus exponendis pecu-
liaris dabitur locus. Hoc item anno Waddingus,
Agnetem S. Claræ sororem et discipulam, a S. Fran-
cisco missam ait Florentiam, ut ejusdem sacris vir-
ginitatis præset, habitumque ab ipso cum eadem
Clara mirabile convivium, de quo consule ejusdem
sanctæ abbatissæ Vitam num. 59 et sequentibus apud
nos datam die 12 Augusti.

205 Pertigimus ad annum 1222, quo S. Fran-
ciscum Romæ fuisse, scribit Waddingus, nec video
quidquam obstare, quo minus ibi tunc fuisse creda-
tur. Memoria dignum est, quod in ea urbe ab illo
tunc gestum refert verbis, quæ huc transfero. Romam
(inquit)

D

ad hunc etiam
annum relata.

E

Annotantur
quædam de
gestis in capi-
tulo generali,

F

aliquæ ad
annum 1221
relatis.

Roma invita-
tus apud
Matthæum de
Rubeis

A *(inquit)* ut appulit, familiaritatem et amicitiam inuit cum nobili viro Matthæo de Rubeis, antiquæ et potentis familiæ Ursinorum magnate. Invitatus ab eo ad prandium, dum ultra assuetam horam expectaret herois adventum, darenturque esculenta de more pauperibus, qui statim a meridie ad nobilis viri januam conveniebant quotidie, elemosynas accepturi, Franciscus se illis caute immiscuit, stipemque recepit. In hoc ipso tempore domum rediens Matthæus, statim interrogavit: Quid actum de fratre Francisco? Quo non appa-
rente, juravit, se non pransurum, nisi Franciscum haberet commensalem. Dum itaque domestici eum undequaque investigarent, ex fenestra prospiciens ipse Matthæus, pauperibus in atrio assidentem detexit.

inter pauperes
prandet,
ipsumque

204 Lotis itaque manibus, descendit, et prope Dei Virum sedit in terra, dicens: Frater Francisce, quia tu non vis prandere mecum, ego prandebo tecum. Quod et fecit, pie exhilaratus, videns se annumeratum pauperibus Christi. Audiens vero, inceptum a Francisco Tertium pro sæcularibus et conjugatis institutum, petit ab eo, sibi donari vestem, et instrui in exercendis pietatis officiis. Tanti viri autoritas magnam addidit novo sodalitato et ad ejus exemplum plures se eidem adscripserunt. *Hausit hæc Waddingus, uti in editione Lugdunensi ad marginem annotatum est, ex Chronico viginti quatuor Generalium et Mariani cap. 20, quibus in editione Romana anni 1752 additur Chronicon antiquum Ms. Hoc Francisci factum omnino verisimile facit ipsius humilitas et amor paupertatis, quippe quem primi biographi testantur initio conversionis suæ, commodatis a mendico vestibus, Romæ ad S. Petri basilicam inter pauperes resedisse, et Bonaventura in Vita edita num. 93 tradit, a magnatibus invitatum ad prandium soluisse prius pro propinquis vicinorum domos panum fragmenta mendicare, ac propterea semel a Cardinale Hugolino, qui cum inliviaverat, modeste reprehensum respondisse: Magnum, mi domine, vobis honorem exhibui, dum majorem Dominum honoravi: siquidem beneplacitum est Domino in paupertate, et ea maxime, quæ voluntaria pro Christo mendicitas est etc.*

in Tertium
suum Ordinem
admittit

205 *Mirabilis quidem est laudati illustris viri factum, Francisco inter mendicos humi assidentis; sed huc scilicet eum impulisse potuit eximia, qua sanctissimum Virum merito prosequatur, veneratio, ex qua etiam illius Tertio Ordini nomen suum dedit: nam Tertii Ordinis fuisse, diserte docet Philippus Perusinus Ordinis Minorum in sua Epistola ad Gonsalvum ejusdem Ordinis Ministrum Generalem, circa annum 1506 scriptam, recitatamque a Waddingo ad annum 1217, num. 6. In hac Philippus loquens de Joanne Cajetano Cardinale, qui ad Pontificatum evehctus, Nicolaus III dictus fuit, quemque Protectorem sui Ordinis antea venerat, sic loquitur: Pater ipsius Cardinalis, dominus videlicet Matthæus Rubeus de Tertio (Ordine) exstitit, de quo audivi aliquando, ipsum dominum Joannem, etiam cum Papa esset, publica confabulatione gloriari. His observatis, pergo Waddingi ex iisdem, quos supra laudavi, quantum existimo, scriptoribus dicta recitare.*

et Pontificatum
predicit
ejusdem filio,
tum puerulo,

206 Fuit huic heroi (Matthæo de Rubeis) filius parvulus, nomine Joannes, quem Francisco tulit, ut benediceretur. Accepto in ulnas Vir sanctus benedixit, et patri prædixit, suæ familiæ summam gloriam infantulum advectionum, summumque Ecclesiæ Pontificem futurum. Deinde vultum ad puerum convertens, tamquam multæ rationis pacem, serio et blande alloquutus est, rogavitque, ut suæ Religioni vellet esse propitius. Deinde reddens patri filiolum, inquit: Non erit nostri sodalitiū frater, sed protector; non erit filius, sed pater, sub cujus umbra nostri vivent et lætabuntur. Multa contemplor bona nostra in infantulo, et in parvulis manibus magna nobis recondita beneficia. Ad hæc vaticinia pater obstupuit et gavisus est,

sed tunc magis, quando completa perspexit, et filium in Petri Cathedra constitutum, Nicolaum III renunciatum, qui qualia et quanta in Minores effuderit beneficia, sub ejus Pontificatu constabit. Usque ad illud tempus pater conservavit verba Francisci in corde suo, nec ulli detexit, donec ea vidit opere completa.

AUCTORE
C. S.

207 *Ejusdem vaticinii etiam meminit Franciscus Pagius in Breviario Romanorum Pontificum, in Nicolao III, num. 2, ex Ms. Vaticano Jordani, quem anno 1520 floruisse asserit, sequentia recitans: Cum esset puer, pater ejus, qui erat de Tertio Ordine, eum B. Francisco obtulit; et B. Franciscus ait, quod non esset frater habitu, sed futurus defensor Ordinis sui, et tandem dominus mundi. Porro Nicolaus ille ante Pontificatum Joannes Cardinalis Cajetanus S. Nicolai in Carcere Tulliano dictus, munus Protectoris Ordinis Minorum suscepto anno 1265, benignissimeque administravit usque ad annum 1277, quo ad summum Pontificatum evehctus fuit, et in locum suum instituit Matthæum, S. Mariæ in Porticu diaconum Cardinalem. Quod quidem quam pio affectu fecerit, discere licet ex laudata Epistola Philippi Perusini, rei gestæ oculati et auriti testis, qui inter cetera, quibus Nicolaus ad Matthæum tunc usus fuit, hæc verba refert: Dams tibi melius, quod habemus; dams tibi cordis nostri desiderium, pupillam oculorum nostrorum etc. Cetera videri possunt apud laudatum Waddingum in Annalibus.*

qui in Pontificatu dictus est Nicolaus III.

208 *Ad alia pergens idem Annalista, num. 5 de S. Francisco ita denuo scribit: Ab Urbe recedens in regnum Parthenopæum (id est, Neapolitanum) S. Benedicti specum voluit visitare; cujus rei præter constantem traditionem, quæ habetur in sacri specus et S. Scholasticæ Sublacensis cenobiis, apparet adhuc vestigium in sacello sanctorum angelorum, et S. Gregorii, a Gregorio IX consecrato, ubi a dextris altaris idem benignus (ante aditum Pontificatum) Francisci fautor et amicus, Gregorius depictus est; a sinistris autem Franciscus, schedam manu tenens, exaratis his verbis: Pax tunc domui, quibus semper domum quamcumque ingrediens, incolas salutabat. Sacellum hoc supereminet illi hortulo, seu viridario, in quo S. Benedictus molestum carnis incitamentum spinarum cruento superavit volutabro.*

Eodem anno dicitur Sanctus Sublacum invicens,

209 Digna autem sanctæ rei contemplatione Franciscus immersus, sanctitatemque insignem magni secum expendens patriarchæ, qui tam duro et duro sibi succurrit remedio, dumeta attrectans et exosculans, demum signo Crucis afficiens, in rosarium pulcherrimum divina vertit virtute. Quo factum est, ut deinceps ille locus in majori haberetur reverentia et rosetum, utriusque Patriarchæ religione sacratum, miræ virtutis rosas producat, qui multam ubique infirmitatum medelam attulerunt. Celestem hanc metamorphosim perbelle et docte quidam eruditus poeta hoc carmine depinxit:

vepres, in quibus se volutavit S. Benedictus,

Virgineum sepi florem Benedictus acutis
Vepribus, et proprii rore cruoris alit;
Hinc dumeta novas tanto fecunda liquore,
Franciscique manu culta tulere rosas.
Falsa quidem roseo cecinere e germine vates;
Sed latuit falso carmine vera fides.

Scire cupis, rosei flos exeat unde pudoris?
Sola rosas potuit gignere puncta Venus.

210 *Allusit poeta ad fabulam, quæ fert, Venere in rosarium fructus convertisse. et ad S. Benedictum, qui ut carnis suæ stimulum exstingueret, nudum se prædictis in vepribus volutans, eas sanguine suo tinxit. De S. Benedicti facto constat ex illius Vita per S. Gregorium Magnum scripta, ad quam in Opere nostro tom. III Martii pag. 279 inter Annotata lit. i ad propositum hæc ait Henschenius: S. Franciscus, ut traditio Sublacensis est, in hæc spinas (in quibus scilicet se cruentaverat S. Benedictus) inseruit rosas, quarum frondes vernant in plantario tota hieme inter frigora et nives; fit ex eis etiam aqua rosacea,*

AUCTORE
C. S.

cea, quæ solet ad reges et principes miti. Vox inseruit ambiguae significationis est; Chalippus in Vita Gallica tom. I, pag. 251 secutus Waddingum est. Antiqui biographi nostri cum de S. Francisci ad Sublacense monasterium accessu non agant, nec de hoc facto meminerunt. Est autem Sublacum, Italis Subiaco, oppidulum ditionis Pontificæ in Campania Romana ad Anienem fluvium, in confinio regni Neapolitani situm.

Dicitur Cajeta
fabrum sub
delapsa trabe
extinctum

211 Hinc regnum illud Franciscum ingressum, inguens Waddingus, apud Cajetam, quæ ejusdem regni civitas est cum amplo portu in ora maris Tyrreni sita, spontaneo miroque scaphæ obsequio ad prædicandum irruenti numerosissimo populo usum esse, tradit ex Vita per S. Bonaventuram scripta cap. 12, ex cujus auctoritate constat de facto et loco, at non de anno, quem de more non indicavit. Haud ita certa sunt, quæ idem Annalista ibidem subjungit his verbis: Admirantes Caietani Dei virtutem in Homine, rogaverunt, ut aliquantisper apud se hæreret, et sodalibus habitaculum extrui permitteret. Eorum precibus acquievit Vir sanctus; et statim manus operi admota, inceptumque longiuscule ab hominum commercio in montis latere, sed intra civitatis mœnia, monasterium. At in structura ecclesiæ mira res evenit: nam faber quidam lignarius, dum incautus sub ipsa contigione versaretur, a ruente trabe opprimitur, extinguiturque, et in domum suam omnino exanimis, ut inde ferretur ad sepulchrum, a cooperariis portatur.

ad vitam re-
vocasse;

212 Aberat tunc Franciscus a civitate, sed audito mirando casu, festinus revertitur, occurritque in montis declivio non longe a nova fabrica cadaveri, feretro imposito, et funebri hominum multitudini. Deponi mortuum jussit in terra, apprehensaque manu, veluti dormientem excitaret, signo Crucis munitum vocavit ex nomine, et exurgere præcepit. Statim revixit mortuus, et ad inceptum opus prosequendum cum Viro Dei rediit ad ecclesiam. Ita loci incolæ miraculum hoc mihi (Waddingo scilicet) retulerunt anno MDCXXIII, Neapoli Roman redeunt, confirmaruntque, ostenso mihi in illo declivio parvulo sacello ad rei memoriam extructo, et lapide marmoreo subtrabem e muro exiliente, illo loco, et quo in hominis decidit interitum.

sed hoc mira-
culum a S. Bo-
naventura
aliter

215 Aliter tamen res hæc narratur in fine Legendæ, a divo Bonaventura conscriptæ, inter miracula tertiæ classis; innuiturque, Franciscum jam vita excessisse. Fortasse aliud ab hoc est illud miraculum, et in quibusdam confunduntur ab eo, qui seriem illam miraculorum vel adjunxit Historiæ Bonaventuræ vel auxit. Hactenus Annalista Minorum, qui deinde ad annum 1228 ejusdem S. Francisci miracula ex allegato loco Bonaventuræ recitans sub titulo De his, quos a mortis periculo liberavit, alterum illud, cujus mox supra meminimus, etiam recenset. Sub eodem titulo legitur apud me in Vita edita § 5 capitis 16, cui capiti titulus est: Miracula aliquot a S. Francisco post ejus obitum edita. Huic titulo ipsa consonat narratio; ut adeo dubitare nequeam, quin miraculum hoc inter ea, quæ post sancti Viri obitum contigerunt, reponendum sit. Porro inter hoc atque illud, quod veluti a S. Francisco vivente patratum ex Waddingo mox retuli, solum convenit de lapsa in virum, in construenda ecclesia laborantem, trabe, de eoque post receptam a S. Francisco subitam incolumitatem ad idem opus redeunte, ac denique etiam, ut videtur, de civitate, cum apud Bonaventuram vir, cui id contigit, dicatur Bartholomæus, Caietanus civis: reliqua vero sunt diversa, prout utrumque locum conferenti patebit.

ac longe alio
tempore nar-
rari, mihi
verisimilius
apparet.

214 Facit tamen ista similitudo, ut mihi verisimilius appareat, utrobique unum idemque miraculum cum dissimilibus adjunctis et ad varium tempus relatum narrari. Deinde potioris apud me fidei est narratio, quæ Bonaventuræ tribuitur; tum quia non probatur, Bonaventuræ non esse; tum quia magis mirandum foret, non solum hunc, verum etiam alios, illo antiquiores biographos, de tam insigni

resuscitatione mortui nusquam meminisse; quam D
miraculum hominis ex illapsa trabe morti proximi et a S. Francisco apparente subito sanati (ut habet Vita per Bonaventuram) lapsu temporum a Cajetæ incolis sic fuisse variatum, ut vir ille, non solum moribundus, sed plane mortuus, et a S. Francisco, non apparente post obitum suum, sed inter vivos etiam tum agente, resuscitatus fuisse creditus fuerit. Nimirum solent hujus generis mirabilia facta non extenuari a populo, sed sæpenumero exaggerari.

215 Num. 8 ita pergit Waddingus: Valde locum hunc (Conventum Cajetanum) dilexit Franciscus, tum quia paupertati conformis, tum quia ab hominum frequentia semotus contemplationi erat opportunus. Sensit in eo carnis molestias, quas ut valide excuteret, in densas et pungentes spinas se volutavit. Eodem tempore excussa carnis titillatione et expuncta dumeta, deciditibus undique spinis; a quo tempore mollia omnino, lenia et tractabilia perpetuo miraculo virentia se omnibus præbent. Palpavi ipse, attractavi, undique lustravi, nec in vacciniorum arbutis his spinam ullam potui detegere. Transplantati multis in locis Italiæ dumeti hujus ramusculi, sed ejusdem et mollis undique naturæ. Cum hoc loco Annalista nullum testem proferat, ambiguum mihi est, an relatum S. Francisci in spinis volutionem ex sola loci traditione, an ex Legendæ aliqua acceperit. Non fuisse hujusmodi factum a Francisci fervore animi alienum, discimus ex Thoma Celanensi, qui in Vita edita num. 40 de eodem ejusque sociis ait: Tanta denique maceratione incentiva carnis reprimere satagebant, ut in frigidissima glacie non abhorrenter sæpius se nudare, ac totum corpus spinarum aculeis compungentes, effuso sanguine irrigare. At quo minus credam, S. Franciscum id ipsum etiam anno 1222 vel serius fecisse, ut carnis molestias... valde excuteret, obstat S. Bonaventuræ auctoritas, qui in Vita cap. 3 scribit, ipsum circa conversionis suæ primordia, ut carnis tentationem repelleret, algidis in nivibus sic extinxisse ardorem... libidinis, ut deinceps tale aliquid minime sentiret. Quod si verum est, ut omnino credendum sancto doctore est, qua verisimili ratione dicitur idem S. Franciscus adhuc anno 1222, aut etiam serius, titillatione carnis molestatus fuisse?

Vepres, in
quibus se vo-
lutavit, perpe-
tuo innocens
reddidisse,

216 Magis miror, ab omnibus, quos habemus, primis biographis, præteritam fuisse, si vere contigit, resuscitationem infantis, quam Annalista ibidem num. 10 narrat ex Legendæ, quam vocat Antiquam, et Mariano. Longioris narrationis hæc summa est. Nobilis Sancti hospes cum uxore sua ad forum, ubi erat ille concionaturus, se contulerat. Eo quoque clam perrezerat ancilla, domi solo relicto infante, unico illorum filio; quem ante alios domum redux eadem ancilla in ferventi aqua pleno alieno mortuum ac semicoctum reperit, extractumque arcæ inclusit. Subinde reversi parentes, ne inopinato casu tristeretur Vir sanctus, conveniunt de celando dolore, donec ille ibi pransus abisset. Hic vero rem totam divinitus edoctus, simulat, se poma expetere. Negantibus, pomum ullum in domo esse, instat, urgetque, ut ex arca (indicans eam, in qua infantis cadaver latebat) poma depronant. Tandem obtemperans genitor, ea aperta, filiolum vivum invenit utraque manu pomum tenentem. Ita ille pluribus, sed non aliis, quam quos nominavi, testibus usus.

et infantem
mortuum re-
suscitasse
fertur,

217 Ego, ut mentem meam exponam, uti nihil D
Deo, qui mirabilis est in Sanctis suis, difficile esse, agnosco; ita, quo mirabiliora ex humana fide narrantur facta, eo certiora testimonia requiro, ac propterea vellem; hæc potiori auctoritate probari, quam sit Mariani et incertæ mihi ætatis ac fidei Legendæ; quæ ut a primis biographis sanctoque Bonaventura posteritati traderentur, exigere videbantur nobilium parentum in S. Franciscum observantia, ipsaque magnitudo miraculi. Ad hæc narrationem suspectam mihi facit mirum illud parentum in tam inopinata diraque unci filii sui nec silentium et simulatio apud Virum sanctitate et miraculorum gloria jam tum certe celeberrimum, cujus præsentia et ami-
cilia

sed non satis
certis testimo-
niis.

A *citia afflictissimos parentes ad petendum ab eo solatium openque animare potius debuerant, quam ad dolorem ex reverentia premendum; si tamen illi hunc in tali casu premere potuisse credendi sint. Chalippus in Vita Gallica tom. I, pag. 252 asserit quidem, miraculum istud sic tradi ab antiquissimis S. Francisci biographis; sed, cum præter morem nullum nominet, verisimillime eosdem, quos Waddingus, voluit indicare.*

Donatio loci
ab Anastasio
Pennensi
episcopo ipsi
facta

218 Hoc eodem anno Annalista sanctum Patrem suum pene universum Neapolitanum regnum suis prædicationibus, virtutibus ac miraculis lustrantem describit, multaque suis alumnis domicilia acquirentem, ac præterea insignes aliquot viros suo Ordini adjungentem. Longum esset singula recensere; non tamen omnia præteribo. Inter ea loca recenset conventum Pennensem, quæ Penna dicti regni civitas est in Aprutio Ulteriori, episcopatum habens, soli Sedi Apostolicæ Romanæ subiectum. Hic conventum Sancto donatum scribit a S. Anastasio, illius urbis episcopo et cive, ex antiqua familia Venantium, qui admonitus in somnis, die sequenti Virum sanctum et obvium futurum, processit expectaturus; et occurrentem chare complexus est, reciprocos deferentem honores. In ecclesia Sanctorum hic occursum affabre depictus est, submissis his versibus:

B Caelitus admonitus præsul Pennensis it ultro,
Complexusque Patrem dat quoque sponte
locum.

non ad hunc
annum, sed
ad 1215 aut
1216 pertinet.

219 Laudatur hic in margine Rodolphus in Custodia Pennensi, fol. 277, ubi hæc ita reipsa narratur, si excipias annum, qui ibidem nullus signatur, et pictum rei gestæ monumentum cum versibus, quorum nulla ibidem exstat mentio. Chalippus in Vita Gallica secutus Waddingum, eadem retulit, factumque ipsum eidem anno 1222 affixit: sed rectius eum annum non posuit Rodolphus; nam Anastasius ille apud Ughellum in Italia sacra recusa Venetis tom. I, col. 1152 et sequenti, obiisse dicitur anno 1216, ideoque sexennio circiter, antequam prædictam ab eo donationem factam statuit Waddingus. De facto tamen consentit Ughellus, cujus verba subijcio: Anastasius (de Venantiis Pennensis) successit Gualderico, vir sanctimonia clarus, qui S. Franciscum in Pennensi civitate lætus excepit, locumque ei contulit ad monasterium ædificandum. Si Ughellianis calculis standum sit, et concessio loci Anastasio attribuenda, hæc figenda est anno 1215 vel 1216, quibus ipsius episcopatus initium et per obitum terminus ibidem includuntur. Vide etiam mox dicenda num. 225. Huic Anastasio nec Sancti, nec Beati titulum apposuit laudatus Ughellus; quem tamen ipsi debere agnovit Nicolaus Coletus ex Lucentii Italia sacra, ibidem addens: Colitur, ut Beatus, quod hic observandum duxi, quia apud Waddingum verbis mox datis Sanctus appellatur.

Traditur
etiam incivisse
montem Gar-
ganum,

220 Nihil etiam apud primos S. Francisci biographos legere est de visitato ab illo monte Gargano, quod hujus anni 1222 itineri innoxuit Waddingus, ita scribens: In Apulia Daunia visitavit in monte Gargano S. Michaelis archangeli venerandum delubrum.... Conspicitur ibi ara ab ipso archangelo consecrata, vestitaque nunc alterius manu fabricato artificioso et pulchro tegumento, in qua sacra fiunt, minimeque in hæc penetrabilia passim omnes admittuntur. Non fuit præclusus aditus Francisco; attamen ipse ex sancti loci reverentia præ foribus ad dexteram aereæ portæ, summo artificio perfectæ, per quam ad Occasum in specum aditus datur, humiliter oravit et aliquanto tempore hæsit, dicens socio et invitantibus, ut introiret, se non audere ingredi, quia terribilis est (inquit) locus iste, et habitaculum angelorum, quibus ab hominibus oportet reverentiam omnem exhiberi. Adhuc monstratur ab æditibus, ubi oraverit et hæserit, ad peregrinantium firmiter fidem et majorem hujus loci reverentiam. Prædicavit deinde in castro vicino, et locum habitationis suis sectatoribus obtinuit.

221 Exstare traditionem aliquam de S. Francisci

ad eum montem accessu, discimus etiam ex Ughello tom. VII Italia sacra recusa, in archiepiscopis Sipontinis col. 851, ubi hæc ait: Quo (Hugone archiepiscopo) etiam sedente S. Franciscus Michaelis archangeli in monte Gargano sedem invisit, ac præcipua veneratione coluit, ita ut, quæ ejus erat humilitas, eo ingredi minime auderet, indignum se reputans, qui pedem angelorum sacrario inferret; impressitque sua manu rudi in speluncæ lapide Crucis signum in modum Græci characteris Tau, quod usque hodie peregrini vident ac summa pietate venerantur. Marcellus Cavaglieri, Ordinis Prædicatorum, in libello, quem Italice inscripsit Peregrinum ad Garganum cap. 10 istis consentiens, præterea asserit, de hoc Sancti itinere mentionem quoque fieri apud Pisanum lib. 1 Conformitatum fructu 11 his verbis: Custodia Senensis habet locum de Senis, qui ab antiquo loco per jactum distat ballistæ; in quo loco antiquo B. Franciscus redeundo de Roma de sero figendo baculum in terra, quod acceperat in monte Gargano, in arborem excrevisse pulcherrimam invenit de mane. Nescio, ex qua Pisani editione hæc ille acceperit: nam in gemina, quam habemus, Mediolanensi scilicet anni 1510 atque altera Bononiensi anni 1590, loco indicato leguntur eadem præter ista verba: Quod acceperat in monte Gargano.

AUCTORE
C. S.
quod loci tra-
ditio

222 Porro quamvis solos Marianum et Rodolphum pro hac peregrinatione laudavit Waddingus, eam tamen verisimillimam faciunt allegata ab Ughello loci traditio et singularis Francisci erga S. Michaelen devotio. Michaeli archangelo (inquit Bonaventura Vita num. 126) eo quod animarum repræsentandarum haberet officium, speciali erat amore devotior propter fervidum, quem habebat, zelum ad salutem omnium salvandorum; et in ejusdem aliorumque angelorum venerationem annum per quadraginta dies jejunium observare solebat. Hinc ergo verisimile fit, ipsum quoque ad montem Garganum, ubi sanctus ille archangelus templum habet peregrinationibus celeberrimum, accessisse, dum Neapolitanum regnum sacris suis concionibus lustravit. Quod autem Ughellus asserit, rudem sacra speluncæ lapidem signo Thau seu littera T ab eo fuisse signatum, non caret verisimilitudine ex ejusdem Sancti affectu et consuetudine, de quibus in eadem Vita num. 51 legitur: Hoc quippe signum Vir sanctus magno venerabatur affectu, frequenti commendabat eloquio, et in eis, quas dirigebat, litterulis manu propria subscribebat; tamquam si omne ipsius studium foret signare Thau, juxta dictum propheticum (Ezechielis cap. 9, v. 4) super frontes viro- rum gementium et dolentium etc.

F
atque veri-
simillimum
faciunt;

223 Verum, uti ex præmissis verisimilis fit S. Francisci ad montem Garganum accessus, ita hic ad alium annum, quam ad 1222, cui a Waddingo illigatur, omnino reponendus est, si Sipontinum archiepiscopum, sub quo contigerit, recte signaverit Ughellus. Nam Hugo ille, ut ibidem docet, archiepiscopatum Sipontinum tenuit ab anno 1195 usque ad 1216, quo obiit, sexennio circiter antequam Franciscus ex Waddingi sententia illuc advenit. Atqui recte signasse dicendus est ex tempore sedis Anastasii in ecclesia Pennensi, cui ab anno 1215 usque ad 1216, eodem Ughello teste, ex dictis præfuit; et Franciscum eodem anno, quo hic ad montem Garganum profectus fuit, ipso affirmante Waddingo, benigne accepit, Ughello consentiente quidem de episcopo, sed consequenter non de anno. Vide dicta superius num. 219, atque ex utroque loco statue, an Neapolitana Sancti peregrinatio, nisi varia fuerit, non potius anno 1215 vel 1216 figenda sit, quam 1222.

E
sed hic quoque
ad Garganum
accessus

224 Hoc certum est, Waddingianam narrationem aut in anno aut in episcopo Pennensi aberrare; Ughellianam vero nullo hujusmodi chronologico vitio laborare, atque ita sibi constare, ut, si Sanctus in eodem itinere, in quo ab Anastasio Pennæ fuit exceptus, Garganum adierit, huc etiam venisse dicendus sit sub Sipontino archiepiscopo Hugone, et proinde uterque accessus vel alterutro anno, vel unus
hoc,

rectius anno
1215 vel se-
quenti affigi-
tur.

AUCTORE
C. S.

hoc, alter illo contigisse. In chronotaxi nostra nihil obstat, quo minus tota ista per regnum Neapolitanum peregrinatio utrolibet anno figatur, uti videre licet in Commentario prævio § 14; at non facile id fiet in chronotaxi Waddingiana, secundum quam Sanctus tunc aliis in provinciis occupatissimus fuit. Ceterum de sacro monte Gargono pluribus actum apud nos est in Commentario de sanctis Angelis ad diem 29 Septembris, quo S. Michaelis archangeli in eodem monte memoria celebratur.

Aliquot Sancti prodigia,

225 Mirabilia, quæ Annalista hoc anno 1222 a Francisco in eodem itinere patrata ex non sat certis et antiquis scriptoribus narrat, paucis accipe. Carinulæ, seu Caleni, quæ Campaniæ Felicis civitas est, dicitur in loco conventus sui plantasse malum arborem medicam, quæ (verba Waddingi describo) tripartito stipite et terra exurgens pulcherrimum sui ipsius prospectum præbet;... et perseverat;... et hunc a sui exordio ordinem perpetuo servavit ut alternis annis quisque stipes, alius duobus interim quiescentibus, fructum ferat; cujus etiam fructus ad plurimos morbos pellendos confert, præsertim si ejus cortex aquæ admixtus epotetur, Ibidem etiam visi, ait, juniperum, quæ ob fratris Juniperi, consitoris sui, inobedientiam, a sancto Patre vetita crescere, in eadem quantitate semper

B permansit; vulpeculam quoque, in eadem civitate cujusdam vetulæ pullis gallinaceis damnosam, ab illo tam mansuetam redditam, ut nullius ejusdem civitatis rei familiari amplius nocuerit. Eugubii in Umbria mulieri utramque manum contractam ab eodem sanata, et infestissimum populo lupum sic cicuratum, ut pacta sibi et a populo præstita refectione contentus per biennium ibi vixerit innocuus.

quæ ex variis accepta ad hunc annum referuntur.

226 Ad hæc tradit, eundem Sanctum cuidam sui Ordinis apostatæ furcas prædixisse; apud Montellam, in Samnitum regione oppidum, nocte quadam cum sociis suis sub ilice quiescentem a copiosa nive mansisse immunem, intactis ab ea ilice et loco, ubi illi decumbent. Præterea ex Mariano suo, Legenda, quam vocat antiquam, sanctoque Antonino (qui tamen hoc uno anno serius collocat) asserit Bartholomæum Baro, olim curiæ Romanæ advocatum, qui turbas et pericula animæ fugiens, Eugubium inter et Massam Trabariam habitabat, a Francisco ad Tertium Ordinem suum tunc admissum, eique potestatem factam etiam alios ad Ordinem recipiendi, et gyrovagos eidem conciliandi. Tum sequitur ibidem ex eodem S. Antonino relato de quodam energumeno, apud eundem Bartholomæum habitante, qui cum alias quasi continue loqueretur, paulo ante sancti Viri accessum, totoque, quo hic ibi moratus fuit, triduo siluisse dicitur, ac post ejusdem Sancti abscessum ad solitam loquacitatem reversus, fassus esse, sese ad illius præsentiam divinitus fuisse vel verbum proloqui, multaque de ejusdem sanctitate honorifice protulisse. Tota narrationis fides pendet a Legenda vel Chronico, quo sanctus archiepiscopus Florentinus usus fuit. Interim miror, nihil hic memorari de rogato ad illum curandum præsentem Francisco, cujus potens in dæmones imperium vulgo notius erat, quam ut facile poterit Bartholomæum latere. Præter hæc sunt et alia quædam a Waddingo ad eundem annum relata mirabilia; sed a me alibi jam memorata, ac propterea hic minime repetenda.

S. Antonio committit munus Theologiam docendi.

227 Ad hunc denique annum refert Waddingus S. Francisci litteras, quibus S. Antonio Lusitano, communius Patavino appellato, facultatem facit sacram Theologiam fratribus suis interpretandi. Has ibidem sic recitat: Carissimo meo fratri Antonio Fr. Franciscus in Christo salutem. Placet mihi, quod sanctæ Theologiæ litteras fratribus interpreteris, ita tamen, ut neque in te, neque in ceteris, quod vehementer cupio, extinguatur sanctæ orationis spiritus, juxta Regulam, quam profitemur. Vale. De hoc S. Antonio in Opere nostro actum est die, quo colitur, 15 Junii.

§ X. Alia S. Francisci gesta ad annos MCCXXIII et MCCXXIV in Annalibus Minorum relata.

Multa quidem scitu dignissima de S. Francisco ad hunc annum refert Annalista, sed maximam partem hic non recensenda. Annum aperit a constituto die celeberrimarum indulgentiarum, quæ a Portiuncula nomen habent, quasque multis rationibus et summorum Pontificum aliorumque auctoritate stabilit. Verum cum de hoc argumento peculiarem Dissertationem demus, lectorem ad eam transmittimus, uti fecimus ad annum 1221, quo de prima earumdem concessione ille egerat. Hoc eodem anno 1225 Regulam Fratrum Minorum a suo sancto Institute in breviorum formam redactam, et ab Honorio III Romano Pontifice bulla edita confirmatam, Waddingo consentientes, in Commentario prævio § 21 et 22 exposuimus, et narrationis adjuncta expendimus. Festum quoque Christi natalitium a Francisco peculiari solemnitate et affectu apud Græcicum eo anno celebratum, in ejusdem Commentarii prævio § 25 memoravimus. De comitiis denique generalibus suo loco apud nos actum est. Prætereo et alia, alibi similiter recensita.

Quædam alibi jam relata, aut referenda.

229 De mora, quam Sanctus hoc anno 1225 Græciæ traxit, antiquorum biographorum dictis sequentia addit ex Pisano et Speculo vitæ. Aderant ibi, inquit, quidam Ministri, qui convenerant, de rebus suarum provinciarum cum Institute tractaturi, ad quorum præsentiam et propter diei solemnitatem in Christi Natalitio fratres solito curiosius mensas straverunt mappis bonis vitrorumque varietate. Egredere vir Dei, assumpsit secreto baculum et galerum cujusdam peregrini, qui ad ostium mendicabat, et manducantibus fratribus supervenit, petitque ad rectorii ostium elemosynam, ut pauper et peregrinus. Illius provinciam Minister, ex voce Præceptorem cognoscens, inquit subridens: Frater peregrine, magnus est numerus fratrum, et ipsi indigent elemosynis sibi concessis: attamen ingredere, et subministrabitur tibi, quod licuerit. Accedens ille sedit in terra, et data ei esculenta in paropside cum frustulis panis, quæ alacriter comedit, nolens amplius quidpiam additere.

Dicitur ad suos launius prandentes, velut peregrinus accessisse.

250 Prandio terminato, mirabilem habuit ad fratres sermonem de Christi paupertate et Matris inopia, subjungens, pauperes Religiosos dedecere lauta ferula, præcipue in illo die, in quo beata Virgo Maria vix habebat, quod manducaret, nec Christus, ubi cubaret, nisi in animalium brutorum præsepe. Festivitates, demum inquit, Christi et Sanctorum melius et commodius celebrantur paupertate, quam ipsi sectati sunt, quam superfluitate et curiositate, quam ultra modum detestabantur. Porro hoc factum Annalista ibidem confirmat alio ex Vita per S. Bonaventuram scripta apud me num. 97, ubi de S. Francisco sic legitur: Cum semel die sancto Paschæ moram faceret in eremitorio quodam adeo ab hominum habitatione remoto, quod commode mendicare non posset, memor illius, qui discipulis euntibus in Emaus ipso die in specie peregrini apparuit, ab ipsis fratribus elemosynam petiit, ut peregrinus et pauper. Quam cum accepisset humiliter, sacri eos informavit eloquiis etc. Factum hoc alteri (nisi id ex priori aliis adjunctis vestitum prodierit) aliquam verisimilitudinem addit, at, non utrinque par stat auctoritas.

ac paterne corruptiss.

251 Certe quod, velut Græci etiam factum, ibidem subjicitur ex Chronico antiquo et Marco Ulyssiponensi mihi quidem omnino apparet ex S. Bonaventuræ narratione male mutatum. Quapropter ut denuo constet, non inanis me ejusmodi Chronica suspecta habere, oportet hic utrumque textum recensere. S. Bonaventura in Vita edita num. 39 tractans de austeritate vitæ sancti Patris sui hæc ait: Experientia enim certa didicerat, dæmones

Quod Bonaventura narrat de Sancto per dæmonem vezoato,

A dæmones asperitate terri; delitiosis autem et mollibus ad tentandum fortius animari. Unde, cum nocte quadam propter infirmitatem capitis et oculorum præter solitum morem cervical de pluma positum haberet ad caput, dæmon in illud ingressus, ipsum usque ad horam matutinalem inquietatum multimode a sanctæ orationis studio perturbavit; donec vocato socio, pulvinar cum dæmonio fecit extra cellulam longius exportari. Egressus autem cum pulvinari frater de cella, membrorum omnium vires amisit et usum; quo usque ad vocem sancti Patris, hoc cognoscentis in spiritu, vigor pristinus cordis et corporis sibi fuit plenarie restitutus. *Hæc S. Bonaventura; modo Waddingum ex Chronico illo, quod vocat antiquum, et ex Marco Ulyssiponensi audimus.*

veluti huc
anno Gracii
factum,

252 In eodem loco Gracii dum nocte quadam dormire vellet, non potuit, sed dolebat capite et toto tremebat corpore. Vocans itaque socium, in vicina cella recubentem, rem narravit, jussitque, ut auferret et extra cellam faceret pulvinar ex plumis, quod ejus sancti supponi, voluit dominus Joannes supra memoratus, ejus compatiens infirmitati; namque vere credebat, in eo dæmonem latere. Injunctum in humerum pulvinar, tamquam onus grave, gravari super se sarcinam sensit, nec prius cellam exiit, quam immobilis hæserit, mutus effectus. Dum ita tardaret, nec regrederetur, Vir sanctus dolum præsensit, et in virtute sanctæ obedientiæ jussit, ut protinus rediret. A malo sessore dimissus, reversus ad Patrem, quid passus, enarrat, confirmatque Patris de latente diabolo iudicium. Vere, inquit, heri, dum Completorium recitarem, sensi ejus adventum, et ut resisterem, diligenter me præparavi. Malæ et fallaces sunt nebulonis artes; quia non potuit mentem Dei gratia protectam commaculare, conatus est corpori nocere, et ne ei subveniatur rebus necessariis, impedire, ut vel sic in aliquod inducat impatientiæ piaculum, vel faciat, quo minus possit orare. Dimisso porro socio, in pulvinari malum latuisse, comperiit: nam statim obdormivit, et dolor omnis abscessit.

cum aliquot
aliis adjunctis
refertur.

253 Similitudo, quæ inter utramque relationem intercedit, non potest non mihi persuadere, unum idemque factum utrobique referri, sed aliis ornatum adjunctis. Apud Bonaventuram dicitur Sanctus pulvinar illud habuisse propter infirmitatem capitis et oculorum; apud Waddingum dolor capitis ad eodem pulvinari, sive a latente in eo dæmone processisse. Bonaventura scribit, illum tota nocte usque ad horam matutinalem inquietatum, multimode a sanctæ orationis studio perturbatum fuisse; nec tentationis modum indicavit, in altera vero narratione dicitur perturbatio illa fuisse dolor capitis et totius tremor corporis. *Ex relatione Bonaventuræ Franciscus in spiritu, sive divinitus cognovit, quod socio pulvinar auferenti acciderat; ex Waddingiana vero solum id ex mora non redeuntis cognoverat. Mitto cetera variantia observare, et pergo ad alia.*

In foro Bono-
niensi in ter-
ra motu

254 Eodem anno (1225, ut habet Waddingus, cujus verba describo) ipsum Virum sanctum Bononiam perrexisse, asserunt Sigonius et Leander Albertus in sua Historia Bononiensi, et in aperto foro frequenti prædicasse populo. Dumque per aliquot dies ibi staret, exploraretque laxatas vitii habenas, quotidie instabat prædicationi et populi correctioni, sæpissime alta clamans voce: Væ tibi esset, et infelix fores, civitas Bononiensis, nisi habuisses egregium et carum apud Deum sequestrum, fratrem meum carissimum Dominicum (tunc ab anno 1224 defunctum) qui non cessat pro te suas preces ad Dominum effundere. Nec prius Vir sanctus ab hac urbe reversus, quam vitia magna ex parte fugarit. Forte tunc incidit, ut refert Sigonius, ut, cum hoc anno orationem in foro, frequenti astante concione, haberet, terra ingenti agitatione concussa sit, cujus rei periculo (nam sæpe ante quoque illo anno magno ædificiorum damno tremuerat) simul atque populum pertur-

Octobris Tomus II.

batum cognovit, haud quaquam exterritus, orare perrexit, atque eo studiosius homines, cælestibus ejusmodi signis admonitos, pravam emendare vitæ consuetudinem oportere adjunxit.

AUCTORE
C. S.
an perorare?

255 Prædicta de S. Francisci ad eundem annum in civitate Bononiensi præsentia, et terræ motibus confirmantur ex Chronicis Bononiensibus, a Muratorio tom. XVIII Rerum Italicarum editis, quorum unus scriptor sæculi XIV, Bartholomæus della Pugliola, Ordinis Minorum, ibidem col. 234, ad annum 1225 sic ait, sed sermone Italico: Hoc anno S. Franciscus, auctor Ordinis fratrum Minorum, prædicavit in foro Bononiensi. Fuit ingens terræ motus in dicto foro, et per totam Longobardiam; ita ut multæ turres, ecclesiæ et domus corruerint, multique homines perierint etc. Itaque hæc S. Francisci in Bononiensi civitate hoc anno præsentia probabilis ac verisimilis est.

intrepidus
prædicat.

256 Ad sequentem annum, qui fuit Christianæ æræ 1224, laudatus Annalista refert scriptam a Francisco Regulam Damianitis, seu pauperibus Dominabus, quas nunc communiter Clarissas vocant; ejusdem Sancti in montem Alvernum accessum, in eoque moram, et accepta divinitus sacra Domini stigmata, ac morbum, quo deinde ad mortem usque conflictatus fuit; de quibus cum suis locis jam egerim, ea solum hic addam, quæ veluti in antiquis, quas ibi commentabar, Vitis non memorata præterit. Num. 3 hæc scribit Waddingus: In monte illo (Alverno) profundæ continue vacans orationi, supernæ contemplationis dulcedine abundantius solito superflusus, et cælestium desideriorum ardentiori flamma succensus, supernarum cœpit immissionum cumulatius dona sentire, ad quæ magis magisque anhelans quotidie, veluti terram fastidians, in aera ferebatur juxta mensuram interni favoris et gratiæ plus minusve elevatus in altum.

Quædam alia
ad annum
1224 relata:
in monte
Alverno

257 Frater Leo, secretorum conscius comesque individuus, testatur, se eum aliquando vidisse ad hominis staturam in altum evectum, ita ut posset ipse ejus pedes amplecti et osculari: aliquando eum fagos altas superasse; aliquando ad secundam vel tertiam aeris regionem evolasse, ita ut oculis attingi non posset. Quando ad pedes pertingebat, fortiter et pie eos complectens et lacrimis irrigans, orabat, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori per merita hujus sanctissimi Viri, et tantillum tuæ gratiæ mihi digneris instillare. Cum vero tactum omnem et visum effugiebat, prosternens se in terra eo loco, a quo elevabatur Vir sanctus, eandem devote recitabat orationem. *Sistamus hic paululum, ac quædam observemus. Laudantur hic in margine Legenda Trium Sociorum, Rodulphi fol. 8 et Gonzaga in provincia Tusciæ de conventu Alvernæ; qui tamen duo postremi potius pro sequentibus in eodem numero, quam pro mox relatis laudari videntur.*

E

dicitur e terra
in altum sæ-
pius elevatus
fuisse.

258 Rem certam faceret Leo, unus e Tribus Legendæ, quæ Trium Sociorum dicitur, scriptoribus; verum, quod sæpe alibi observavi, omnino oportet, Waddingum habuisse Legendam, Trium Sociorum nomine (forte non recte) inscriptam, diversam a nostra; aut, quod verisimilius est, eosdem ab aliis perperam citatos legisse; nam in nostro, quod omnino genuinum videtur, apographo nullum de his ac sequentibus mox dicendis verbum occurrit. Quod tamen attinet ad memoratas sanctissimi Viri una cum corpore in aera sublevationes, quarum etiam in aliis Sanctis non desunt exempla, idoneum testem habemus S. Bonaventuram, similes de S. Francisco asserentem. Nam in Vita edita apud me num. 145 de eodem in solitariis locis orare solito ait: Ibi visus est nocte orans, manibus ad modum crucis protensis, toto corpore sublevatus a terra, et nubecula quadam fulgente circumdatus, ut illustrationis mirabilis intra mentem mira circa corpus perlustratio testis esset. *Verisimillimum igitur est, talia eidem Sancto etiam contigisse in monte Alverno, ubi tunc Seraphicis ardoribus vehementius arsit; verumtamen adjuncta, quæ Waddingus refert.*

F

quod in soli-
tariis locis ei
aliquando
obtigisse, Bo-
naventura
testatur.

AUCTORE
C. S.

Narratur
etiam tunc a
Christo quatuor
Ordini
suo privilegia
accepisse,

nequeo pro certis habere, quia, incomperato mihi teste, narratur.

259 *Premissis ibidem subdit Annalista*: Una dierum ita elevatus, dum descendisset, et a raptu rediisset, agebat claro sermone cum Christo de statu et protectione Ordinis post suam mortem. Cui Christus sedens super mensam lapideam, paululum a terra erectam, in qua Vir sanctus solebat comedere, familiari colloquio dixit: Francisce, scias, Institutum hoc ad finem mundi duraturum; nullum hujus Instituti industrium persecutorem diu vita victurum; ejus vero fautores, etsi in peccatis sint, tandem caelesti gratia spiritum compunctionis donumque remissionis obtenturos; ex fratribus, qui prave et perditè vixerit, vel convertendos ejus mores, vel ipsum Ordini valedicturum. Disparente autem Domino, et volente fratre Leone mensam hanc sternere, prohibuit (S. Franciscus) lavandamque, dixit, aqua, vino, oleo et balsamo in gratiam quatuor privilegiorum enumeratorum. Cum vero Leo hæreret, nec sibi hæc suppetere, responderet, accipiens lecythum olei, effudit desuper, dicens: « Hic est ara Dei. » Præter hanc alias habuit Vir Dei mirabiles apparitiones super hoc lapide, propter quas semper habitus est in magna reverentia.

B
et futurum
Italæ famis
flagellum di-
dicisse,

240 In ipso loco dominus Robertus de Petra mala, ejusque conjux domina Catherina sacram ædiculam extruxerunt, et crate ferrea lapidem obtexerunt. Hinc postea translatus in sacrarium signatus est his characteribus: « Mensa beati » Francisci, super quam habuit mirabiles apparitiones, sanctificansque ipsam, effudit oleum de » super, dicens: Hic est ara Dei. » *Hæc ibi, quæ ad annum 1215, num. 56 agens de sacro monte Alverno jam præmiserat ex laudato Gonzaga cum quadam tamen varietate. Ibi enim post quatuor Christi promissa subjecerat*: Adjecit quoque Dominus et aliud, quod tamen beatus ipse Pater, quod se forte contingeret, præ humilitate reticuit (nam quatuor promissa mox narrasse dicitur fratri Leoni.) Creditur tamen, idque ex quadam revelatione B. Leoni ejus socio post Patris obitum facta, illud universale quoddam flagellum a Deo mortaliibus per Italiam post ejus mortem immittendum, respexisse, quod tamen ejus meritis, si forte peccatores vitam ad meliorem frugem converterent, differre statuerat. Quod et statim post ejus mortem secutum est: nam tanta fames universam pervasit Italiam, ut miseri homines, non solum herbis, sed et arborum corticibus pro cibo usi fuerint. Unde et tanta clades secuta est, ut nihil a mortis imagine * ubique appareret.

* adde alienum
sed, qui pro
his laudantur
testes, nec sat
antiqui sunt,

241 *Quo magis ista singularia sunt, eo quoque firmiores testes requirunt, ut indubiam fidem obtineant. At de istis omnibus nihil reperio in Legenda Trium Sociorum, quam, ut dixi, ad annum 1224 laudavit Waddingus, ac forte solum pro Francisci sublevationibus in æra: nihil quoque apud Thomam Celanensem, nihil apud anonymum, quem secundum Vitæ scriptorem appellavi; nihil denique apud S. Bonaventuram. Gonzaga antiquior non est sæculo xvi, cujus anno octogesimo suum de Origine Seraphicæ Religionis Opus Sixto V summo Pontifici dicavit, neque ad antiquiorem testem provocavit. Rodolphus, alter ejusdem temporis scriptor, loco ab Annalista assignato de iisdem solum habet, quæ hic transcribo*: Licet hoc loco apponere, quanta diligentia qualique circumspectione quatuor Religionis prærogativæ ab angelo revelatæ fuerint B. Francisco, cujus de laudibus sic omnium erat fama consentiens, ut nullus pietate, humilitate et officio sanctior esset. Primum quidem, quod ejus Institutum usque ad diem judicii non erit defuturum: quod nullus temere insequens vel oppugnans Ordinem, diu inter homines aget: rursus licentior et contumeliose vivens in Ordine miseras sustinebit: postremo, qui Ordinem pluris facit et dilectione fovet, confovebitur a Deo, et ab eo (quantumvis peccator) misericordiam consequetur.

242 *Post hæc subditur ibidem ex Chronicis antiquioribus, ut annotatum in margine est*: Narrabat quoque Gregorius nonus Pont. Max., se audivisse a B. Francisco, quo familiariter utebatur, nullum in Ordine posse male mori; et quisquis Ordinem suum persequeretur, gravi pœna a Deo multandus esset *. Unde leguntur illi versus male tornati:

Nullus ibi frater, cui sit perversa voluntas,
Stare diu poterit; vix Ordinis hostibus annos
Vivere dimidios.

Hæc, nec plura Rodolphus, nihil plane de Christo Domino apparente, nihil de mensa lapidea ceterisque adjunctis supra relatîs commemorans. Manifesta est horum duorum ejusdem temporis scriptorum de eadem re variatio, ex qua statuendum videtur, revelationes, de quibus agimus, saltem cum adjunctis suis, non synchrono aut suppari auctore, sed obscura quadam traditione innit. At Rodolphii narratio, ut multo simplicior, ita etiam verax similior mihi apparet; sano tamen sensu intellecta, dum ait, Ordinis fautorem (quantumvis peccator sit) misericordiam a Deo consequetur, nimirum peculiariter a Deo gratia donandum, ut se tempestive convertat, quod sane ingens est beneficium.

245 *Ex inscriptione mensæ seu tabulæ lapideæ nihil certi potest concludi; cum quod ex generali illa apparitionum ei incisa memoria colligi nequeat, quales ex fuerint, tum etiam, quod non dicatur, quanta sit ejusdem inscriptionis antiquitas. Chalippus in Vita Gallica tom. I, pagg. 280 et sequenti, Gonzagæ ac Waddingo primo loco cetera presse inhærens, quintam revelationem, quam Leoni postea factam, credi avertit, fuisse de fame secutura, vel certam asserit, eamque credi dicit, a S. Francisco ex humilitate tacitam fuisse, et Leoni postea revelatam. Ceterum de fame et hanc secuta pestilentia ad annum 1227 mentionem invenio in Chronicis Bononiensibus, sed an eadem S. Francisco revelatæ, et propter ipsius merita in illum annum usque dilata fuerint, aliunde nequeo confirmare.*

244 *Refert item Waddingus ex Pisano lib. 1, Conformitate 7, et Miglio lib. 1 cap. 12, Francisco ibidem in eadem mora in monte Alverno aretam in ora ingentis præcipitii semitam transeunt, et internis prævis suggestionibus frustra tentato, horrendam in specie occurrisse diabolum, qui injectis manibus eum inde præcipitem dedisset, nisi quam Sanctus continuo apprehendit, lævis petra, velut cera mollis, ipsius digitos recepisset, et sustinisset lapsurum: cujus rei vestigium ad suum usque tempus superfuisse, affirmat Pisanus, petra formam digitorum manuumque impressionem servante. Addit Waddingus, hoc superato discrimine, accessisse angelum, qui citharæ melodia tremulam refocillavit animam (Francisci) tanta musicæ suavitate et cordis suspensione, ut, si diutius duraret, præ nimia dulcedine animam acturum *, sibi videretur. Apud Pisanum loco indicato in utraque editione dicitur S. Franciscus id discriminis adisse, non, dum transiret, sed dum ibidem oraret in quadam prærupta montis rupe, sub qua erat magnum præcipitium; de angelo autem et cælesti melodia altum siletur; cetera conveniunt. Fortasse igitur Waddingus ista accepit ex Miglio, scriptore sæculi xvi, cujus Opusculum non habeo.*

243 *Porro ex S. Bonaventura in Vita edita cap. 10, aliisque biographis novimus, S. Franciscum sæpe conflaxisse cum dæmonibus, qui eum ab oratione detertere frustra nitentur; sed quod ex Waddingo mox retuli, apud nullum eorumdem legitur. Idem Bonaventura cap. 5 tradit, Franciscum cælestis citharæ musica semel mirifice recreatum fuisse; verum id factum ait, non post prædictum in monte Alverno, aliumve alibi dæmonum assultum; sed dum ille tempore quadam, ex multarum infirmitatum concursu aggravato corpore, ad jucunditatem spiritus excitandam alicujus audiendi soni harmoniaci desiderium habuisset, nec id honestatis decentia per ministerium fieri pateretur humanum.*

D
nec satis con-
sentiant in
narrationis
adjunctis,

* l. multan-
dum esse.

E
nec factum
ipsum satis
probat inseri-
ptio tabulæ
lapideæ.

Incerta quoque
sunt, quæ de
dæmone ipsum
præcipitare
conant,

F
* acturus

Sanctoque,
alioque cælesti
musica recreato,
leguntur.

A num. Potuit quidem sanctus Vir hoc solatio plus semel fuisse gavisus; attamen cum Pisanus non sat antiquus testis sit, nullaque suo libro inseruerit minime probanda, verendum est, ne ipse testatam a S. Bonaventura caelestem istam melodiam alieno loco memoraverit, velut in praemium relatae de daemone victoriae concessam, ut hac quoque in parte Sanctum quoquo modo similem exhiberet Christo Domino, cui post prostratas satanae tentationes ministrasse angelos, fide divina constat ex Matthaei cap. 4.

§ XI. Cetera ejusdem Sancti gesta in monte Alverno, ad eundem annum MCCXXIV a Waddingo memorata.

Diemet horam, qua Sanctus stigmata accepit, quidam Minorum

P ost alia in monte Alverno gesta, quae partim alibi memoravi, partim antiquae destituta testimoniis sciens praetermitto, suscepta ab eo in eodem monte quinque sacra stigmata narrat; de quo insigni miraculo pluribus egi in Commentario praevio. Ast cum ibidem num. 590 S. Antoninus et Waddingus pro die, quo id contigerit, laudaverint revelationem quamdam, cuius relationem, seu exemplar authenticum, ex membrano codice Ms. archivi sacri conventus Assisiensis transcriptum, a RR. PP. Conventualibus Romanis postmodum accepimus, eam hic cum studioso lectore, ne quid desideret, totidem verbis libens communico. In nomine Domini. Amen. Anno Domini MCC.LXXXII, v. Nonas Octobris. Ego Fr. Philippus, Minister Tusciae. Volens exequi mandatum quoddam michi factum a venerabili patre, fratre Bonagratia, Ministro generali Ordinis Fratrum Minorum, in generali capitulo, eodem anno Argentine celebrato; ut scilicet investigarem diligentius de die et hora, qua sacra stigmata corpori beati Francisci fuerint impressa; fratrem unum laicum, virum multae puritatis et vite probatissime, cui audiveram de hoc revelationem aliquam esse factam, habui in mea praesentia; et exegi ab eo, ut michi de hoc omnem panderet veritatem.

in oratione exquirens, miraluce semel

247 Ipse igitur humili animo et pura intentione respondens, dixit, quod rogatus olim cum multa instantia a Fratre Johanne de Castellione Aretino, tunc custode custodie Aretine, ut apud Deum et beatum Franciscum intercederet, quod sibi diem et horam revelaret, quando impressa fuerint stigmata corpori beati Francisci; acquiescens ejus instantie anno preterito, scilicet MCC.LXXXI, in mense Maii, cum ad locum sacrum Alverne de speciali mea licentia accessisset, in cella illa, que in loco illo constructa est, ubi creditur sacra illa apparitio facta fuisse beato Francisco, orationi se contulit, nocte quadam diei Veneris lucescentis suppliciter postulans, ut hoc Deus persone alicui revelaret. Cumque ultra quasi primum sompnum noctem orando transigeret, ecce circa ipsum quendam illustratio in modum coruscationis apparuit; ad quam ipse aliquantulum stupuit. Set signo Crucis impresso sibi, et nomine Domini invocato, spirituales vires suscipiens, in orando persistebat. Post modicum vero temporis spatium quedam lux, et major et clarior priore, in eadem cella apparuit, que et ipsam cellam et ea, que in ipsa erant, totaliter illustravit. Ad quam lucem ipse frater amplius stupefactus, adhuc signo Crucis se muniens, nomen Domini et beate Virginis Marie, et beati Francisci attentius invocavit; et sic fortiores vires recipiens, continuavit orationem.

et iterum stupefactus, videt S. Franciscum, qui ipsi hac de re

248 Cum, et ecce, facto aliquanto intervallo, tanta Dei claritas fulsit, quod cella tota ad modum splendoris aurei renitebat; ad cuius splendoris aspectum frater ipse valde stupefactus exclamavit, nomen beate Virginis in suum adiutorium invocando. Et cum staret super genua sua reverenter, ex vi ipsius luminis fuit ad terram totaliter incurvatus: et tunc frater in consolatione spiritus robustior factus, super genua se erexit. Quo respiciente versus introitum, ecce, beatus pater Franciscus

astitit ante ipsum, et dixit illi Latinis verbis: Fili, quid facis tu hic? At ipse voce tacitus affectione cordis suum desiderium, de praefata scilicet revelatione, depromebat. Iterum eum beatus Pater vulgaribus verbis alloquitur, dicens: De quo rogas tu Deum, ut tibi debeat revelare? Tunc frater voce respondit, dicens: Pater, rogabam Deum, ut dignaretur ostendere, qua die et hora vobis fuerunt signa Dominicae passionis * impressa. Tunc sanctus Pater dixit ei: Deus vult, quod tu scias; et ego dicam tibi. Ego enim sum pater vester Franciscus: tu bene me nosti. Et ostendit ei stigmata manuum, pedum et lateris; addens, quod tempus adest, quo Deus propalare vult, quod fratres actenus neglexerunt.

AUCTORE C. S.

* passionis

varia haec-nus ignota

249 Nam ille, qui mihi tunc apparuit, non fuit angelus, set fuit Dominus Jesus Christus in specie Seraph, qui sicut vulnera ipsa sacra in cruce positus suo suscepit in corpore, ita ea manibus suis in corpore meo impressit. Modum autem apparitionis describens beatus Pater, adjecit: Proxima die ante festum Exaltationis sancte Crucis venit ad me angelus Domini, dicens michi ex parte Dei, quod me ad patientiam et ad recipiendum, quod in me Deus vellet facere, prepararem. Et ego respondi, me paratum esse, et pati et suscipere, quicquid dignaretur inferre. In mane ergo diei Exaltationis sancte Crucis summo diluculo exiens cellam, in vehementissimo fervore spiritus ad locum quandam orationi solitum properabam; et ecce, per aera juvenis quidam crucifixus, pretendens spetiem Seraph, sex alas habentis, cum magno impetu descendebat; ad cuius conspectum substiti, et me super terram hanc in loco isto in orationem dedi. Tantumque aspectus hujusmodi compactionem * generavit in me, quod passionem ipsam michi videbatur in corpore meo experiri. Ad ipsius quoque crucifixi praesentiam mons totus luce aurea refulgebat.

E

* compassio-nem

250 Cum ergo descendisset et staret ante me, rogabat me, ut sibi elemosinam darem. At ego respondi: Domine, tu scis, quia nichil habeo, ut dem: omnia enim dereliqui; set et corpus et animam dedi tibi. Ille vero insistebat, ut elemosinam acciperet, et dicebat: Quere in gremio, si aliquid habes. Cumque ponerem manum ad gremium, unum aureum cum multa admiratione reperi, et dedi sibi. Quo accepto, iterato insistebat, ut aliquid sibi darem; et ego me verbis similibus excusabam. Ad exhortationem autem ipsius manum iterum ad gremium porrigens, inveni alterum aureum majoris ponderis et valoris; et hunc sibi cum majori admiratione largitus sum. Tertio adhuc elemosinam postulabat, factaque multa et petentis instantia et efficacia excusantis, simili monitione inductus manum tertio porrexi ad gremium; et aureum inveniens, priores et quantitate et valore notabiliter excedentem, ei simili modo dedi. Quibus susceptis, dixit michi: Scis, quid ista significant? Haec significant institutionem et gradus trium Ordinum, tua diligentia fundatorum.

revelatissime dicitur,

F

251 Post haec ipse Dominus crucifixus manus suas corpori meo applicuit; et primo manibus, secundo pedibus, tertio lateri, michi stigmata ista cum vehementissimo doloris sensu, et cum magna pro qualibet vice mei voce clamoris impressit, et verba quaedam michi secreta dixit, que nulli adhuc hominum revelavi. Verumtamen appropinquat tempus, quo revelabuntur; quia Ordo et fratres magis indigebunt. Post haec Christus a me disparuit, et ego me sic consignatum inveni. Tu autem vade, et secure dicas ista Ministro tuo; quia istud est opus Dei, et non hominis. Huc usque verba beati Francisci; qui tandem fratri praefato, cui haec referebat, valefaciens dixit: Fili, vade in nomine Domini. Et sic in celum, ut videbatur, cum magna multitudine splendidissimorum juvenum se recepit. Mane autem facto, frater quidam, Corradus nomine, et ipse titulo nimie sanctitatis insignis, quia in alia cella proxima tunc temporis cultui di-

mandasseque, ut Ministro diceret, quo mandato, ille, neglecto,

vino

AUCTORE
C. S.

vino vacabat, fratrem predictum alloqui cupiens requirebat. Quo circa horam nonam invento, quæsiuit, quare sic illa nocte clamasset, et qualia colloquia habuisset, ostendens fratri refugienti responsum, se et clamorem et colloquationem habitam percepisse.

rursum semel,
iterumque

252 Nocte vero sequenti, cum in oratorio celle loci ejusdem prefatus frater in oratione persisteret sollicitus et anxius, quomodo in hiis se habere deberet, visus est quidam juvenis, albis indutus, ab altari procedere, qui fratri approximans, dixit illi: dubitasne tu de hiis, que tibi beatus Franciscus dixit; Nonne recordaris, que tibi beneficia, tam in seculo, quam in Ordine, contulit? Cumque ad specialia beneficia momorando is, qui loquebatur, angelus descendisset, adjecit: In nullo dubites; sed certus esto, quod Deus vult, quod ista reveles. Et hiis dictis, disparuit. Procedente autem tempore, anno videlicet Domini mclxxxii, in crastino Exaltationis sancte Crucis, frater prelibatus post horam serotinam in cella sua qualemcumque, quasi sedendo, quietem sompni captavit; cumque sic dormiens requiesceret, sensit, se vestibus attrahi et excitari. Set cum nullius vel videret spectem, vel vocem audiret, iterato sopori se contulit: et ecce, iterum attrahitur et excitatur; diciturque sibi: Quid tanto sopore deprimeris? Quare non excitaris? Et tunc in lectulo suo quodammodo pavidus residens, insignum sibi Crucis impressit.

ac tertio, ut id
præstet, per
angelos

255 Nemine autem apparente, audivit vocem, dicentem sibi: Ne timeas, set esto securus. Frater vero dixit: Quis es tu? At ille: Ego sum Dei nuntius: ne timeas, nec clames. Id, quod tibi Deus ostendit in loco Alverne de impressione stigmatum beati Francisci, quare occultas, cum Deus velit, fieri manifestum? Revela ergo id, quod Deus vult, quod cito dicatur. Tunc in cella se erigens, stabat et flebat, nesciens, quomodo hoc executioni mandaret, proprie fragilitatis conscientiam expavescens. Istit ergo cogitationibus et meroribus occupato, facta est vox, dicens: Quid de re, quam tibi Deus toties revelavit, et ad quam te tot modis instigavit,ahasitas et formidas? Oportet omnino, quod tu dicas; alioquin displiceret Deo, et tibi iudicium immineret. Ad hec remansit frater aliquantulum confortatus. Tertia vero ab hac superveniente nocte, frater ipse in navi ecclesie orationi se dedit; et orabat beatissimam Virginem, ut eum in istis dirigeret, et omne dubium amoveret. Cumque profunda nocte perseveraret orando, tertio iteratus splendor advenit, aliquibus moralis interjectis; ita quod sequens fulgor priorem notabiliter excedebat. Tantis autem fuit fulgor posterior, ut ecclesia tota non tam illuminata, quam velud lux quedam aurea renitebat.

ac denique per
ipsam Dei Ge-
nitricem mo-
nitus,

254 Et cum frater respiceret versus chorum, vidit quatuor angelos in quadro dispositos, albis indutos, cum cereis accensis procedentes e choro, in quorum medio Virgo beatissima, in ulnis gestans Filium, veniebat. Ad cujus aspectum frater se ferre non valens, cum prius super genua sua staret, prono lapsu incurvatus est. Et cum taliter usque ad fratrem angeli cum Virgine pervenissent, unus ex eis tetigit eum, confortavit et erexit, dixitque illi: Ne timeas, nec aliquid loquaris. Tunc beata Virgo, induta quasi vestibus aureis, contestione rosarum, ac nimia fragrantia redimita, dixit ei: Verbum de stigmatibus beati Francisci, pro quo rogasti me, ut tibi a Filio meo impetrem, pro certo teneas; nec timeas, nec differas revelare; quia voluntas Filii mei est, ut ad notitiam deducatur; immo, si tu hoc ulterius negligeres et celares, displiceret Deo, et iudicium gravissimum incurreres. Et hiis dictis, visio illa disparuit.

tandem Mini-
stro Tuscia
coram testibus
cum juramen-
to aperuisse
fortur.

253 Et frater ex tunc studuit oportunitatem captare, qua hec omnia sub ista serie meis concurrendo votis michi Ministro suo revelaret. Hec omnia sic vera esse, sicut scripta sunt, non in sompno, set in vigilia, sui compos, excepto sompno illo, de quo in suprascripta serie agitur,

se vidisse et audisse, tactis sacrosanctis, juramento firmavit Florentie in cella mea, in presentia fratris Raynerii Senensis, custodis Florentini, fratrum Johannis de Castroveteri, et Jacobi de Mugello, lectorum in Florentino conventu, fratris Johannis de Castellione Aretino, fratris Boni de Curliano de partibus Alverne, et fratris Bernardi de Colle. In cujus rei testimonium et veritatis firmitatem, presentem cedulam feci sigillo mei officii roborari. Huc usque lictera, Generali missa. *Subditur hic testimonium Blasii Epiphani, Apostolica auctoritate notarii publici, et Assisiensis civitatis secretarii, testantis, hoc apographum nostrum cum codice, ex quo transcriptum est, omnino concordare. Nunc, quid de hac relatione videatur mihi, haud dubie quæret studiosus lector.*

256 Non esse instrumentum hoc nuperum commentum, constat ex Pisano, nisi illius Conformitatum libris adjecta fuerit ejusdem historie narratio: nam in utraque editione crebro memorata, lib. III, Conformit. 5 illud laudatur, eademque ex illo narrantur. Assignati in instrumento xæ Christianæ anni conveniunt cum generali Ministerio Bonægratiæ et generalibus Ordinis comitis, celebratis Argentinæ, seu Argentorati, quæ Germaniæ civitas est, et Alsatia caput, vulgo Strasburg appellata. *Inferiari etiam nequeo, fratrem istum laicum, cum iurejurando sic testatum esse, sicut Philippus Minister Tusciæ in recitato instrumento asseruit; neque est, cur de alterutrius bona fide male suspicet; verum cum non raro contingat, ut piis simpliciores homines revelationes sibi factas innocue imaginentur, ac certo credant, licet nullæ eis obtigerint, non possum etiam istas pro veris admittere, dum non desunt rationes aliter suspicandi. Harum autem præcipua, nec sane levis, est illius relationis varietas et dissensio a primorum biographorum narrationibus, quam quilibet has illamque conferendo facile deprehendet; juverit tamen eandem hic observasse.*

257 Thomas Celanensis in Vita num. 92 et sequenti, sanctusque Bonaventura pariter in Vita num. 189 et 190 expresse docent, S. Franciscum non diu, antequam stigmata suscepit, ex trina apertione libri Evangeliorum cognovisse, divinæ voluntatis esse, ut ante obitum suum, sicut Christum fuerat imitatus in actibus vite, sic conformis esse deberet in afflictionibus et doloribus passionis, ut ibidem loquitur Bonaventura; hincque ad martyrii sustinentiam vigorosius animatum fuisse; at neuter meminit de angelo, qui pridie, quam ille stigmata suscepit, eundem excitaverit ad patientiam, monueritque, ut pararet se ad recipiendum, quod in ipso Deus vellet facere; uti asserit anonymus iste laicus. Secundo Bonaventura in Vita num. 191 testatur, visionem crucifixi Seraphini S. Franciscus obtigisse, dum oraret in latere montis, scilicet Alverni; nec contradicit Celanensis; anonymus vero id factum ait, dum exiens cellam, ... ad locum quandam orationi solitum properabat; ibidemque ad inopinatum illum aspectum substititisse et super... terram... se in orationem dedisse.

258 De colloquio, quod Crucifixus cum Francisco tunc habuit, Bonaventura num. 194 solum ait, eundem Sanctum postea retulisse, quod is, qui sibi apparuerat, aliqua dixerit, quæ nunquam, dum viveret, alicui hominum aperiret. Unde credendum sane (ita pergit Bonaventura) tam arcana illa fuisse sacri illius Seraphi, in cruce mirabiliter apparentis, eloquia, quod forte non liceret hominibus ea loqui. Præter hæc neque hic, neque alibi in Vita quidquam habet sanctus doctor de eodem sacro colloquio, apud quem etiam non magis, quam apud alios primos biographos, verbum ullum reperies de petitione elemosynæ, inventisque a Francisco in sinu suo tribus nummis aureis etc., quæ anonymus laicus enarrat. Multo etiam minus ex ejusdem sancti doctoris Thomæque Celanensis narratione verisimilia sunt ista S. Francisci apud anonymum verba: Post hæc ipse Dominus crucifixus manus suas corpori meo applicuit, et primo manibus, secundo pedibus, tertio lateri,

D

E

F

dictis primo-

rum biogra-
phorum et
S. Bonaventu-
ræ,Verum ista
narratio qua-
dam continetnon modo
ignota; verum
etiam minime
congrua

A lateri, michi stigmata ista cum vehementissimo doloris sensu, et cum magna pro qualibet vice mei voce clamoris impressit.

quorum nar-
ratio de im-
pressione stig-
matum

259 Multo minus, inquam, ista congruunt duobus laudatis biographis, quorum dicta, etsi alibi jam data, oportet hic repetere. Apud Celanensem num. 49 de Sancto Crucifixum contemplante sic legitur: Cumque ista videret beatus Servus Altissimi, admiratione permaxima replebatur; sed, quid sibi vellet hæc visio, advertere nesciebat. Gaudebatque quam plurimum, et vehementius letabatur in benigno et gratioso respectu, quod Seraphim videbat, quia pulchritudo inestimabilis erat nimis: sed omnino ipsum crucis affixio et passionis ipsius acerbitas deterrebat. Sicque surrexit (ut ita dicatur) tristis et lætus; et gaudium atque mœror suas in ipso alternabant vices. Cogitabat sollicitus, quid posset hæc visio designare, et ad capiendum ex ea intelligentiæ sensum anxiebat plurimum spiritus ejus. Cumque liquido ex ea intellectu aliquid non perciperet, et multum ejus cordi visionis ejus novitas insideret; cœperunt in manibus et pedibus ejus apparere signa clavorum, quemadmodum paulo ante Virum sanctum supra viderat crucifixum etc. *Hactenus Thomas Celanensis, cui similia*

B *scribens S. Bonaventuræ, tandem subdit sequentia.*

fide dignissi-
ma confertur

260 Intellexit tandem ex hoc (ex hac visione, nondum acceptis stigmatibus) Domino revelante, quod ideo hujusmodi visio sic divina providentia suis fuerat presentata conspectibus, ut Amicus Christi prænosceret, se non per martyrium carnis, sed per incendium mentis, totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum. Disparens igitur visio mirabilem in corde ipsius reliquit ardorem; sed et in carne non minus mirabilem signorum impressit effigiem. Statim namque in manibus ejus et pedibus apparere cœperunt signa clavorum, quemadmodum paulo ante in effigie illa viri crucifixi conspexerat etc. *Quis non videat, ex horum sententia, procul abuisse, ut crucifixus manus suas Francisci corpori sensibilibiter applicuerit, et primo sic manibus, secundo pedibus, tertio lateri, cum magno ejusdem ad singulas impressiones cruciatu et dolore, sua stigmata impresserit; sed eam stigmatum impressionem Sancto inscio factam esse, nec cognitam, nisi dum, cessante visione, signa clavorum in manibus pedibusque apparere cœperunt? Aut igitur a S. Bonaventuræ et Celanensis auctoritate recedendum est, aut non admittenda revelatio facta anonymo laico, quam ego quidem ex hujus imaginatione nimiumque credula simplicitate ortam esse, multo malim credere, quam illorum in inquirendo diligentiam aut in scribendo accuracionem ausim desiderare.*

C cum relatione
anonymi, et
eidem præfer-
tur,

261 Nam eorum primus Thomas Celanensis, ut alibi ostendi, fuit etiam vir pius atque insuper doctus, ipsique S. Francisco familiaris, ut potuerit rem gestam ex ipsomet discere: alter vero, Bonaventura, sanctitate et eruditione celeberrimus, pro suo veritatis noscendæ amore diligenter consuluit fratres probatissimæ vitæ, qui S. Francisco olim convixerant, et quorum fides non poterat esse suspecta, prout in Prologo Vitæ editæ testatur. *Ac ne porro dubites, unde fratres illi, quos a se consultos ait, historiam impressionis stigmatum didicerint, post narrationem, quam ipse dedit, in Vita num. 194 referens, quomodo sanctus Pater ad tantum miraculum discipulis suis revelandum inductus fuerit, Cum multo, inquit, timore seriem retulit visionis præfatæ. Si autem ille seriem istius visionis retulit, quomodo prætermisit præcipua ista ejusdem visionis capita, quæ anonymus laicus sibi revelata affirmavit.*

etiam propter
alia in eadem
displicentia.

262 Ejusdem anonymi auctoritatem non parum apud me elevant iteratæ istæ, quas asserit, cælestes visiones et monita, ut ille, quæ mense Majo anni 1281 ab ipsomet S. Francisco in gloria apparente de eo argumento acceperat, jususque fuerat Ministro suo indicare, mox revelaret, atque ejusdem pene incredibilis in obsequendo tergiversato, adeo ut non nisi 3 Nonas Octobris anni 1282 id fecerit, licet interim non solum cælitum monitis, verum etiam commina-

tionibus, ni id cito faceret, fuisset ei imperatum. Non solent hujusmodi monita minaque, si vera sint, tam diu negligi, aut neglecta tam impune ferri. Quapropter non potest ex isto anonymi testimonio aliquid certi statui pro figendo die impressionis stigmatum, quam S. Bonaventura in Vita num. 191 nullum diem determinans, solum ait contigisse quodam mane circa festum Exaltationis sanctæ Crucis, quod die 14 Septembris celebratur. Easdem anonymi revelationes pro veris admisti Waddingus, dictum instrumentum laudans ad annum 1282, num. 1, nec tamen in omnibus secutus est.

265 Nam ad annum 1224 ex Miglio aut Mariano suo aliter refert, quam anonymus, nummorum auctorum historiam, de qua cum alibi loquendi locus non sit, eam hic expendamus. Consentit, eam contigisse anno 1224, dum Sanctus quadraginta dierum jejuniis in honorem sancti archangeli Michaelis in monte Alverno celebrabat; non tamen tempore visionis, quo ille sacra stigmata accepit, sed quodam die ante, dum in cella sua noctu oraret, altaque adjungit. *Annalista verba hæc sunt: Paucos post dies veniens frater Leo (ad Sancti cellulam) ut nocte media Matutinum recitarent, præ foribus salutationem illam præmisit, quam Virum sanctum docuisse, supra præmonuimus. Illo vero nihil respondente, voluit pius socius per rimulas explorare, quid ageret. Vidit domunculam fulgentissima luce splendens, et ex clarissima flamma ignis, quæ a summo caelo ad caput ejus radiabat, voces et responsa prodiisse; Franciscum vero humi prostratum sapius repetentem: « Domine, quis es tu, » dulcissime Deus meus, et quis sum ego vermibus et indignus servus tuus? » Insuper eundem in sinum ter manum misisse, et versus flammam extendisse.*

AUCTOR
C. S.

Waddingus,
etsi alias ano-
nymum laudat,

E

264 Peractis arcanis colloquiis, et cunctis disparentibus, tacite volentem recedere, sensit Vir sanctus Leonem, et increpavit secreta et occulta rimantem. Venia petita et obtenta, humiliter rogavit, ut ad majorem Dei gloriam, quæ vidit, sibi vellet interpretari. Annuit Vir sanctus et dixit: Deus in flamma illa mihi apparuit, pro sua benignitate multa mihi mysteria, et profundiorum sui mihi communicavit cognitionem, ad quam admirandus exclamavi: « Quis es tu, Domine, et quis sum ego? » Nihil enim aliquando me tantopere juvit, ut qualis sim, vel quam sim ullius * entitatis aut precii, cognoscerem, quam infinitum et incomprehensibile divinæ perfectionis pelagus vel a longe aut in specie contemplari. Dum ergo Dominus dignatus est mihi, quantus sit, pro mea capacitate monstrare, non potui non flectere mentis aciem ad considerandum, quam nihilum sit omnis creatura in conspectu Dei. Dehinc illi placuit, me ita contemplantem jubere, ut quidquam tot bona mihi largienti vellem offerre.

nonnihil va-
riat in narra-
tione

* nullius

F

263 Respondi, tantam meam esse inopiam, ut præter laceram vestem solum superesset corpus et anima, quæ jam pridem lubens et volens eidem consecravi. Urgenti, ut amplius quidpiam offerrem, et ex sinu extraherem, quod habebam, obtuli, quem insperato et cum stupore inveni nummum, aureum, pulcherrimum; secundo item et tertio similiter petenti ejusdem magnitudinis duos alios porrexi tunc, quando brachium extendentem, et in flammam immittentem vidisti. Gratias demum agenti propter tot beneficia, et quod voluerit, ut de suis donis ac datis ego reddidissem, insinuavit mihi, tres nummos illos, sibi gratissimos, tres significare vivendi normas, quas voluit, ut ego secundum ejus sanctam voluntatem instituerem; et amplius per eosdem nummos obumbrari sacra illa vota paupertatis, obedientiæ et castitatis, quæ a veris Religiosis, prout decet, observantur. His ita relatis, Leonem jussit, ut abiret, nec amplius ita secreto, et quasi furtive, arcanas observaret actiones.

de nummis
aureis;

266 Huc usque Annalista ex Miglio, ut dixi, aut Mariano Florentino, quos solos ibidem notavit in margine;

nescio qua de
causa: de his

AUCTORE
C. S.
dem silent pri-
mi biographi.

marginē; in quibus vero hæc narratio discrepet ab anonymo laico, apertius liquet, quam ut necesse sit speciatim observare. At miror, cur ab illo hic recesserit Waddingus, quem non modo postea laudavit ad annum 1282, verum etiam ad hunc ipsum annum 1224 volens probare, non fuisse Seraphinum, qui Francisco apparuit et sacra stigmata impressit, sed Christum ipsum in forma Seraphini, ejusdem anonymi auctoritatem adducit, dicens: Ipse Vir sanctus (Franciscus) supradicto fratri laico post mortem suam revelavit his verbis: «Christus,» sicut vulnera in cruce suscepit, ita manibus suis» benedictis in corpore meo impressit, primo» manibus, deinde pedibus, postea lateri, vehementissimo corporis cruciatu;» quæ ex instrumento, quod dedi, sine dubio accepta sunt. Si Annalista forsitan crediderit, anonymum, quæ de nummis aureis dixit, alienis loco, temporeque, et cum alienis adjunctis retulisse, debuisset pariter totam ejusdem narrationem suspectam habuisse, cum asserta ab anonymo revelatio, si in uno fallat, in reliquis quoque fidem suam amittat. Si porro priores Sancti biographos consulamus, Bonaventura quidem in Vita edita num. 25 observavit, tres, quas ille reparavit ecclesias velut figuras fuisse trium Ordinum ab illo instituendorum; ac deinde num. 95 tres eidem obvias factas feminas pauperulas, tria Religiosæ professionis vota significasse; at de tribus nummis istis altum æque apud hunc, quam apud alios priores silentium est.

Pisani narratio de alia revelatione.

267 Quod denique idem anonymus laicus in eodem instrumento testatus esse legitur, dicitur S. Franciscum, appropinquasse tempus, quo arcana, quæ a Crucifixo audierat, verba revelarentur, Pisanius lib. III Conformitatum, conform. 5 affirmat, id cuidam fratri, qui hoc multis precibus a Deo petierat, reipsa contigisse. Apparuisse scilicet illi Franciscum, diciturque, post accepta a Christo stigmata sibi ab eodem hæc dicta esse: Scias, Francisce, quid fecerim tibi. Ego dedi stigmata mea; et in signum, quod vexillifer meus es effectus, sicut ego in die obitus mei ad limbum accessi, et meritis ac virtute stigmatum passionis meæ omnes animas, quos inveni, extraxi; sic volo, quod et tu, ut sis mihi conformis in morte, sicut es in vita, in die natalitui tui vadas quolibet anno ad purgatorium, et omnes animas trium Ordinum, scilicet Minorum, sororum sanctæ Clare, et Continentium Tertii Ordinis, quas ibidem invenes, in virtute et efficacia tuorum stigmatum eruas, et ad gloriam Paradisi perducas. Eadem, sed aliis etiam adjunctis ornata, habentur in Speculo vite S. Francisci editionis Bosquieri, centuria 2, cap. 12. Credat hæc, qui volet, mihi minime tanti est Pisani collectorumque Speculi vite S. Francisci auctoritas, ut efficiat, ne malim nescire arcana illa, quæ ætate sua latuisse, fassus S. Bonaventura est, quam ex istorum fide tam singularia pro veris admittere.

Finis sortis vite.

268 Quæ ad duos sequentes annos, quorum secundi mense Octobri sanctissimus Vir virtutibus onustus, et laboribus dudum corpore, non animo, succumbens ad æternam beatitudinem a munificentissimo Deo evocatus fuit, præter ea, quæ primi biographi, quos commentatus fui, tradidit Waddingus, tacitus prætereo, quia horum præcipua vel in Commentario prævio ad eosdem annos, vel alibi jam recensui; aut, si qua prætermisi, levioris illa momenti sunt, et a studioso lectore in ejusdem Waddingi Annalibus facile poterunt legi. Laboriosissimæ itaque magni Viri vitæ seriem referre hic desino, atque ad alia quædam specialia Analecta procedo.

ANALECTORUM

PARS II.

De S. Francisci gestis cum S. Dominico.

§ I. An S. Dominicus generalibus Minorum comitiis, vulgo Storearum dictis, anno MCCXIX, an alteris interfuerit.

In Commentario prævio § 14 ex Gerardo de Fracheto et Theodorico de Appoldia, Dominicanis scriptoribus sæculi XII, ostendi, magnam fuisse inter SS. Dominicum et Franciscum contractam amicitiam, dum anno 1213 vel sequenti ambo Romæ degabant. Nunc examinanda veniunt quædam inter eos peculiaris gesta minus certa, quæ a posterioris ætatis scriptoribus tradita sunt, et ab aliis negantur. In primis agitata est Franciscanos inter ac Dominicanos ea quæstio, an S. Dominicus anno 1219 interfuerit comitiis generalibus Minorum, apud Assisium celebratis, quibus, teste S. Bonaventura, ultra quinque milia fratrum Minorum interfuerit, quæque Capitulum Storearum vulgo appellatur: quod primi affirmant, alii negant. Ex illis Waddingus in Annalibus ad annum 1219 pro S. Dominico in illis præsentia varios Franciscanos scriptores laudavit, atque eadem comitia eodem anno 1219 affixit. Contra Echardus tom. I Bibliothecæ scriptorum Ordinis Prædicatorum probare nisus est, S. Dominicum non potuisse eo anno Assisii esse in Pentecoste, seu die 26 Maji; ac proinde nec dictis comitiis interfuisse.

Exponitur controversia de S. Dominici præsentia

2 Cuperus noster ad diem 4 Augusti gesta S. Dominici illustrans, in Commentarii prævii § 54 utriusque partis argumenta proposuit, observavitque, nec falsitatem opinionis affirmantis evinci ab Echardo; nec sibi constare de antiquitate codicum et scriptorum, quos Franciscani allegarunt. Quam ob rem, cum de his inquirendi locus proprius futurus esset in gestis S. Francisci, hæc controversiam, in quantum ex auctoritate veterum pendet, huc remisit ulterius discutendam. Non repetam hic argumenta ab utraque parte fusius tradita, quæ apud laudatos Waddingum, Echardumque ac Cuperum lector inveniet. Præcipua Echardianæ disputationis vis consistit in hoc effato, quod velut fundamentum posuit: Scriptores... sæculi XII... ubi de chronologia agunt, styllum veterem semper sequuntur, quo annus vel a die Annunciationis xxv Martii ad xxv Martii sequentis, vel a festo Paschæ ad Pascha sequens, computabatur; adeo ut a Januario, Febuario, Martio, et aliquando Aprilis parte, acta ad annum præcedentem referant.

in comitiis generalibus Fratrum Minorum

3 Hoc posito fundamento nixus Echardus, ibidem in Pentecoste anni 1219 apud Assisium celebratis. recitavit sequentia ex B. Jordano, ipsiusmet S. Dominici discipulo et successore: Anno eodem MCCXVIII perrexit in Hispaniam S. Dominicus, ibique duobus domibus instauratis, revertens inde Parisius venit anno MCCXIX. Tum verba hæc sic exceptit laudatus Echardus: Nihil clarius. Roma exivit anno MCCXVIII pergens in Hispaniam. Mensem quidem non notat, quo Roma egressus est; sed, ex quo ivisse, et in Hispaniam venisse anno MCCXVIII, asserit, satis monet, apud Hispanos jam fuisse ante Pascha anni MCCXIX... Addens vero Jordanus, ex Hispania Parisios venisse anno MCCXIX, docet, Hispaniam reliquisse post Pascha ejus anni, quod fuit VII Aprilis, et Parisiis advisse circa finem Maii vel initia Junii; unde in Italiam rediit; ita ut Bononiæ affuerit circa finem Augusti. Ita ipse, jam non modo pro certo habens, Jordanum annos computasse vel a die Annuntiationis, seu a 25 Martii, vel a Paschate, quorum alterutrum solum poterat ex superiori effato suo inferre; sed a solo Paschate, quod illo anno in diem 7 Aprilis incidit; ut scilicet spatium temporis itineri ex Hispania in Italiam impendendum magis arctaret.

4 Contra